

KATHOLIKUS
ERKÖLCSTAN

KÖZÉPFOKÚ ISKOLÁK SZÁMÁRA

Irta

Dr. TÖTTÖSSY MIKLÓS

Harmadik bővített kiadás.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA BUDAPEST, 1928.

KATHOLIKUS ERKÖLCSTAN

KÖZÉPFOKÚ ISKOLÁK SZÁMÁRA

IRTA

Dr. TÖTTÖSSY MIKLÓS

ÁTDOLGOZTA

Dr. MESZLÉNYI ANTAL

Harmadik bővített kiadás.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1928.

Nihil obstat.

Dr. Michaël Marczell
censor dioecesanus.

Nr. 439.

Imprimatur.

Strigonii, die 20. Februarii 1928.

Dr. Julius Walter
vic. generalis.

Kiadja a Szent István-Társulat.

STEPHANEUM NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R. T. BUDAPEST
Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 28. — Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

Amikor Töttössy Miklós dr. Erkölcstanának átdolgozásához fogtam, az a cél lebegett szemem előtt, hogy azokat a fontos erkölcsi gondolatokat és igazságokat, melyeket a szerző könyvében lefektetett, a megengedett kereteken belül kiszélesítsem és tovább kristályosítsam. Az az óhajom, vajha a magyar katolikus középiskolai tanulók ezek segítségével rálépnének arra az útra, mely elvezet az igazság és az élet forrásához, a mi Urunk, Jézus Krisztushoz.

Budapest, 1927 szent karácsony vigiliáján.

Dr. Meszlényi Antal.

BEVEZETÉS.

Az erkölccstan fogalma és felosztása.

Az Isten azért teremtette az embert, hogy őt megismerje, szeresse, neki szolgáljon s ezáltal üdvözüljön, vagyis a mennyországba jusson. A katekizmus ezen első tétele magában foglalja az élet legszükségesebb tudását. A halhatatlan lelkű emberre nézve ugyanis semmi sem lehet fontosabb ezen a világon, mint az Isten megismerése s akaratának teljesítése. Az előbbivel a *hittan*, az utóbbival pedig az *erkölccstan* foglalkozik.

A hit az üdvösségnek elengedhetetlen, de nem egyetlen kelléke. Magától az Úr Jézustól tudjuk, hogy nem az megy be a mennyek országába, aki mondja: uram, uram, hanem aki az ő Atyja akaratát teljesíti. (Mt. 7. 21.) *A hit tehát egymagában még nem üdvözít senkit sem.* A hitnek tovább kell folytatódnia az Isten akaratának teljesítéséig. Ez pedig a jónak a követésében s a rossznak az elkerülésében áll. Amikor az ember eljut ehhez a ponthoz, akkor már hite tevékennyé vált s így megtalálta a teljes utat az üdvösséghez.

*Ez a tevékeny hit az élet tudománya s ennek szabályai-
val az erkölccstan foglalkozik. Az erkölccstan tehát az a tudomá-
ny, mely megismerteti velünk azokat az elveket és törvé-
nyeket, melyek helyes vonatkozásba hozzák az embert Isten-
nel, önmagával és felebarátjával.*

Az erkölcsi elvek közt sok olyan van, melynek felismerése az ember természetes eszével, minden különösebb kinyilatkoztatás nélkül is rájön. Mindenki előtt világos pl., hogy nem szabad gyilkolni. Az ily józan ésszel felismert elvek összesége a *természetes erkölccstan keretébe* tartozik. De nem minden erkölcsi igazság ily nyilvánvaló. Hogy tehát ezek se

maradjanak homályban s ezek tudását is megszerezhesse az ember, az Isten azokat kinyilatkoztatta az ó- és újszövetségben. S ezen ténynél fogva nevezzük ezek összeségét a *kinyilatkoztatott erkölcsstan* tartalmának.

Mind a természetes, mind pedig a kinyilatkoztatott erkölcsstan szabályai kötelezik az embert. Megőrzésüket és megmagyarázásukat az Úr Jézus az *Anyaszentegyházra* bízta. Ő van hivatva arra, hogy életünk ezen reguláit előadja, nekünk pedig legfőbb kötelességünk azokat elfogadni s életünket azokhoz alkalmazni. Összefoglalásukat a *katholikus erkölcsstanban* találjuk meg. A *katholikus erkölcsstan* két részre oszlik ú. m. az *általános és részleges erkölcsstanra*. Az előbbi általános vonatkozásban szól az emberi kötelességekről, azok teljesítéséről, illetőleg megszegéséről. Az utóbbi pedig részletezi ezen kötelességeket Isten, önmagunk, felebarátunk s végül *katholikus Egyházunk* iránt.

Kath.
erkölcsstan.

ÁLTALÁNOS ERKÖLCSTAN.

Kötelességeink általános vonatkozásban.

1. A vallás és az erkölcs.

Az erkölcsös-
ség elve.

A emberi élet elválaszthatatlan vonatkozásban áll a hittel és az erkölccsel. Tevékenységét még a kereskedelmi életben is nem csupán az észszerűség és a haszon irányítja, hanem a jónak és a tisztességnek az elve is. Ez az *erkölcsösség*, mely abban áll, hogy megkülönböztetjük a jót a rossztól s az előbbit követjük, az utóbbit pedig kerüljük.

Vallás és
erkölcs.

Az erkölcsösség becsületünk, sőt földi boldogságunknak a legbiztosabb alapja. Ha ez megvan bennünk, emelkedik benső értékünk fokmérője önmagunk és embertársaink előtt. A becsületes ember tiszteletet arat mindenki előtt. De az erkölcsösség elvének mindent fölülmúló értéke leginkább Isten előtt, tehát vallási vonatkozásban tűnik ki. Istenben hinni, Isten parancsait pontosan teljesíteni a legszebb kötelesség ez életben. *Hit és erkölcs a legszorosabb összefüggésben áll egymással*, a kettő szét nem választható úgyannyira, hogy az erkölcsösség a vallásosság kiegészítő része, amit szent Jakab apostol így fejezi ki: «a hit cselekedetek nélkül holt.» (Jkb. 2, 17.)

A hívő és
hitetlen
ember.

A hitnek és az erkölcsnek ezen természetes összefüggését nem dönti meg az a tapasztalható jelenség sem, hogy vannak emberek, akik hívők és mégis sok gyarlóság és hiba tapad hozzájuk; viszont akadnak oly egyének is, akik jók és erkölcsösek, anélkül, hogy hívők és vallásosak lennének. Az előbbiekre nézve az a feleletünk, hogy a hívők gyarlóságát még csak növelné a hitetlenség, viszont a hitetlenek jóságát és erkölcsösségét csak fejlesztené és tökéletesítené a hit. S azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a hívő embert is ostromolja

az eredeti bűn által megromlott természet, viszont a hitetlenben is él még a lelkiismeret, sőt néha vonzza a jó cselekedetek szépsége.

Az erkölcsiség elve tehát parancsolólag lép fel, de csak akkor, ha az Istentől és nem embertől származik. A gyarló emberi értelem ugyanis nem adhat biztos irányt, a gyenge emberi akarat pedig képtelen arra, hogy minket rábirjon a jóra. Itt az Istenre, illetőleg a rá hivatkozó vallásra van szükségünk, mely nem csupán irányt szab, hanem ösztönöz és erőt ad, sőt jutalmaz s ha kell, büntet is. Ezáltal lesz a *vallás az erkölcs leghatalmasabb lendítő kereke*, sőt bátran mondhatjuk az *erkölcs szülője és nevelője*. Még a pogány vallás is jobb erkölcsöket teremt, mint a vallástalanság. E tekintetben csak hasonlítsuk össze a görög és római vallás vagy az izlam szülte erkölcsöket pl. a francia forradalom kietlen és pusztító erköcs-telenségével s látni fogjuk a kettő közti különbséget. Ezért Goethe méltán mondhatta azt, hogy *igazi jellemeket csak valóságos emberek között talált*. S mi is nagyobb bizalommal vagyunk azok iránt, kiknek őszinte vallásosságáról meggyőződünk.

Bizonyítása.

Az erkölcs tehát a vallás édes gyermeke s nélküle meg nem él. Természetünk kívánja, hogy legyen felettünk egy örök törvényhozó, aki megfeleltethetetlenül érvényesítheti velünk akaratát s legyen egy örök bíró, aki végérvényesen jutalmaz és büntet, mert másképp az emberi társadalomnak politikai, gazdasági és kereskedelmi élete csak katasztrófát hoz, amint ezt az ú. n. *laikus erkölcs tehetetlensége* bizonyítja is. Még Voltaire is azt mondja: *a hitetlenség a legelemibb erkölcsi törvényeket is megingaltja*.

Laikus erkölcs.

2. A törvény.

Az élet nem más, mint a jó és a rossz harca, melyből győztesen mindig az előbbinek kell kikerülnie. Hogy mi a jó és mi a rossz, erre különbözőképen felelnek az emberek. Egyesek azt mondják, hogy jó az, ami az *egyéni érdeknek megfelel* (egoizmus); mások szerint pedig az a jó, ami a *köznek használ* (altruizmus). Van olyan álláspont is, mely semmi különbséget sem talál a kettő közt s az egyiket épúgy meg-

A jó és rossz zsinórmértéke.

engedi, mint a másikat (nihilizmus). Ismét mások szerint: a korok, a kultúra, a közfelfogás, a törvény szabja meg a jó és rossz értékét. Mindezekkel ellentétben a katolikus és helyes álláspont az, mely a jó és rossz zsinórmértékét magában az *Istenben* s az általa megalapított örök *világrendben* találja meg. Csak ezen beállításban lesz az erkölcsösség elve állandó és változhatatlan, mint maga az Isten s így lesz lényeges és tárgyi különbség a jó és rossz között teljesen függetlenül attól, vajjon azt az ember megismeri és elfogadja-e, avagy nem. *Jó* tehát az lesz, *ami az Isten által alapított világrenddel meg-egyezik* s *ami ezzel ellenkezik, az a rossz.*

Törvény fel-
osztása.

Az Isten által alapított örök világrend a *törvényekben* nyilatkozik meg. A törvény az a parancs, amely megszabja, hogy mit kell tenni s minek kell történnie. Feloszlik *természetes* és *tételes* törvényekre s ez utóbbiak vagy az *Istentől* vagy az *emberektől* erednek. Az emberi törvények ismét lehetnek *egyháziak* és *polgáriak*, aszerint, hogy ki a szerzőjük.

Természeti
törvény.

1. A legszükségesebb tudnivalókat az Isten beleoltotta az emberi természetbe, ezért *természeti törvény* a nevük. Ez a törvény általános és örök, mert az ember is az idők és körülmények különböző alakulásai közt is ugyanaz marad. Természet-szerűleg hirdeti, hogy mi a jó és mi a rossz. Szent Pál szerint ismerik a pogányok is mert szívükbe van írva s lelkiismeretük tesz nekik róla tanuságot. (Ilyen a tízparancsolat, a harmadik kivételével.)

Tételes tör-
vény.

2. Az eredeti bűn következtében az ember értelme elhomályosult, akarata pedig rosszra hajló lett. Épen ezért a természeti törvény útmutatása bizonytalan, ereje pedig gyenge lett. Isten tehát jónak látta, hogy kifejezetten is tudomásunkra hozza, hogy mit tegyünk s mit ne tegyünk. Ez történik a *tételes törvények* által. Szent Ágoston mondja: «amit az emberek szívükben látni nem akartak, az a kő táblára íratott». Már a Paradicsomban, azután a pátriárkák és próféták korában is parancsolt Isten az embereknek, de leginkább mégis egyszerűlt Fia, *Jézus Krisztus* által, ki az isteni törvények teljességét adta az emberiségnek.

A természeti és tételes isteni törvények hirdetik az erkölcsi világrend alapelveit, ezek részletes alkalmazását pedig az emberi törvények végzik. (Pl.: az istentisztelet, egyház 1. és 2.

parancsa, — ne lopj, — az államhatalom kereskedelmi és váltótörvényei). Az ember kettős természetének megfelelőleg, két nagy intézményre: az *Egyházra* és az *államra* hárul a feladat, hogy az *egyik* örök (lelki, mennyei) a *másik* pedig ideiglenes (testi, földi) vonatkozásokban hozzon törvényeket.

3. Az Úr Jézus az Anyaszentegyházat kifejezetten is megbizta azzal, hogy tanítsa az embereket megtartani mindazt, amit Ő parancsolt s azt is hangsúlyozta, hogy aki az Egyházra nem hallgat, az olyan, mint a pogány és a vámos. (Mt. 18, 17.) Az egyházi törvényhozó hatalomnak a birtokosai a pápa és a püspökök, még pedig a pápa az egész Egyház területén, a püspökök pedig saját egyházmegyéjükben. S ha ezek törvényt hoznak, mi lelkiismeretben tartozunk annak engedelmeskedni (pl. ünnepnap, böjt, házasság, fenntartott bűnök stb.).

Egyházi törvény.

4. A Szentírás említést tesz az *államhatalom*, vagyis a polgári, világi előjáróság törvényhozó jogáról is. *Szent Pál* szerint: «nincs hatalom, hanem csak Istentől... s aki ellenáll a hatalomnak, Isten rendelkezésének áll ellen». (Róm. 13, 2.) Az állam törvényhozó hatalmát vagy egyedül az uralkodó gyakorolja (abszolút egyeduralom), vagy megosztja az országgyűléssel (alkotmányos egyeduralom); avagy a nép, illetőleg ennek képviselői gyakorolják (köztársasági uralom). Bármelyik is birtokolja e jogot, mindegyiknek arra kell törekednie, hogy törvényei ne jussanak ellentétbe az Isten által megszabott erkölcsi világrenddel.

Polgári törvény.

3. A törvény kötelező ereje.

Az isteni akarat törvényben jut kifejezésre. Ez tehát kötelező a fizikai és az erkölcsi világrendben egyaránt. A fizikai világ önként (mechanice) engedelmeskedik neki. De nem így az erkölcsi világ. Az ember szabadakaratánál fogva ellent is mondhat. Az Úristen azonban *sanctióval* látta el az ő törvényeit. Azoknak, akik akaratának engedelmeskednek jutalmat, akik pedig ellenállnak büntetést helyezett kilátásba.

A törvény ereje.

A törvények értéke nem egyenlő, így hát nem is egyformán köteleznek, hanem bizonyos sorrend van kötelező erejükben. *Első helyre sorolandók*, mint legfontosabbak, a *természeti törvények*. Ezeket követik a *kinyilatkoztatottak* s végül

Kötelezési sorrendje.

az *emberiek*. Minthogy ez utóbbiaknál is az egyháziak fontosabb kötelességeket foglalnak magukban, mint az államiak, azért ezeket meg is előzik. További elemzésben fontosabb hely illeti meg azon törvényeket, melyek szellemi javunkat, mint azokat, melyek anyagi javunkat célozzák. Ugyancsak fontosabbak a közjóra irányulók, mint az egyéni érdekűek. Végül a *tiltó formájúak mindig köteleznek* (pl. hitünket sohasem szabad megtagadnunk), a parancsoló formájúak ellenben nem minden egyes esetben (pl. hitünket nem okvetlenül szükséges mindig megvallanunk).

A] törvény
alanya.

Amint fokbeli különbség van a törvény kötelező erejében, úgy különbséget kell tennünk a törvény alanyai vagyis teljesítői közt is. Hisz nem minden törvény kötelez mindenkit, hanem csupán azokat, akiknek számára rendeltetett. A természeti törvény minden embert egyként, mert az emberi természet Alkotójának mindnyájan egyformán gyermekei vagyunk. A kinyilatkoztatott törvények már csak azokat kötelezik, akik azok ismeretére jutottak. Viszont az emberiek közül az egyházi törvények az Egyház alattvalóit, az államiak pedig az állam alattvalóit.

A törvény természetéből következik, hogy lelkiismeretben csak akkor kötelezhet bennünket, ha azt ismerjük. De ha önhibánkban nem ismerjük s így nem teljesítjük, vétkezünk. Az emberi törvényeknél fontos az is, hogy ellentétbe ne jussanak az isteni törvényekkel, különben szintén elveszítik kötelező erejüket. S az egyének akkor vannak alávetve a törvényeknek, mikor eszük helyes használatára jutottak (kb. 7. év).

A törvény
erejének
megszűnése.

A törvény kötelező ereje azonban meg is szűnhetik; még pedig vagy teljesen, vagy pedig részletesen. *Teljesen* elveszíti hatóerejét: 1. ha a törvényhozó visszavonja, 2. ha a törvény elveszti célját s 3. ha a törvénnyel ellenkező jogszokás lépett életbe s ezt hallgatagon tűrte a törvényhozó. *Részletesen* veszti el: 1. ha a törvény teljesítése akár fizikailag, akár erkölcsileg lehetetlen, 2. ha a törvényhozó részleges felmentést (dispensatio) ad alóla, 3. epikia esetén, mely nem más, mint a törvény jóakarató magyarázata s 4. ha több törvény összeütközik. Ennek alapján nem kötelez a vasárnapi szentmise hallgatásának a törvénye, ha súlyos betegem van, akit ápolnom kell.

A törvény
főnsége.

A törvény személyválogatás nélkül írja elénk, hogy mit

kell tennünk s mit kerülnünk. S mikor ezt teszi, közli velünk Isten hívó szózatát, mely jelöli az utat s ismerteti a módot, amely által elérhetünk az örök hazába.

4. A lelkiismeret.

Az Isten akaratát, vagyis az erkölcsi világrend törvényeit az ember egyrészt felismerni, másrészt pedig követni és megtartani is képes. Az emberi léleknek ezt a két képességét *lelkiismeretnek* és *szabadakaratnak* nevezzük.

A lelkiismeret az a képességünk, mely tudomásunkra hozza, hogy adott esetben mi a teendőnk. A lelkiismeret felismeri a jót s arra ösztönöz; s ugyancsak a rosszat s attól visszatart. Sőt még ítélkezik is, amennyiben a jó cselekedetekért dicsér, a rosszakért pedig korhol. (Dostojewski: Raskolnikow című regénye.) Míg a törvény rajtunk kívül álló, tárgyi irányító, addig a lelkiismeret a törvény alanyi felfogása.

Mi a lelkiismeret?

Minthogy a lelkiismeret az élet irányítója, arra kell törekednünk, hogy annak szava mindig *biztos* és *határozott* legyen. Ha ily módon parancsol vagy tilt valamit, okvetlenül engedelmeskednünk kell neki. Nem szabad felednünk, hogy lelkiismeretünk szerint ítél meg bennünket az Úr. (Rom. 14. 23.) Azonban ha szava *kétesen* vagy *bizonytalanul* hangzik, nem szabad követnünk. Ugyanígy tilos az *aggályos* és a *laza* lelkiismeret szerint is eljárni. Az előbbi ugyanis mindenütt bűnt lát, az utóbbi pedig sehol sem. Az egyik véglet ép oly helytelen, mint a másik.

Helytelen lelkiismeret.

Lelkiismeretünkre biztosan hagyatkozhatunk, ha az *helyes*, *gyengéd* és *hűséges*. Ez esetben biztos tolmácsolója lesz az isteni akaratnak. Annak lelkiismerete helyes, aki azt tartja *jónak* vagy *rossznak*, ami valóban Isten és az erkölcsi világrend szerint jó vagy pedig rossz. Aki másképen gondolkodik, annak lelkiismerete hibás vagy téves. Ha ez a tévedés tudatlanságból, helytelen nevelésből, szóval az illető hibáján kívül származik, akkor ő e tévedésről nem tehet, lelkiismerete tehát *legyőzhetetlenül* hibás, ő pedig *jóhiszemű tévedő*. Ha azonban a hibás lelkiismeret a gondatlanságnak vagy a gonoszságnak a következménye, akkor a *lelkiismeret hibája legyőzhető* s így az ember rosszhiszemű tévedő. Akinek lelkiismerete nem helyes,

Helyes lelkiismeret.

aki habozik, aki nem tudja biztosan megállapítani, hogy adott esetben mit tegyen (pl. mindenszentek vigiliáján szigorú és megtartóztatási bőjtre vagyok-e kötelezve vagy csupán szigorú bőjtre, avagy a vasárnapi kirándulás és a szentmise hallgatás) annak megfontolás és tanácskérés — rendszerint a lelkiatyja — útján helyes és biztos lelkiismeretre kell szert tenni.

Gyengéd
lelkiismeret.

Szükséges továbbá, hogy az ember lelkiismerete *gyengéd* és *finom* legyen. Ilyennek akkor mondjuk, ha nemcsak fontos dolgokban, hanem *kicsiségekben* is megnyilatkozik, mint ahogy a gyógyszerész mérlege a grammot is megérzi. Aki az erkölcsi életben apró finomságokkal nem törődik, annak lelkiismerete idővel *laza* és *durva* lesz, erkölcsi érzéke lassankint ki fog halni. De óvakodnunk kell az *aggályos* (skrupulozus) lelkiismerettől is, mely szintén nem lehet irányadónk erkölcsi cselekvéseinkben.

Hűséges
lelkiismeret.

Végül az ember lelkiismerete legyen *hűséges*, ami annyit jelent, hogy teljes erejével s minden képességével törekedjék a jót cselekedni s a rosszat elkerülni. Nem szabad egy percre sem feledni, hogy minden ember köteles önmagából Krisztus mását kialakítani. Ezt a műremeket pedig csak úgy tudja megalkotni, ha minden tehetségével dolgozik rajta. Erre az állandó munkára pedig csak a hűséges lelkiismeret fogja segíteni.

A lelki-
ismeret fon-
tossága.

Minden embert lelkiismerete vezeti az élet útjain, ezért tehát nincs nagyobb érdekünk, minthogy az *megbízható* legyen. A vallásoktatás is tulajdonképen arra törekszik, hogy lelkiismeretünk tévedéseit kijavítsa és lelkiismeretünket kiművelje és nevelje. A helyes és gyengéd lelkiismeret által a lélek mélyén valóban Isten szól hozzánk és kötelességeink teljesítésére ösztönöz.

5. A szabadakarat.

Szabad-
akarat.

Míg a lelkiismeret inti az embert a jóra s óvja a rossztól, addig az akarat választ a kettő közül. A szabadakarat tehát épen abban áll, hogy több lehetőség közül, menten minden belső kényszertől és külső befolyástól, saját tetszése szerint választhat egyet. Igaz az, hogy amint *korlátozott* értelmünk képessége, azonképen szabadakaratunké is. Nem vagyunk

mindentudók, de mindenhatók sem. A választás képességét ugyanis sokféle *belső kényszer*, ú. m. az ösztön, indulatok, hajlamok és *külső okok*, nevezetesen a nevelés, körülmények, erőszak befolyásolják; *de meg nem szabják*. S itt van a *deterministák* tévedése, akik azt állítják, hogyha megvannak az adott tényezők, ezek hatása alatt az ember szükségszerűleg cselekszik, még akkor is, ha azokról nincs tudomása. Így hát az akarat szabadsága merő idea, mely a valóságban nem létezik s mert nincs, azért az ember cselekedeteiért sem felelős erkölcsileg.

A deterministák ezen sarkalatos tévedésére azzal felelünk, hogy az ember szabad-választását az értelem, a testi és lelki hajlandóságok, nevelés és körülmények csupán befolyásolják, de meg nem szabják. Nagyon sok esetben látunk embereket egészen másként cselekedni, mint ahogy jellemük, nevelésük megnyilatkozásaiból azt következtetjük.

A deterministák tévedése.

A determinizmus tanításának a helytelenségét az is bizonyítja, hogy a szabadakarat a választás képességén kívül valamiféle *erőt, energiát* jelent, melynél fogva az ember az ösztön uralma, a szokás, a kényszer stb. hatalma ellenére is követni tudja az Isten akaratát. A szabadakarat szabadságot jelent a kényszer ellenében, jelenti a jóra való törekvés képességét, jelent *felszabadulást* a bennünk rejlő rossz ösztönök és a kívülünk álló gátló körülmények alól.

A szabadakarat erőt jelent.

Továbbá ha párhuzamot vonunk az állat- és az embervilág között, akkor azt látjuk, hogy míg az előbbinek csupán *faji ösztönei* vannak, addig az utóbbinak ezenkívül *egyéni akaratereje* is van, mely arra van hivatva, hogy uralkodjék. Az ember magasabb céloktól vezéreltetve féken tudja tartani ösztöneit, magába fojtja pl. haragját, bosszúállását, uralkodik nemi ösztönein stb. Képes szellemi és erkölcsi javak után törekedni, amit pl. az állat már nem tehet meg. A szabadakarat tehát az ember életében ép oly fontos tényező, mint az értelem.

Számos bizonyíték szól amellett, hogy az embernek van szabadakarata. Így a *Szentírás* úgy beszél az emberről, mint aki maga szabja meg, hogy mit válasszon s e választásáért hangsúlyozza a felelősséget is. Az Úr Jézus szomorúan inti Jeruzsálemet, hogy hányszor akarta egybegyűjteni fiait, miként a tyúk gyűjti össze csirkéit és az nem akarta. De majd — foly-

A szabadakarat bizonyosságai.

tatja az Úr — jönnek nemzetek... napnyugatról és napkeletről, Ábrahámmal, Izsákkal és Jákobbal megtelepednek Isten országában, *Izrael fiai pedig kirekesztetnek* onnan. (Mt. 23. 37.) De tanuskodik róla *öntudatunk* is. Ha mentegetőzünk is különféle kifogásokkal, mégis bensőnkben érezzük és tudjuk, hogy amit tettünk, azt el is hagyhattuk volna, sőt annak az ellenkezőjét is megtehettük volna. Schakespeare *III. Richardja* ekként kiált fel: elhatároztam, hogy gazember leszek. Viszont *szent Ágoston* pedig a szentek tövises életét látva, ezen szavakkal indult a javulás útjára: «ha megtehették ezek és amazok, miért nem tehetnéd meg te is Ágoston?» A *közfelfogás* szintén az akarat szabadsága mellett s a determinizmus ellen szól. A jogi és az erkölcsi eljárás ugyanis az, hogy a tisztességes és a kiváló embereket dicsérjük és tiszteljük, a gonoszokat pedig elítéljük és büntetjük. De ha szabadakarat nincs, akkor értelmetlenség volna ily különbséget tenni a jók és a rosszak között s akkor nem volna létjogosultsága a bírói intézménynek s el kellene törölni a börtönöket. Ha nem volna szabadakarat s igaza volna a determinizmusnak, akkor az egész *erkölcsi, társadalmi és jogi rend* megsemmisülne s még az Isten sem jutalmazhatna és büntethetne, hiszen cselekedeteiért az embert akarat szabadság hiányában nem lehetne felelősségre vonni.

6. Az erkölcsi felelősség.

Az erkölcsi kötelesség.

A törvény, mint *tárgyi* irányító, *alanyilag* arra kötelez bennünket, hogy a jót tegyük, a rosszat pedig kerüljük. Amennyiben a törvényt képesek vagyunk megismerni, annak rendelkezéseit meg is kell tartanunk, akár *parancsoló* (szeresd felebarátodat), akár pedig *tiltó* (ne ölj) értelemben ír elő valamit. A jót tenni s a rosszat kerülni erkölcsi kötelességünk.

Beszámítás.

A törvényekben megnyilatkozó erkölcsi világrend megtartását *érdemnek*, megszegését pedig *bűnnek* tudjuk be. Erkölcsi beszámítás alá azonban csak az a cselekedet esik, amit *tudva és akarva* vittünk véghez. Az ilyen tudatos és szabad megnyilatkozást nevezzük *emberi cselekedetnek*. A szó szoros értelmében már nem emberi cselekedet az, ami öntudat nélkül vagy kényszerből történik. Ezért nem sorozhatjuk ide az állatokét, mert ezek ösztönből cselekszenek s nem az élettelen

anyagét, mert ez viszont a természet törvényeinek vakon engedelmeskedve végzi a tevékenységét.

Az erkölcsi beszámítás *egyenest arányban áll az öntudat tisztaságával s az akarat szabadságával*. Ennek fokozatos növekedése és teljessége fokozza és teljessé teszi az erkölcsi felelősséget, viszont csökkenése, avagy hiánya lecsökkenti a beszámítás mértékét is. Aki nincs beszámítható állapotban, az nem felelős tetteiért. Azonban itt vigyáznunk kell, mert aki maga okozta azt, hogy hibás a lelkiismerete (pl. a misehallgatás, a VI. és VIII. parancs dolgában) vagy nincs meg az akarat-szabadsága (könnyelmű, részeg): az beszámíthatatlanságát maga idézte elő, így hát nem ment cselekedeteinek a felelősségtől sem, amint ezt a mozzanatot a modern állami törvények is tekintetbe veszik. Ha azonban valaki önhibáján kívül vésztette el lelkiismeretének a helyességét, finomságát s akaratának a szabadságát, az természetesen nem vonható felelősségre. Ezen szempontok szerint esnek elbírálás alá a csecsemők, gyermekek, gyengeelműek, örültek stb. cselekedetei. S így kell elbírálnunk mindazok cselekedeteit, kiknek értelmi tehetségét és akaraterejét a származás, nevelés, hajlandóságok és körülmények befolyásolják. (Az átöröklés elmélete.) Tagadjuk azonban azt, hogy vannak *Lombroso szerint született gonosztevők s erkölcsi örületben* (moral insanity) szenvedők, de állítjuk, hogy a fenti körülmények kisebb vagy nagyobb mértékben befolyásolják az embert cselekvéseinek az elkövetésében.

Kétségtelen, hogy aki oka az oknak, oka lesz az okozatnak is. Eszerint az ember nem csupán azért felelős, amit tesz, hanem azért is, ami jó vagy rossz az ő cselekedetéből származik is. A természetszerű és előrelátható következményekért való felelősséget nemcsak az erkölcsstan, hanem még a törvénykönyv is megítéli pl. a gondatlanság kártérítése.

Következmények.

Cselekedeteink erkölcsi beszámítását nem csupán mi magunk végezzük, hanem megteszik azt mások is; így pl. szüleink, előjáróink, egyházi és világi hatóságok. Feltétlen *igazsággal és megfellebbezhetetlenül* azonban a jó Isten ítél majd felettünk, mert tévedés nélkül csak ő ismeri még legtitkosabb gondolatainkat is. Éppen azért az olyan mentegetőzés: nem tehetek róla, ez nem az én bűnöm, a mindentudó Istent, a mi legfőbb Birónkat meg nem tévesztheti.

Szokásaink.

Ami pedig *szokásaink* és *hajlamaink* erkölcsi beszámítását illeti, ne felejtjük el, hogy azok szerzésében magunk is közreműködünk s egyéniségünk kialakítása nem történik nélkülünk. Tagadhatatlan, hogy a jó szokás áldás, a rossz pedig átok, éppen azért nagy gondot kell fordítanunk *jó szokások szerzésére s rossz hajlamaink kiirtására*. A gyakori szent gyónásnak, a részleges lelkiismeretvizsgálatnak, lelki olvasmányoknak, önmagunk és mások nevelésének éppen abban van az erkölcsi értéke, hogy jó és rossz hajlamainak ismeretére s egyéniségünk tökéletesítésére jutunk.

7. Az erkölcsi jó és rossz.

A jó és rossz.

Az ember *tökéletesedésének a fokmérőjét cselekedeteink jó vagy rossz volta mutatja*. Jó az, ami Isten akaratával megegyezik, rossz ami azzal ellenkezik. De mivel az emberi tevékenységnek *erkölcsi* minősítéséről van szó, azért számításba esik az is, hogy a lelkiismeretnek s a szabadakaratnak milyen volt a szerepe. Innen van az, hogy *tárgyi* értelemben rossz lehet az, ami *alanyilag* jó s megfordítva is. S ezért áll az az igazság is, hogy az ember jóhiszeműsége esetén üdvözülhet téves yalás s helytelen erkölcsi felfogás mellett is.

A jó vagy a rossz tényezői.

Nekünk azonban arra kell törekednünk, hogy lelkiismeretünk irányítása az örök erkölcsi világrenddel megegyezzek. Ezt pedig cselekedeteink jóságával érzük el. Az emberi cselekedetek jósága vagy rosszassága pedig három tényezőn múlik s ezek: *a tárgy, a cél és a körülmények*.

Tárgy.

1. A *tárgy* alatt értjük a *tevékenységet*. S ez lehet *jó*, pl. az imádság, *közömbös* pl. a séta, és *rossz* pl. a megszólás.

Cél.

2. A *cél* az, amire maga a tevékenység a cselekvés irányul; vagyis ami végett valamit gondolunk, mondunk, teszünk, vagy elmulasztunk. A célt másképp *szándéknak* is nevezzük s az emberi cselekedetek erkölcsi értékelésében döntő szerepet játszik. Kétféle lehet: *jó* vagy *rossz*. A jó szándék a tárgyánál fogva jó cselekedetet kidomborítja, a közömböset pedig jóvá teszi s érdem gyanánt tudja be. Ezért mi sem fontosabb, hogy cselekedeteink előtt indítsuk fel magunkban ezt a jó szándékot, pl. Istenem, a Te nagyobb dicsőségedre s lelkem üdvére akarom ezt vagy azt elvégezni.

A *jó szándék* azonban a tárgyánál fogva *rossz cselekedetet* Jó szándék. jóvá sohasem teszi. Mert, ami önmagában véve, vagyis gyökerében rossz, azt a legjobb szándékkal sem lehet jóvá tenni. A hazugság, lopás, csalás, gyilkolás, paráznság, megszólás stb. bűneit semmiféle jószándék erkölcsileg jóvá nem teheti. Nem szabad tehát meglopnunk a gazdagot, csak azért, hogy abból alamizsnát adjunk; nem szabad hazudni, hogy azzal kimentsük magunkat a bajból. Ha a jószándék tárgyánál fogva rossz cselekedetet jóvá tenné, akkor erkölcsileg rossz nem is létezhetne, mert az ember még a legnagyobb rosszba is igyekszik valami jó szándékot belevinni. A tolvaj nem azért lop, hogy becsukják, hanem hogy szerezzen magának valamit. Ugyanígy tesz a parázna, a hazug, a templomkerülő s jóformán valamennyi bűnös is. Ezzel cáfolatát nyeri az a hamis és a *jezsuiták által soha ki nem mondott elv is*, hogy a *cél szentesíti az eszközöket*. Ha ez igaz lenne, akkor felbomlana minden erkölcsi rend.

A rossz szándék nemcsak a tárgyánál fogva rossz cselekedetet pecsételi meg bűnössé, hanem még a közömbös, sőt a jó cselekedetek erkölcsi értékét is lerontja. A rossz szándék ugyanis a jó cselekedetet gonosz célok szolgálatába állítja, ami teljesen visszatetszik az Istennek s ezért nem érdemet, hanem büntetést von maga után. Így tesz pl. az az ember, aki csak azért hűséges hivatalában, hogy főnökének a bizalmát megnyerje s így könnyebben tudjon sikkasztani. Rossz szándék.

Az ember cselekedeteinek *főcélja* mellett lehetnek még más *mellékcéljai* is. Ilyen esetben a cselekedetek erkölcsi értékét a főcél dönti el, a mellékcél pedig az erkölcsi minősítés javára vagy hátrányára szolgál. Ha pl. valaki csak azért végzi buzgón vallásos kötelességeit, hogy az emberek dicsérjék, a hiúság bűnét követte el s így elvesztette erkölcsi értékét. Ha azonban buzgósága Isten iránti szeretetből fakad, de emellett jól esik neki az emberek dicsérete is, ez esetben cselekedete jó marad. Mert buzgóságának főcélja a jó volt, már pedig ez a döntő. A mellékcél — ez esetben egy kis hiúság — csak csökkentti az értéket; vagy ha az is jó volt, akkor növeli. Fő- és mellékcél.

3. A *körülmények* a cselekedetek külső viszonyatainak az összessége — vagyis az, hogy *ki, mit, hol, milyen eszközökkel, hogyan, mikor, miért* tesz valamit. Ezek a körülmények néha egyáltalán nem, máskor meg nagyon is számításba jönnek. Körülmények.

Pl. egyformán súlyos bűn, ha akár Péter, akár Pál, akár szerdán, akár csütörtökön, akár szökét, akár barnát rágalmaz meg. Itt tehát a körülmény semleges. De ha Péter saját főnökét vagy idegent csal meg, szegényt vagy gazdagot lop meg, gyónáson kívül vagy gyónásban hazudik, itt a körülmények olyanok, hogy a cselekedet bűnösségét növelik vagy kisebbítik.

Mindezekből világos az a nagy erkölcsi elv, hogy csak az a cselekedet jó, *melynek mindhárom tényezője: tárgya, célja és körülményei jók*. Ha e három tényező közül csak az egyik is rossz, akkor az egész cselekedet rosszá válik.

8. Az erény és fajai.

Az erény. Az embernek lehetnek jó és rossz szokásai s ezek vagy veleszületett hajlandóságokon alapulnak, vagy pedig a jó, illetőleg a rossz cselekedetek gyakori ismétlése által fejlődtek ki benne. A jó szokást *erénynek* nevezzük s ez nem más, mint a jóra való erő és hajlandóság, melynél fogva a jót könnyűszerrel s bizonyos állandó készséggel tesszük. Hogy ez meglehessen bennünk, azért a jónak a gyakorlásához hozzá kell magunkat szoktatni. Az erény egyrészt *erőt és képességet* (virtus) jelent a jónak könnyű megtevésére. Jelent másrészt *hajlandóságot és készséget*, hogy a jót bármikor és szívesen tegyünk. Az erény tehát nem csupán a cselekvés pillanatában, hanem állandóan megvan lelkünkben.

Jellem. Az erény teljességéből ered a *jellem*, mely az embernek legnagyobb kincse e világon. A jellemes ember a legszebb remekmű alkotója, mert önmagából alakított. A kép, a szobor, az irodalmi alkotás mind eltörpül a jellembeli nagyság mellett, mert az előbbi alkotója holt anyagból formált nagyot s mindig könnyebben megy, mint az előből való alkotás.

Isteni és erkölcsi erények. Az erények száma igen nagy. Közülük hármat, még pedig: a *hitet, reményt, szeretetet isteni erényeknek* nevezzük, mivel Istentől származnak s Istenre vonatkoznak. A többi az *erkölcsi erények* gyűjtőfogalma alá vesszük. S ezek vagy magunk, vagy pedig embertársainkhoz való helyes viszonyunkat fejezik ki. Köztük legfontosabb a *négy sarkalatos erény: az okosság, igazságosság, mértékletesség s a lelki erősség*. Sarkalatosaknak mondjuk, mert ezeken fordul meg az erkölcsi világrend. Akiben

ezek megvannak, az sok más belőlük származó erény birtokának vallhatja magát, akiben pedig hiányoznak, az nagy erkölcsi erők híján van.

1. Az *okosság* az az erény, mely az embert arra képesíti, Okosság. hogy mindent valódi értéke szerint ismerjen és becsüljön. Az okosság az igazi életbölcsetség, a javak helyes értékelésének a tudománya, mely többre becsüli a lelket a testnél, a becsületet a földi kincseknél. Szentek tudományának is nevezik, akik felfogták, hogy mit ér az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkének pedig kárát vallja (Mt. 16. 26.). *Okosság nélkül nincs is erény.* Méltán mondja szent Bernát: vedd el az okosságot s az erényből bűn lesz. Az okosság tehát józan ésszel bírál el mindent. Nem túloz semmiben, hanem a helyes utat válassza mindenben. Ezért nevezi assisi szent Ferenc az *erények kalauzának*.

2. A második sarkalatos erény az *igazságosság*. Ez abban Igazságosság. áll, hogy mindenkinek megadjuk azt, ami őt megilleti (suum cuique). Tulajdonképen az egész tízparancsolat ennek az erénynek a bővebb kiépítése. Ez az erény nem engedi, hogy túlértékeljük magunkat, megtanítt önismeretre, szerénységre és alázatra, nemkülönben méltányosságra másokkal szemben. Az igazságos ember megadja Istennek, ami az Istené, felebarátjának, pedig ami az övé. Nem húzza le a munkásnak a neki járó bért, megadja a szülőknek, előljáróknak a köteles tiszteletet és engedelmességet, embertársainak a megbecsülést. Cselekvéseiben nem a rokon- és ellenszenv vezérli, hanem tisztán az igazság. Ez az *erény a szociális élet alapja, a társadalmi béke biztosítója*.

3. A *mértékletesség* azt jelenti, hogy mindenben, de főleg Mértékletesség. a földi javakban, az élvezetekben kellő határt szabjunk magunknak. Már a pogány *Plato* is azt tanította, hogy a test vágyait a léleknek ép úgy kell fékezni, mint a feljebbvalóknak az alattvalókat. A mértékletes ember tehát tudja szabályozni rosszra hajló természetét s megkötni érzéki vágyait, biztosítja a lélek uralmát a test felett; ezért is a mértékletességet egész joggal nevezhetjük az *önmegtagadás, az önuralom* erényének.

4. A *lelki erősség* nem más, mint *állhatatos kitartás* a jóban. Lelki erősség. Ez képesítette a szent vértanukat hősi cselekedetekre s ezáltal győzedelmeskedtek a gonosz csábításai felett s ezzel nyerték

meg az égi koronát. Míg tehát az *okosság* minden erény alapja, addig a lelki erősség az *erények koronája*. Nem lehet szó erényről annál, aki csak szalmalánggal ég a jóért s csakhamar kialszik, hanem csak annál, aki a jót megkezdte, dicséretesen folytatta s diadalmasan befejezte. Ide természetesen *türelemre* van szükség, mely a bajt, fáradságot, megpróbáltatást szívesen eltűri a jó cél: az örök boldogság érdekében. Kapkodással s abbanhagyásokkal nincs előrehaladás sem az anyagi, de még kevésbé a lelki világban. Krisztus Urunk szerint az üdvözül, aki mindvégig kitart. (Mt. 24. 13.)

9. A bűn.

A bűn. Az erény ellentéte a *bűn*, mely nem más, mint Isten törvényének szántszándékos megszegése. A bűn kettős mozzanatot foglal magában; egyrészt az *ember fellázadását Isten ellen*, másrészt pedig az *erkölcsi világrend megsértését*. Mivel a sérelem tárgya s a sértő szándéka és akarata lehet kisebb vagy nagyobb, ezért a bűnök sem egyformák. Vannak olyanok, melyeket az Egyház súlyosaknak, vagyis *halálosaknak* s vannak, melyeket *kis bűnöknek*, vagyis *bocsánatosaknak* tart.

Halálos bűn. *Halálos bűnt az követ el, aki fontos dologban tudva és akarva nem engedelmeskedik az Isten parancsolatának.* Ha a két tényező közül, akár az egyik, akár a másik hiányzik, már megszűnt a bűn halálos lenni. Ha tehát valaki fontos dologban, de nem tudva és akarva, vagy megfordítva, tudva és akarva, de nem fontos dologban vétkezett, úgy csupán bocsánatos bűnt követett el. A halálos és bocsánatos bűn között nemcsak ilyen *fokbeli*, hanem *lényegbeli* különbség is van. A kettő úgy aránylik egymáshoz, mint a meggyilkolás a kisebb megsebesítéshez. A halálos bűn *következményeiben* is végtelenül túlhaladja a bocsánatosot. E világon a *legnagyobb rossz*, mert semmivel sem árthatunk magunknak jobban, mint épen a halálos bűnnel. Mindenekelőtt *halált hoz lelkünkre*. Megöli annak természetfölötti életét, megfosztja az Isten kegyelmétől s belezúditja az örök kárhozatba. Hogy ilyen súlyos következményekkel jár, azt természetesnek találjuk, ha meggondoljuk, hogy vele épúgy fellázad az ember Isten ellen, mint a bukott angyalok. Továbbá a halálos bűnnel újra felfeszíti keresztre

Üdvözítőjét, s ezzel a legnagyobb *halátlanságot* követi el épen azzal szemben, aki az emberi lelket legjobban szerette, hiszen életét adta érte.

A bocsánatos bűn már kisebb rossz, de mégis figyelmet érdemel, hiszen ez is szembehelyezkedés Isten akaratával s megbántása az Úr Jézusnak, csak nem oly mértékben, mint az előbbi. Ezért is ez nem öli meg a halhatatlan lélek természetfeletti életét, csak veszedelemnek teszi azt ki, mintegy megsebesíti, beteggé teszi.

Bocsánatos
bűn.

A bocsánatos bűnök pusztán nagy számuk s gyakori ismétlésük által még nem válnak *halálosokká*. Nem ölik meg a lélek természetfölötti életét és nem döntik kárhozatba, mint ahogy száz kicsi seb sem öli meg a testet, holott egy halálos seb igen. Száz kis hazugság, napokon át ismétlődő kisebb imamulasztás, apróbb megszólások sokasága nem halálos bűn, de egyetlen nagy és kártékony hazugság, szentmisemulasztás, komoly becsületsértés már halálos bűn lehet. Ha azonban a bocsánatos bűnök halmozása olyképen történik, hogy a *sok kis bűncselekedet tulajdonképpen egy súlyos bűnnek* csupán a részletes végrehajtása, ez esetben fennáll a *halálos bűn* esete. Így vétkezik súlyosan az a pénztáros, aki hónapokon át apró tételekben lop vagy sikkaszt, így aki mást állandóan rágalmaz stb. A bocsánatos bűn alanyi értelemben akkor is halálossá válik, ha valaki halálosnak gondolja és mégis elköveti.

Minthogy a bocsánatos bűn is az erkölcsi világrend megsértése, azért attól is óvakodnunk kell. Bár kis újjunk épsége nélkül könnyen meg tudnánk élni, mégis vigyázunk rá, nehogy megsérüljön. Ügyeljünk lelkünkre is, nehogy ezekkel az apró bűnökkel Isten büntetését vonjuk rá s így szépsége csorbat szenvedjen. De még jobban kerüljük a halálosat. Betegségnél, halálnál, minden anyagi csapásnál és szellemi veszteségnél jobban féljünk tőle, mert az kárhozatba dönti lelkünket. Jelszavunk legyen: *inkább meghalni, mint Istent súlyos bűnnel megbántani!*

Óvakodás a
büntől.

10. A bűn keletkezése és fejlődése.

A bűn okai. A bűn az ember legnagyobb ellensége s mégis mily sokszor megbarátkozik vele. Ez onnan van, hogy amint testi épségünket is ezer veszély fenyegeti, úgy lelkünkét is. Már Jób pátriárka megállapította, hogy bűnökben született s bűnökben foganta az anyja.

Belső okok. A bűnre vezető okok, eredetüket tekintve kétfélék: vagy *önmagunkban* vannak s az eredeti bűnből származnak, vagy *rajtunk kívül* állnak s megtámadva igyekeznek bennünket tőrbe ejteni. A benső okok *értelmünk* elhomályosulásának s *akarataink* elgyöngyülésének a következményei. Ezek közt szerepel 1. a *meggondolatlan*ság és könnyelműség, a bűn és következményeinek a semmibe vétele. 2. Rosszrahajló *természetünk hármasság*a: a szemek kívánsága (kapzsiság), a test kívánsága (érzékiesség) és az élet kevélysége (gőg), szintén sok lelket dönt a halál sirjába.

Külső okok. A külső okok közt szerepel 1. a *gonosz lélek kísértése*. Ez annyira vakmerő, hogy még az Úr Jézust is megkísértette. Nem hagy békét tehát nekünk sem. Ezért is int az apostol: testvérek, vigyázzatok, mert a ti ellenségetek az ördög, mint az ordító oroszlán, körüljár, keresvén, hogy kit nyeljen el (I. Pét. 5. 8.). A Miatyánkban maga az Úr Jézus is így tanított imádkozni: és ne vigy minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól. Az Anyaszentegyház pedig a csendes szentmisék végén szent Mihály arkangyalhoz folyamodik, hogy védelmezzen minket harcainkban a sátán gonoszsága és incselkedése ellen. 2. Számptalan bűnre vivő ok és alkalom lehet az *ember* s lehetnek a *dolgok*. A rossz társaság, a gonosz irányú könyvek, újságok s egyéb olvasmányok, szórakozások, sőt még a kenyérkereset küzdelmei is hány és hány embert juttatnak az ördög hálójába.

A kísértés és bűn. Mindezek alkalmat nyujtanak, gondolatot keltenek bennünk, hogy a bűnt elkövessük. Ez a *kísértés* azonban még *nem bűn*, azzá csak akkor lesz, ha a kísértésnek engedünk, az alkalmat felhasználjuk, vagyis ha szabadakaratunkkal is hozzájárulunk. *A bűn igazi oka tehát a szabadakarat*. Nem azzal vétkezünk, mert indítatva s kísértve érezzük magunkat, hanem mert

akarunk. Aki nem akar vétkezni, az minden indító ok, kísértés és alkalom ellenére is tartózkodik a bűn elkövetésétől.

A bűnnek fejlődési menete van. Kezdődik a kísértéssel, ha ebbe az ember beleegyezett, megszületett a bűn. Ha valakinek tehát gonosz gondolata támad, ebbe tetszeleg, esetleg végre is hajtja, akkor a bűnt gondolattal, szóval és cselekedettel el is követte. Ilyenkor azt mondjuk, hogy az illető gyarlóságból vétkezett s kötelessége a bűntől mielőbb megszabadulni s többé nem vétkezni. Ha ellenben ismételen beleesik a bűnbe, akkor ez elhatalmasodik rajta, megszokja, sőt meg is szereti azt. Ez már több mint gyarlóság, ez a gonoszság állapota, ami mély erkölcsi süllyedést jelent. Van még ennél is mélyebb fok, amikor az ember *daccal* vétkezik, csak azért, mert az Isten tiltja. Az ilyen ember már *romlott* s hasonlít az ördöghöz, aki mást sem tud, mint csak rosszat akarni.

A bűn fejlődése.

Ha a bűn akár kisebb, akár nagyobb mértékben megbéklyózott bennünket, sohasem szabad kétségbeesnünk. A bűntől, sőt a bűnös szokástól, szenvedélytől is van szabadulás, csak akarni kell. A bűnös *bízzon az Úr irgalmában.* Gondolja meg, hogy az az Üdvözítő, aki kegyes szemmel tekintett Mária Magdolnára, megbocsájtott Péternek, őt sem fogja magától eltaszítani. Ő maga mondta, hogy a bűnösnek nem hétszer, hanem hetvenhétszer kell megbocsátani. Ez a tudat tehát felemelheti még azt is, aki a bűn fertőjének a legmélyén van. A rendületlen bizalmon kívül bűnös szokását igyekezzék ellenkező jó szokással legyőzni. A kevélység bűnét cserélje fel az alázatosság erényével, a fősvénységet a jótékonysággal, az irigységet a felebaráti szeretettel, a torkosságot a mértékletességgel, a bujaságot a tisztasággal stb. Ezzel lelkébe újra beleplántálja a természetfeletti élet csiráit s alkalmassá teszi az istenes élet kitermelésére.

Szabadulás a bűnös szokástól.

11. A bűn fajai.

A bűnöket két főcsoportra osztottuk, ú. m. a *halálosokra* és *bocsánatosakra*. Ezeken kívül még másként is lehet azokat osztályozni. Nevezetesen vannak *belső* és *külső* bűnök. A bűn ugyanis kísértéssel kezdődik. Ha a szabadakarat ebbe beleegyezik, létrejön a *belső bűn*. Így vétkezik az az ember, aki elhatározza, hogy lopni vagy hazudni fog. Ha ezen elhatáro-

Belső és külső bűn.

zását foganatosítja is, vagyis a lopást és a hazugságot végre is hajtja, bekövetkezik a *külső bűn*. Mindkettő lehet halálos vagy bocsánatos, aszerint, hogy fontos vagy kevésbé fontos dologban irányul az Isten törvénye ellen. Mindamellet nagyobb az a véték, melyet tetteleg is elkövet valaki, mint az, amelynek az elkövetésére csak elszánta magát. S a javulás kezdete az, ha az ember eláll attól, aminek az elkövetését elhatározta magában.

A bűnök továbbá irányulhatnak Isten, felebarátunk és önmagunk ellen s eszerint megkülönböztetünk *Isten* (pl. káromkodás), *felebarátunk* (pl. rágalmazás), s *önmagunk* (pl. életünk szükség nélküli veszélyeztetése) ellen elkövetett bűnöket.

Hét főbűn.

A bűnök közül egyes csoportok jelentőségüknél fogva külön is felsorolást érdemelnek. Az erények közül kiemeltünk hetet: a három isteni s a négy sarkalatos erényt, mint a legfontosabbakat. A bűnök között is van *hét*, melyeket *főbűnöknek* nevezünk. Nem azért, mintha ezek önmagukban véve halálosak lennének, hanem mert a legtöbb bűnnek ezek a szülői. Valami bűnöskezesség a főbűn, melyből úgy bugyognak elő a vétkes cselekedetek, mint a forrásból a víz.

A főbűnök a következők: 1. *A kevélység*; ez abban áll, hogy az ember magát kelleténél többre becsüli, mást pedig megvet; esetleges előnyei miatt (előkelő, gazdag, okos, jámbor, pontos) nagyra van. A kevély ember nagyravágyó, elbizakodott, hiú, másokat becsmérel, mint Lucifer, a farizeusok stb. A kevélység ellentéte az alázatosság. 2. *A fősvénység*; a pénzhez, vagyonhoz való rendellen ragaszkodás. A fősvénység a legrútább bűnök egyike, amely az embert az anyagiasság szolgájává alacsonyítja. Ellenkezője a bőkezűség. 3. *A bujaság* vagy *szemérmetlenség* bűne az illetlen gondolatok, szavak és cselekedetek szeretete és az utánuk való vágyakozás. Sokak erkölcsi és anyagi romlásának okozója és ifjú remények sirásója. Ellentéte a tisztaság. 4. *Az irigység* búsul más boldogulásán és örül másnak a romlásán; felebarátjának nem kíván jót, hanem inkább rosszat. Káröröm és gyűlölet fakad az irigység nyomában és mint a féreg, rágódik a lelken. Ellentéte az őszinte felebaráti szeretet, amely «örül az örvendezőkkel és sir a sírókkal». 5. *A torkosság* az ételnek és itálnak rendellen szeretete, az ételnél a mohóságban és az italnál gyakran az

iszákosságban, vagyis az *alkoholizmusban* nyilatkozik meg. Ez az utóbbi nemcsak egyedeket, de egész családokat tönkretett már. Az alkoholista áldozata lesz szenvedélyének, elgyöngül, elveszti ellenállóképességét a pusztító betegségek ellen (tüdővész), lelke pedig sok bűnnek lesz a melegágya. Nagy jótevője az emberiségnek az, aki sikerrel tud ellene küzdeni. Ellentéte a mértékletesség és józanság. 6. *Haraggal* az vétkezik, aki hirtelen, kellő ok nélkül felindul és igazságtalanul s bosszúállóan beszél és cselekszik. *A harag indulata önmagában nem bűn*, sőt az volna a hiba, a baj, ha az apa gyermekeinek, előljáró alattvalóinak gonoszságait egykedvűen nézné. Jézus is kikelt a kalmárok és farizeusok ellen. Bűnné csak akkor lesz, ha az ember ok nélküli és hirtelen felindulásában helytelenül jár el. Törekednünk kell arra, hogy nyugalmunkat el ne veszítsük s ha mégis megharagudtunk, akkor ne rögtön, hanem indulataink elmúltával szóljunk és cselekedjünk, mert a harag a legrosszabb tanácsadó. Cézár 20-ig számlált, mikor haragos volt, nehogy haragjában elhamarkodva cselekedjék. A harag ellentéte a szelidség. 7. *A jóra való restség* nem más, mint ellenszenv kötelességeinkkel szemben. A restség vagy lustaság unalmat idéz elő és már a Szentírás szerint ez *«az ördög párnája»*. A rest mindent halogat, rosszul végez el és még az isteni szolgálatban is hanyag. Ellentéte a szorgalom és buzgóság.

Külön csoportot alkot a négy égbekiáltó bűn. Ilyenek: A bűn egyéb nemei.

1. a szándékos gyilkosság; 2. a természetellenes bűn; 3. a szegények, árvák és özvegyek nyomorúságának nagyobbitása; 4. a munkások bérének igazságtalan visszatartása. Égbekiáltóknak nevezzük, mert mintegy az Isten büntetéséért kiáltanak fel.

A *Szentlélek elleni bűnökbe* az esik bele, 1. aki vakmerően bizakodik Isten irgalmasságában, 2. aki Isten kegyelméről kétségbeesik, 3. aki a megismert igazság ellen tusakodik, 4. aki az Isten kegyelmét mástól irigyl, 5. aki az üdvös intések ellenére a bűnökben megátalkodik, 6. aki mindhalálig nem bánja meg bűneit.

A kilenc idegen bűnnel viszont az vétkezik, aki más bűnre tanácsol, kényszerít, segít, a bűnt dicséri, elhallgatja stb. Tehát más vétkezik, de nekem is van részem benne, mert a más bűntársává szegődtem.

12. A tökéletesedés eszközei.

A tökéletesedés.

Az élet egész vonala a fokozatos fejlődés képét mutatja. Nem maradhat el ebből az ember sem. Sőt mint az Isten képmása, elsősorban hivatott arra, hogy a tökéletesség útján előre menjen. Itt nincs megállás. S ha valahol, elsősorban itt áll ez az axioma: *qui non proficit, deficit* (aki nem halad előre, az hátramarad). A tökéletesedés útjában nagy akadályt képez a bűnök nagy ereje és száma. De ellene lehet védekezni. Segíti az embert a jó Isten, aki nem enged jobban kísérteni, mint amennyit elbirunk. Elég neked, úgymond az Úr a panaszkodó szent Pál apostolnak, az én kegyelmem (I. Kor. 10. 13.), Isten értelmünket megvilágosítja, hogy megértsük, lelkünk mindenél értékesebb voltát és akaratunkat megerősíti, hogy testi ösztöneink és bűnös hajlandóságainkon uralkodni tudjon.

Éberség.

A jónak és rossznak, a léleknek és testnek egymásközi küzdelmében az Anyaszentegyház a következő eszközöket ajánlja: 1. A jó harc első föltétele az éberség és elővigyázat. Nem szabad elbizakodni, hanem lelkünk üdvösségeért aggódva, a bűntől irtózva, a kísértések veszedelmét felismerni, az alkalmat kerülni és a kísértésnek rögtön ellenállani kötelességünk. *Aki keresi a veszedelmet, elvész abban.* Az elbizakodott könnyelmű ember gyakran és nagyott szokott bukni. Különös kötelességünk kerülni az ú. n. bűnre vezető közeli alkalmat, vagyis olyan személyt, helyet, időt, állást, szóval mindazt a helyzetet és körülményt, melyben a vétket elkerülni nem tudjuk és biztosan elbukunk. Vannak olyan viszonyok, melyek között körülbelül mindenki elbuknék; ezeket tehát mindenkinek kerülni kell és ilyen viszonyok közé senkit sem szabad juttatnunk. Pl. pénztároskodás minden ellenőrzés nélkül, állandó és bizalmas együttlét a másneműekkel. Vannak azonban olyan körülmények, melyek egyeseket ugyan nem, másokat azonban rendszerint bűnre csábítanak s így az utóbbiak számára közeli alkalmak. Ilyen lehet a korcsma, színház, mozi, regény, pénz stb.

Lelkiismeret-vizsgálat.

2. Második fegyver a lelkiismeretvizsgálat, melyről már a régiek tudták, hogy ez az első lépés a javulás és tökéletesedés felé. *Ismerd meg önmagadat*, Szokratesznek ezen megállapítása az erkölcsbölcselet alapja. A rendszeres lelkiismeretvizsgálat megtanít minket arra, hogy milyen jó és rossz tulajdonsá-

gok vannak bennünk; így tudjuk meg, mi jót és rosszat tettünk s hogyan teljesítettük különféle kötelességeinket. Az esti lelkiismeretvizsgálatkor legjobb végigmenni a lefolyt napon és arra gondolni, hogy kikkel érintkeztünk, merre jártunk és miféle gondolattal, szóval, cselekedettel vétkeztünk.

3. Ne hiányozzék könyvtárunkból a *lelki olvasmány* sem, melyben utasítást és buzdítást találunk a jóra. Az olvasmányok közül különösen az újszövetségi Szentírás, Krisztus követése, Szent Ágoston önvallomásai, szalézi szent Ferenc Philotheaja, avagy bármely jóirányú, épületes könyv a *lelki élet mesterei* szerint nagy lelki hasznunkra válik. Fontos az is, hogy ne sokat, hanem keveset, de ezt azután figyelemmel olvassuk. Itt kell felemlitenünk az *elmélkedést* is, mely nem más, mint az örök igazságokba való elmélyedés s azoknak önmagunkban való feldolgozása. Elmélkedésünk tárgya lehet az élet nagy célja: miért vagyunk, honnan jöttünk, hová tartunk? A halál, az ítélet, pokol, mennyország, tisztítóhely, Jézus szeretete, szenvedése mind nagyon alkalmasak lelkünk nemesítésére.

Olvasmány
és ima.

4. Hathatós eszköz a *szentségek használata*, a gyakori szent gyónás és áldozás. A *gyónásban* a pap feloldozása megszabadít bűneinktől, tanácsai jó irányba terelnek és intelmei megerősítenek bennünket. Jó tulajdonságaink megismerése kiatartásra ösztönöz, bűnös hajlandóságaink tudata pedig éberségre int és a bűntudat szent félelemmel tölti el lelkünket. A *szentáldozásról* pedig maga az Úr Jézus mondja: «Bizony, bizony, mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfiának a testét és nem isszátok az ő véré, nem lesz élet tibennetek. Aki eszi az én testemet és issza az én vére, örök élete vagyok és én feltámasztom őt az utolsó napon.» (Ján. 6, 54, 56.) *Arany-szájú szent János* pedig így ír: «Úgy távozzunk az Úr asztalától, mint a tüzet szikrázó oroszlánok: Erősek a jóban és félelmetesek a gonosz előtt».

Szentségek.

5. Hathatós eszköz az *önmegtagadás szelleme*, a *fegyelemzettség*. Ne legyünk ösztöneink és szeszélyeink rabjai, hanem az akaratunk irányítson bennünket. Az önmegtagadás nem az egyéni szabadság megnyirbálása, hanem a lélek uralma a test fölött. Nincs igaztalanabb és gonoszabb elv, mint az, hogy az *ifjúságnak ki kell magát tombolnia*. Aki tombolásban tölti el ifjúságát, az elfecsérli erejét, az elveszti idealizmusát, testileg

Önmeg-
tagadás.

és lelkileg rokkant már akkor, mikor kilép az élet küzdő terére. *Szent Ágoston* szerint az önmegtagadás fegyelmező munkáját *most* kell kezdeni, mert addig, hajlíthatod a fát, amíg fiatal. *Mill Stuart* híres angol bölcselelő joggal tanácsolja, hogy *egy nap se muljék el anélkül, hogy valamiben meg ne tagadtuk volna magunkat.*

Sehol sem terem jó gyümölcsöket a természet erejének szabad garázdálkodása. A fát nyesik, a kertet gyomlálják, az ember ösztöneinek és szenvedélyeinek munkáját is irtogatni kell. Így leszünk az ötletek és hangulatok emberei helyett *ön-tudatos egyének, jellemeik, karakterek.*

Engedel-
messég.

6. Aki meg tudja magát tagadni, az könnyen aláveti akaratát másnak, vagyis annak nem esik nehezére másoknak, nevezetesen szülőknak, előjáróknak engedelmeskedni. Az engedelmességnek nagy *akarat*edző ereje van. Csak a felületes ember állítja azt, hogy az engedelmisség gyengeség. Épen megfordítva áll. Az életben rendszeren az állja meg a helyét, aki ezt az erényt már kora ifjúságában megszokta. Szállóige, hogy *csak az tud helyesen parancsolni, aki megtanult jól engedelmeskedni.* Ha ez szolgálatteljesítés volna, akkor az Úr Jézusról nem olvasnánk, hogy engedelmes volt szüleinek. (Lk. 2. 51.) Nekünk pedig nem lehet fönségesebb példaképünk, mint Ő maga. Már pedig Ő nem a szolgálatteljesítést élte és tanította, hanem az Isten fiának a szabadságát.

Szentek
példaképe.

7. A lelki életben serkentő hatással van a *nagyok és a szentek példája is.* Ők valóban helyesen fogták fel az élet célját. Szemük előtt állandóan csak halhatatlan lelkük megmentése lebegett. Az Úr Jézus tanítása szerint éltek s ezért dicsőítettek meg. Életkörülményeik sokszor mostohák voltak, de még sem csüggedtek el. Az akadályokat igyekeztek elhárítani s így haladtak a tökéletesség útján mindig előre. Azonban midőn az ő életüket magunk elé állítjuk vigyáznunk is kell. Sok dolog van ugyanis, ami csak az ő ritka képességű egyéniségüknek felelt meg, de mi már kevésbé tudnánk megvalósítani. Ezekre alkalmaznunk kell *szent Ágoston* szavait, hogy az ilyen dolgokat inkább csodálni kell, mint utánózni.

Evangéliumi
tanácsok.

8. Mindezen eszközök helyes használatából öröm, áldás és üdvösség fakad reánk. Az Úr Jézus erre az önfegyelmező és lelki embert kialakító munkához hozzá adta még az úgyneve-

zett evangéliumi tanácsokat, melyeket a szerzetesi intézmény hármasság fogadalmá: az önkéntes szegénység, örökös tisztaság és tökéletes engedelmség igyekszik megvalósítani. Ez a hármasság tanácsa, a kolostor lakóinak önfegyelmű munkája alakította ki az Istenhez emelkedő felsőbbrendű lelkek nagyságát.

II. RÉSZLEGES ERKÖLCSTAN.

13. A parancsolatok.

Az általános részben láttuk az erkölcsösség elveit. Sorra vettük az erényeket és a bűnöket, hogy az előbbiek szépsége megigézzon s magával ragadjon s az utóbbiak gonoszsága megrettentsen. Célunk volt az erény szűk ösvényének a megkedvelése s a bűn széles útjának az elkerülése. Ebben a szent törekvésünkben tovább segítenek bennünket a parancsolatok, melyekben különösképp megnyilatkozik az Isten szent akarata.

Parancsolatok.

Mikor egy alkalommal a farizeus megkérdezte az Üdvözítőt, hogy melyik a főparancsolat, Ő így válaszolt: «Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szivedből és teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből». A második pedig hasonló ehhez: «Szeresd felebarátod, mint tennenmagadat» (Mt. 22. 37—39.). Az Isten szeretete tehát a mi legfőbb kötelességünk. Aki ezt hűségesen betöltötte, az eleget tett minden parancsnak, mert ez mintegy rövid foglalata az összes törvényeknek.

Főparancsolat.

A főparancsolat részben oly kötelességeket ír elő, melyek az Istenre, részben pedig önmagunkra s felebarátainkra vonatkoznak. Ezeket bővebben az Isten tíz és az Anyaszentegyház öt parancsolatában találjuk meg. A tízparancsolat így szól: 1. Én vagyok a te Urad Istened; Uradat Istenedet imádjad és csak neki szolgálj. 2. Istennek nevét hiába ne vedyed. 3. Megemlékezzél arról, hogy Úr napját megszentelj. 4. Atyádat és anyádat tisztelj. 5. Ne öl. 6. Ne paráználkodjál. 7. Ne lopj. 8. Hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen. 9. Felebarátod feleségét ne kívánjad. 10. Se házát, se mezejét, se másféle jószágát ne kívánjad,

Tízparancsolat.

Ötparancsolat.

Az Anyaszentegyház öt parancsolatát így foglaljuk össze:

1. Az anyaszentegyháznak szokott ünnepnapjait megüljed.
2. Ünnepnapi misét becsületesen hallgass.
3. Bizonyos napokon a parancsolt böjtöt meg tartsad és a húseledeltől magadat megtartóztassad.
4. Bűneidet minden esztendőben meggyónjad és legalább húsvét táján az Oltáriszentséget magadhoz vedy.
5. Tiltott napokon menyegzőt ne tarts.

A tízparancsolat első három törvénye s az Egyház parancsolatai az Isten iránti szeretet megnyilatkozását sürgetik; a IV—X. isteni parancsok pedig a magunk és a felebarátunk szeretetére buzdítanak.

A főparancsolat.

14. Az Isten iránti szeretet.

Isten szeretete.

Már a katekizmus első pontja köteleességünké teszi, hogy Istent *megismerjük és szeressük*. Ez számunkra a legelső és legfőbb parancsolat. Isten ismeretére számtalan út vezet. A teremtés művei, a kinyilatkoztatás tettei mind róla beszélnek. De *szólnak* szeretetéről is. Maga az Üdvözítő is mondja: «Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött fiát adta, hogy mindenki, aki hisz Őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen» (Ján. 8. 17.). Nekünk is viszont szeretnünk kell az Istent mert ő *végtelenül jó és szeretetreméltó s mert tőle kapunk minden jót*.

Kevésbé tökéletes szeretet.

Isten a mi mennyei Atyánk, kinek irgalmát és gondoskodását Jézus sok szép példabeszédben magyarázta. (Tékozló fiú, az ég madarai, mezők liliomai.) Istenhez gyermekek módjára minden bajunkban bizalommal fordulhatunk s ő meghallgatja, ha javunkra válik.

Arany János is azzat biztat: «Kinek az ég alatt már senkije sincsen, ne féljen, felfogja ügyét a jó Isten». (Toldi.) Különösen nagy az Isten szerető gondoskodása a természetfölötti élet rendjében. Azt akarja, hogy minden ember elérje örök célját: az üdvösséget. Bőségesen osztja kegyelmeit, hogy ezek felhasználásával helyesen élhessünk s egykor Hozzá eljuthassunk.

Tökéletes szeretet.

Istent azonban nem csak mint jótévőnket és Atyánkat kell szeretnünk, mert ez ugyan *üdvös, de nem tökéletes szeretet*.

Ennél a szeretetnél tökéletesebb Istennek önzetlen szeretete, mikor őt mint legfőbb Urunkat az ő tökéletességei miatt szeretjük még akkor is, ha bajban, betegségben és szegénységben enged minket szenvedni e földön. Indítson erre az ő végtelen szeretetreméltósága. Ami szépséget, jóságot és szeretetet csak ki tudott termelni a természet, az emberi kultúra: a tudomány, művészet és technika egyaránt, az mind csak halvány visszfénye az isteni jóságnak, szépségnek és szeretetnek. Ezt látva méltán kiáltott fel assisi szent Ferenc: «*Én Istenem és mindenem*». S nekünk is megindulva kell a szép szeretet imáját mondanunk: Istenem, szeretlek téged, mert végtelenül jó és szeretetreméltó vagy.

Isten iránti szeretetünknek *mindenkefelettinek* kell lenni. Ez annyit jelent, hogy Istent mindennél és mindenkinél többre becsüljük. Szívünkben, lelkünkben nem foglalhat el másodrangú helyet, hanem csakis első. Ez a mindenkefelett álló szeretet nem szükséges, hogy érzelmekben nyilatkozzék meg. Az érzelem Isten ajándéka, mely ha megvan, örvendoznünk kell, ha nincs meg, nem szabad kétségbeesnünk. Isten a szándékot nézi, ez pedig már a mi hatalmunkban van s ezzel fel is emelhetjük Isten iránti szeretetünket a legelső helyre.

Szeretetünknek azután *tevékenynek* kell lenni. Ez abban áll, hogy azt tesszük, ami Istennek kedves, vagyis parancsolatait megtartjuk és a bűntől, mint Isten megbántásától óva őrizkedünk, sőt készek vagyunk inkább meghalni, mint Istent súlyos bűnnel megbántani. Aki Istent szereti, az készségesen szolgál neki (Olv. 118. zsolt.) és örömet, lelki gyönyörűséget talál az ő szolgálatában, az igazat ad Jézus szavainak: «*Az én teremhemen könnyű, az én igám édes*» (Mt. 11. 30.). Aki Istent szereti, az *Isten végzéseiben megnyugszik*, mert tudja, hogy Isten neki rosszat nem akar és végeredményben még a baj és szenvedés is csak javára válik. Épen azért így kiált fel szent Pál apostollal: Ki szakaszt el minket Krisztus szeretetétől? háborúság-e? szorongatás-e? éhség-e? mezitelenség-e? veszedelem-e? üldözés-e? fegyver-e? Bizonyos vagyok, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem jövődők, sem erősség, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakaszthat minket az Isten szeretetétől (Rom. 8. 35–39.).

Szeretetünk
tulajdon-
ságai.

A szeretet
ereje.

Akiben ez a tevékeny szeretet lobog, az szívesen buzgólkodik az Isten ügyeiért. Nemcsak önmaga megszentelésén fáradozik, hanem embertársait is igyekszik megnyerni Isten országának. Buzgó vallásos kötelességeinek teljesítésében, szorgalmasan végzi állapotbeli munkáját s mindezzel jó példát ad másoknak is. De ami a legfontosabb, betölti Istentől számára kijelölt hivatását és célt ér. Akiben viszont nincs meg, az szent Pál szerint szóljon bár az angyalok nyelvén, mégis olyan, mint a zengő réz, vagy pengő cimbalom. Vagy lehet olyan nagy hite, hogy hegyeket helyezhet át, de ha szeretete nincs, semmivé vált. Istentől tehát kérnünk kell s ha megkaptuk, ápolnunk ezt a szeretetet, mert ez tesz bennünket Isten fiaivá. Ez a szeretet nemcsak az életben kíséri és tökéletesíti az embert, hanem hatalma átárad a síron túlra is, Istenhez emel s vele egyesít mindörökre.

15. Az önszeretet.

Önszeretet.

Az Isten iránti szeretet parancsának folytatása a felebaráti szeretet, mely magában foglalja az *önszeretet* parancsát is, sőt az előbbinek ez a *zsinórmértéke*. Az önszeretet törvénye minden ember lelkébe bele van írva. Mindenkit valami belső ösztön hajt, hogy megtegyen mindent, ami javára válik. S ezt az Úr Jézus sem ellenzi, különben nem mondta volna: «Szeresd felebarátodat úgy, mint önmagadat».

Helyes önszeretet.

Kétségtelen, hogy az emberek szeretik is magukat, azonban sokan helytelenül gyakorolják ezt a szeretetet. Az ember két világot zár magába, az egyik a *felsőbbrendű*, vagyis a lelki, a másik pedig az *alsóbbrendű*, vagyis az ösztönös világ. Már most, aki felcseréli ezt a sorrendet s többre becsüli magában az ösztönös embert, mint a lelkit, az nem szeretheti magát helyesen. Sőt szeretete egyenesen romlására van. Az önszeretet ugyanis csak akkor *helyes*, ha háromféle viszonylatban megfelel az erkölcsi világrendnek. a) *Istenhez viszonyítva* úgy szeressük magunkat, hogy az Úr örök törvényeit meg ne sértjük. A vasárnapot pl. szenteljük az Úrnak, ne pedig a testi henyélésnek. Aki megfordítva tesz, vétkezik a helyes önszeretet ellen. b) *Önmagunkra nézve* jobban szeressük lelkünket, mint testünket. Az egyiknek ép úgy megvannak az igényei, mint a másiknak. Ha azonban a testi igények a lelkiek rovására túllépik a határt

s így is kielégítjük, ismét vétkezünk a helyes önszeretet ellen. Pillanatra sem szabad felednünk, hogy a test a lélek szolgája és nem megfordítva. A testnek szüksége van higiénikus gondozásra, táplálásra, pihenésre, mozgásra, szórakozásra. Mindezt meg kell adnunk neki, de csak azért, hogy tudja a lelket szolgálni. S nem azért, hogy a test elizmosodjék, a lélek meg elcsenevészedjen. c) *Embertársainkkal szemben* ne keressük saját javunkat mások rovására. Az szereti magát helyesen, aki mindezeket a szempontokat figyelembe veszi és így munkálkodik földi és mennyei boldogságán.

Különösen fontos, hogy önmagunk sokféle javait tekintve, helyes sorrendet tartsunk és jobban törődjünk lelkünk örök javaival, mint a mulandó testi javakkal. *A javak helyes sorrendje* alulról fölfelé a következő: *anyagi javak* (vagyon, pénz), *testi javak* (élet, egészség, erő, szépség), *szellemi javak* (ész, tudomány, becsület, hírnév), *lelki javak* (megszentelő malaszt, örök élet.) Mily rosszul szereti magát az, aki legtöbbit, sőt kizárólag anyagi javaival törődik, aki a leghitványabb javakért, t. i. vagyonért és pénzért egészséget, becsületet, sőt örök életet is kockára tesz, mint Ézsau, aki egy tál lencséért elsőszülöttségi jogát is eladta. Nem hiába hangoztatja az Úr Jézus: «Mít használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja» (Mt. 16. 26.).

Javaink sorrendje.

Önmagunk különféle értékű javait is bizonyos mértékkel kell szeretnünk, melyet a köteles Isten és felebarát iránti szeretet szab meg. Nem szabad azt hinnünk, hogy magunk vagyunk s csak nekünk van jogunk élni és boldogulni, mert így az önszeretet önzéssé fajul. Az *önző* (egoista) nem néz sem Istent, sem embert, minden cselekedetének célja önmaga, ő az ego-centrikus világnézet híve. Minden tettének ez a rugója; jót is csak jutalom és viszontszolgálat fejében cselekszik. Az önzés csak látszólagosan önszeretet, a valóságban vétek önmagunk ellen, mert Isten büntetését, embertársaink megvetését vonja reánk. Az önzők *Dante poklában* is megkülönböztetően rút és kínos életet élnek.

Önzés.

16. A felebaráti szeretet.

Felebaráti
szeretet.

A helyes önszeretetből fakad a felebaráti szeretet is. Társas lények vagyunk, akik egymásra vagyunk utalva, egymás javait kölcsönösen felhasználjuk. Már ebből is következik, hogy egymást szeretnünk kell. Az Úristen úgy teremtetten az embert, hogy szeretetre vágyik. Szívünk elsatnyul, ha nem szeretet s ha viszont nem részesülhet szeretetben. A felebaráti szeretet tehát lelkünkbe van oltva. S ha talán torzított alakban is, de megtaláljuk ezt a pogányoknál; az ószövetségi Szentírás meg kifejezetten is szól róla (Lev. 19. 18.). De ha mindez hiányzana, akkor is kellene szeretnünk egymást, mert az Úr Jézus megparancsolta. Apostolainak így szólt: «Új parancsolatot adok nektek, hogy amiként én szeretlek titeket, ti is úgy szeressétek egymást» (Ján. 13. 34.).

Felebarát.

Hogy ki a mi felebarátunk, vagyis, hogy kiket tartozunk szeretni, azt ugyancsak az Úr Jézus mondotta meg az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszédében. *Felebarátunk minden ember, akár jóakarónk, akár ellenségünk.* A felebaráti szeretet parancsa tehát arra kötelez, hogy faj, vallás, vagyon és műveltségre való tekintet nélkül mindenkit szeressünk. Vagyis senkit szeretetünkben kizárni, őt gyűlölni, neki rosszat kívánni nem szabad. *Felebarátunk minden ember, azok is, kiket nem ismerünk.* Ha tehát az élet ilyenekkel is összehoz bennünket, úgy kell velük szemben viselkednünk, mint ahogyan Jézus példabeszédében az irgalmas szamaritánus cselekedett.

Felebaráti
szeretet kö-
telessége.

A felebaráti szeretet nagy törvényét az Úr Jézus és az ő apostolai szóval és példával tanították. «Ha valaki azt mondja, — így szól az Úr, — szeretem Istent és felebarátját gyűlöli, hazug az (I. Ján. 4. 20.). Arról ismernek meg titeket, hogy tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást.» Tanítványai s ezek utódjai, az első keresztények, megértették isteni Mesterünk szavait. A szeretetet nemcsak köznapi, hanem hősi értelemben is gyakorolták egymás közt. Még a pogányok csodálatát is kiváltották vele, akik így nyilatkoztak róluk: «Nézzétek, mily jámborok és istenfélők! Mennyire szeretik egymást!» Ezen őskeresztényekkel szemben mily szomorú és szégyenletes jelenség az, ha a mai keresztény ember irigy és gyűlölködik, szeretetlenül megszól és pörösködik. Nem sokat ér az ilyennek hite és imádsága

Isten előtt, az emberek előtt pedig csak szégyent hoz a keresztény névre. Ezt írja szép szavakkal szent Pál apostol is: «Szóljak bár az angyalok nyelvén, ha szeretetem nincs, olyanná lettem, mint zengő réz vagy pengő cimbalom. A szeretet tűrő, kegyes; a szeretet nem irigykedik, nem cselekszik rosszul, nem fuvalkodik fel, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszat, nem örül a hamisságon, hanem az igazságon örvend; mindent elvisel, mindent elhisz, mindent remél, mindent elszenved» (I. Kor. 13, 1—7.).

A felebaráti szeretetre az Úr Jézus és az ő apostolai példával is tanítottak bennünket. Életük teli van a nagy ember-szeretetnek és az emberiség javaiért való buzgólkodásnak nagyszerű példáival. Megtanítanak minket arra, hogy miként kell felebarátaink javait akár a magunk feláldozásával is előmozdítani.

Habár a felebaráti szeretetnek *általánosnak* is kell lennie, vagyis a szeretetből kizárni senkit sem szabad, mégis bizonyos fokozatot kell a felebaráti szeretet mértékében tartanunk. Jobban kell szeretnünk azokat, kiket vérség, faj, vallás, hivatás, hála, szóval valamiféle kapocs másoknál szorosabban fűz mihozzánk. Természetes tehát és egészen helyén való, hogy szüleinket, testvéreinket, jótévőinket, előjáróinkat, hitsorsosainkat, nemzetbéliinket, kollégáinkat jobban szeretjük, mint azokat, akik idegenebbek ezeknél.

A felebaráti
szeretet
fokozatai.

Az Úr Jézus arra tanít bennünket a hegyi beszédben, hogy *szeressük ellenségeinket*, vagyis azokat, akik ok nélkül bántanak és okatlanul ártanak nekünk. Mert ha csak jótévőinket szeretjük, akkor hasonlók vagyunk a pogányokhoz és vámosokhoz és csak azt tesszük, amit ők is megtettek. Az ellenség szeretete nehéz, de nem lehetetlen. Ellenségeink és rosszakaróink iránt való szeretetre ösztönözzön minket annak a meggondolása is, hogyha meg nem bocsátunk embertársainknak, akkor a Miatyánkban átkot szórunk magunkra, mondván: és bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.

Ellenség-
szeretet.

Nem kell ugyan rosszakarónkkal és ellenségünkkel barátságot kötnünk, sőt jogunk van sértésért és károsításért akár per útján is elégtételt szerezni, ha ezzel erkölcsi és anyagi

Elégtétel-
szerzés.

javaink megszerzése a cél. Azonban ellenségeinket gyűlölni, nekik rosszat kívánni és tenni nem szabad, sőt felemelő, ha éppen a sértett fél teszi meg nagylelkűen az első lépést a kibékülésre és hogy az elégtételszerzéstől és pörösködéstől lehetőleg tartózkodik. Az ellenségszeretet legnagyobb foka *a rosszat jóval fizetni*, ellenségünkért imádkozni, amint erre az isteni Mester fönséges példát adott nekünk, akik az ő tanítványainak tartjuk magunkat.

17. Az irgalmasság testi cselekedetei.

Irgalmas
szeretet.

Isten iránti szeretetünk akkor üdvösséges, ha tetteinkben is megnyilvánul. Ugyanez áll a felebaráti szeretetre is. Az ember testből és lélekből áll. Szükségei is kétfélék: *testiek* és *lelkiek*. Ezek kielégítésén kell fáradoznunk. Erre maga az Üdvözítő is felhív bennünket. Az örök Bíró ugyanis az utolsó ítélet alkalmával ezek szerint fog bennünket megítélni. Azoknak ugyanis, akik jobbjá felől lesznek, így szól: *jöjjetek Atyám áldottai és birjátok a világ kezdetétől nektek készített országot, mert 1. éheztem és ennem adtatok; 2. szomjúhoztam és innom adtatok; 3. jövevény voltam s befogadtatok; 4. mezítelen voltam s ruháztatok; 5. beteg voltam s meglátogattatok; 6. tömlőcben voltam s kiváltottatok (Mt. 25. 34.), s ide csatolandó még 7. a halottak eltemetésének jámbor kötelessége is. Mindezen irgalmassági, testi cselekedetek gyakorlására nagy szükség volt Jézus korában, később szintén s napjainkban is nagy azoknak a száma, kik könyörületességünkre rászorulnak.*

Mértéke.

Ezen jó cselekedetek gyakorlásának a mértékét első sorban anyagi helyzetünk, azután pedig embertársainknak a szüksége szabja meg. *Mennél többünk van és mennél nagyobb az inség, annál bőségesebbnek kell lennie a mi jótékonyságunknak is.* Rendes viszonyok között csupán fölöslegünkből, de nagy nyomor, inség idején még saját szükségleteink csökkentésével is gyakoroljuk a jót. Ilyenkor meg kell gondolnunk, hogy a jobb módúak bősége a szegények, árvák, elhagyatottak elsőrendű szükségleteire (élelem, ruha, lakás, gyógyszer) szolgálhat és életüket menti meg.

Módja.

Ami a jótékonyság és segélynyújtás módját illeti, manapság a hivatásos koldusokkal és ismeretlen kéregetőkkel szemben nagyon körültekintőknek kell lennünk. A koldulás sokszor

kenyérkereset, a kéregetés pedig munkakerülők és szélhámosok jól bevált szokása. A jótékonyságot ma főleg egyesületek útján kell gyakorolnunk. Pl. a *Szent Vince* és *Szent Erzsébet* egyesületek működő tagjai arra vállalkoznak, hogy a nyomorba jutott családokat, elhagyott gyermekeket fölkeresik és támogatják. Aki az ily egyesületeknek ad pénzt, ruhát, élelmet, az bizonyára rászoruló embertársainak fölsegítéséhez és megmentéséhez járul hozzá. A templomokban elhelyezett *Szent Antal* perselyekbe dobott pénzt is rászoruló szegények és betegek között szokták kiosztani. A személyes szolgálat, mely szegény családok felkutatásában, betegeknek kórházba, gyermekeknek nevelőintézetbe való juttatásában, munka- és állasközvetítésben nyilatkozik meg stb. stb. mindez a jótékonyság legaldásosabb és legcélszerűbb módja. Ez nem nevel a társadalomnak munkakerülőket, mint a kényelmes és rövidlátó adakozók eljárása, akik nem nézik meg, hogy kinek és mikor adnak.

Az irgalmasság testi cselekedeteinek a legutolsója: *halottakat eltemetni*. Ha ez a temetés anyagi helyzetünket felülmúló pompában nyilatkozik meg, akkor hiúságból származó helytelenség. Egyébként a «végtisztességnek» szokásos módját megadni halottunknak szívesen nyújtott utolsó testi irgalmassági cselekedet. A temetés ősrégi és természetes módja «a földbe temetés», amelyet a francia forradalom óta s a szabadkőművesség a *halotthamvasztással* igyekszik fölcserélni. Ez az akció azonban nem fog sikerülni, elsősorban azért, mert halottégetés lehet ugyan harci eszköz az Egyház ellen és egyes különcök kívánsága, de általánosságban észszerűtlen és kivihetetlen. Nehezen volna megvalósítható, mert senki sem tud olyan tervekkel előállani, melyek szerint minden tanya, falu, város halottjait elégetni, sőt hamvvedreiket a költözködő utódoknak gondozni lehetne. Azonkívül nincs is értelme, mert a felhozott gazdasági és egészségügyi okok valótlank és másrészt bűnügyi, erkölcsi és másféle okokból a közvélemény élénk tiltakozását vonják magukra. Nincs tehát ok reá és nincs is arra senkinek joga, hogy alaptalan okokból minket halottjaink kegyeletes és áldozatkész eltemetésében megakadályozzon. Az Egyház sem hallgat az ő ellenségeinek oktan és kegyeletlen követelődzésére, sőt a halottégetésnél egyházi szertartásaival szerepelni nem is hajlandó

A halottégetés.

18. Az irgalmasság lelki cselekedetei.

Irg. lelki
cselekedetei.

Szép és felemelő dolog felebarátaink anyagi támogatása. De még szebb és felemelőbb őket lelki szükségleteikben gyámolítani. Ezt az irgalmasság lelki cselekedeteivel érjük el. Ilyenek 1. a bűnösöket meginteni, 2. tudatlanokat tanítani, 3. kételkedőknek jó tanácsot adni, 4. szomorúakat vigasztalni, 5. bántalmakat békével tűrni, 6. ellenünk vétkezőknek megbocsátani, 7. élőkért és holtakért imádkozni.

Fontosabbak
a testieknél.

Mennél több a lélek a testnél, annál értékesebbek az irgalmasság lelki cselekedetei a testieknél. Kainnak, a rossz testvérnek szavai a következő kifakadás: vajjon őrzője vagyok-e öcsémnek?! Igen is törődni és gondolni kell embertársainkkal, mivel Isten társadalomba állított be minket, ahol «egy mindenkiért és mindnyájan egyért» vagyunk.

Melyek ?

Alig tehetünk valakinek nagyobb szolgálatot, mintha okosan és szeretettel a jóra figyelmeztetjük és neki a javulásra módot nyújtunk. Mennél közelebb áll valaki hozzánk, annál inkább kötelességünk őt, ha bűnös, «meginteni». Szent Gergely csak azokat tartja igazi barátainknak, akiknek van oly nemes szívük, hogy minket hibáinkra figyelmeztetnek. Még szüleinket és előljáróinkat is a jó követésére indíthatjuk. Nem ugyan intéssel és figyelmeztetéssel, hanem jó példával és azzal, hogy az ő bűnös cselekedeteikben nem veszünk részt. Pl. indokolatlan parancsukat, hogy misére ne járjak, megszólásaikat nem hallgatom, hivatali mulasztásaikban őket nem követem.

A műveltség
terjesztése.

A tanítás, tanácsadás, vigasztalás nem csupán egyes konkrét esetekben fölmerülő kötelesség, hanem fontos, *szociális tevékenységben* nyilvánkozzék meg. Azoknak, akik fent vannak és sokat tudnak, nem szabad megfélemleni azokról, akik a társadalom mélységeiben és lelkisötétségben élnek. Az Egyház mindig nagy gondot fordított arra, hogy a vallás és erkölcs, tudomány és műveltség kincseit az emberiség között széjjelszórja. A *misszionáriusokat* az irgalmasság lelki cselekedeteinek dicséretreméltó vértanúi gyanánt kell tekintenünk. Hazánkban a *katholikus népszövetség, inasotthonok és legényegyletek, kongregációk és körök, a katolikus sajtó és irodalom, főleg azonban az iskolák és templomok* azok az intézmények,

melyek a jóra való tanítás, tanácsadás, vigasztalás munkájával a vallás és tudomány világosságát árasztják el a földön.

A *karitás* (szeretet) műveivel, az irgalmasság testi és lelki cselekedeteivel hódította meg az Egyház a világot, ebben a hódító háborúban minden katolikus embernek áldozatkész és munkás katona gyanánt kell helyt állnia. Az Egyház papjai és szerzetesei minden intelligens vagy jómódú katolikus hívőnek példát adnak arra, hogy szívesen kell a felebaráti szeretet terén dolgozni és áldozni. Nem szabad magunkat semmiféle társadalmi és egyesületi munkából kivonnunk, ahol tudatlan, bűnös, szegény és elhagyatott embertársaink fölemeléséről van szó. Ifjak és öregek, nők és férfiak mind helyet találhatnak valamely katolikus egyesületben, ahol különböző irgalmasság gyakorlására nyílik alkalmunk. És ez olyan szent kötelesség, hogy az Úr Jézus elsősorban a felebaráti szeretet cselekedeteinek gyakorlásától teszi függővé örök üdvösségünket. Az ő szavai szerint ugyanis így fog az utolsó ítéleten szólani: «Jöjjetek, Atyámnak áldottai! Birjátok a világ kezdetétől nektek készített országot. Mert éheztem és ennem adtatok; szomjúhoztam és innom adtatok; jövevény voltam és befogadtatok engem». Akkor felelnek majd az igazak neki, mondván: «Uram! mikor láttunk téged éhezni és tápláltunk téged? szomjúhozni és italt adtunk neked? Mikor láttunk jövevényül és befogadtunk téged? vagy mezítelenül és befödöttünk téged? Vagy mikor láttunk téged betegen vagy a tömlőcben és hozzád mentünk?» És felelvén a király, mondja majd nekik: «Bizony mondom nektek, amit egynek ezen legkisebb atyámfiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtetek». Azoknak pedig akik balfelől lesznek, így szól: «Távozzatok tőlem átkozottak». S ha kérdezik miért, akkor, így folytatja Jézus, majd megfelelek nekik mondván: «Amit nem cselekedtetek egynek e kicsinyek közül, nekem sem cselekedtetek». És ezek örök kínra mennek, az igazak pedig örök életre. (Mt. 25, 31—46.)

Az ítélet szavai.

A tizparancsolat.

4.) Isten iránti kötelességeink.

19. A hit.

A hit fogalma.

A szeretetet csak akkor tudjuk állandóan és tervszerűen gyakorolni, ha azt a *hit* éleszti. A hitnek nagy a szerepe a köznap, de még nagyobb a természetfeletti életben. Hinni azt, hogy van Isten s hogy ő a mi Urunk, vagyis hinni Isten létezésében és ígéreteiben: ez az, amit a tizparancsolat elseje tőlünk kíván. *Én vagyok a te Urad, Istened* — így szól az Úr — *Uradat, Istenedet imádjad és csak neki szolgálj.*

Hinni annyit tesz, mint igaznak tartani azt, amit más mond, még pedig azért, mert hitelt érdemel. Manapság ugyan jellszó, hogy *nem hinni, hanem tudni akarunk*. A valóság azonban az, hogy egyre többet vagyunk kénytelenek hinni, ha egyáltalán valamit tudni akarunk. Majdnem mindent, amit tudunk, úgy ismertünk meg, hogy azt egyszerűen elhittük. Így tanultunk meg olvasni, így tudjuk a történelmet, földrajzot, fizikát stb. Társadalmi életünk is a hiten épült fel. Hiszünk szüleinknek és előljáróinknak, az orvosnak, ügyvédnek, kereskedőnek stb. S ha már van tudományos és társadalmi hit, csak természetes, hogy a vallásban sem lehet nélkülözni a hitet. Ez a vallási hit meg azt kívánja tőlünk, hogy elhiggyük mindazt, amit Isten kinyilatkoztatott s Anyaszentegyháza által tanít.

A hit elemei.

A vallásos hit főbb elemei a következők: 1. *Indító oka maga Isten*. A vallásban Istennek hiszünk, aki nem tévedhet és nem is ejteth tévedésbe. E hitnek tehát annyival erősebbnek kell lennie, amennyivel bizonyosabb Isten igazmondása, mint az embereké. Épen ezért nem esztelenség, ha akár tanulatlan, akár tanult emberek azokat a hitigazságokat is elhiszik, melyeket ésszel föl nem fognak. Mert hiszen a hit fogalma szerint nem azért tartunk valamit igaznak, mert megértettük és valódiságáról meggyőződünk, hanem egyszerűen azért, mert megbizunk abban, kitől azt hallottuk. 2. *A hit tárgya minden, amit Isten kinyilatkoztatott*. Tehát Jézusnak, az emberré

lett Fiúistennek tanítását úgy, amint azt az ő Egyháza Jézus parancsa és örökösége mellett csatlakozhatatlanul tanítja, a maga egészében és kivétel nélkül kell hinnünk. A legendák, theologiai vélekedések stb. nem tartoznak a hit tárgyához, de amit az Egyház isteni kinyilatkoztatás gyanánt hirdet, ami hit-tétel — dogma — azt mind hinnünk kell, mert egyetlen hit-igazság tagadásával is kétségbevonjuk a hit abszolút indító okát: Istennek és Jézus Egyházának szavahihetőségét.

A hit az üdvösségre elkerülhetetlenül szükséges, amit az Úr szent Márk evangéliumának befejező szavaiban így pecsétel meg: «Aki hisz és megkeresztelkedik, az üdvözülni fog, aki pedig nem hisz, az elkárhozik». (16, 16.) A hit ugyanis az utolsó szál deszka az élet tengerén. Akinek hite van, az ugyan szintén elmerülhet a bűn habjaiba, de mindig van, mibe meg tud kapaszkodni, hogy megmenekülhessen. Ellenben a hit deszkája nélkül menthetetlenül és örökre elvész az ember.

A hit szükséges.

20. A hit elleni bűnök.

Az Isten az ő szent és nagy igazságait kinyilatkoztatta az embereknek, de ezek nem mindegyike fogadja el, hanem ellene szegül s így vét a hit ellen. Ide tartoznak elsősorban a *hitetlenek*, akik gőgjükben elvetik az Isten tekintélyét s maguk választanak ki önmaguk számára hitigazságokat. Súlyos bűn a hitelenség, hisz olyasmit vesz tagadásba, aminek létezése kétségtelen s így az ellenkezőjének a bebizonyítása lehetetlen. Vannak hitetlenek, akik jóhiszeműen azok, ilyenek pl. azok a zsidók, mohamedánok s egyéb pogányok, akiknek nem volt alkalmuk az evangéliumot megismerni. Ezek nem is felelősek hitelenségükért, de annál súlyosabb beszámítás alá esnek azok, akiknek módjuk volna megismerni, de vétkes könnyelműségből nem akarják (materialisták, pantheisták) és még súlyosabb azok bűne, akik megismerték Krisztus tanítását, de azt elvetették, *katholikus hitehagyók* (apostata) lettek s valamelyik felekezethez csatlakoztak vagy felekezetenküliek lettek.

1. Hitelenség.

Súlyos bünt követ el az is, aki a hitigazságokban szándékosan *kétkelkedik*. Az ilyen ugyanis kétségbevonja Isten mindentudását és igazmondását, ami pedig vakmerő lázadás az ő szent fölsége ellen. A kétkelkedéstől különbözik a hit-

2. Kétkelkedés.

igazságok megvizsgálása, mely mindig szabad, ha avégből tör-
ténik, hogy azokat jobban megismerjük.

3. Hitközöm-
bösség.

A *hitközömbösség* (indifferentizmus) bár látszólag amazok-
nál kisebb, a valóságban a legveszedelmesebb bűn a hit ellen.
A hitközömbös ember ugyanis tulajdonképen megveti a vallá-
sos hitnek minden formáját; *neki minden vallás egyformán jó*,
ha még olyan ellentétes a hittana és erkölcstana is. Az ilyen
szerint Krisztus, Buddha, Mohamed igazságai egyformán helye-
sek és célravezetők, ami pedig merő lehetetlenség. A közömbös-
ség a gyakorlatban annyit jelent, hogy a vallás milyensége nem
számít és így a katolikus vallás egyedüli igaz volta sem áll.

4. Eretnek-
ség.

A hitetlenség egyik ágának lehet tekinteni a különböző
eretnekségeket (haerezis) is. Ezek mindegyike annyiban vét az
igaz hit ellen, amennyiben csak válogatva hiszi azt, amit Isten
s az általa alapított Anyaszentegyház tanít. Már pedig Isten
nem csupán egyes tételeinek, hanem egész tanításának az el-
fogadását kívánja az embertől. Ha az eretnekség jóhiszemű,
akkor nem bűn; de ha rosszhiszemű, azaz megismeri valaki
az Egyház tanait s még sem lép be annak kötelékébe, az tusa-
kodik a megismert igazság ellen és súlyos bünt követ el.
Az eretnekség útját járják az evangélikusok, reformátusok,
anglikánok stb.

5. Szakadár-
ság.

Az eretnekség egyik formájának tekinthető a *szakadárság*
(schizma). Ennek követői nem annyira a hit dolgában tértek
el az Egyháztól, hanem elszakadtak a fejétől: a római pápától
s kiváltak az Egyház közösségéből. Ha ezek nem is a hit ellen
vétenek, de mindenesetre súlyosan a Krisztus földi helytartó-
jának tartozó engedelmesség ellen. Szakadárok az u. n. görög-
keleti vallásúak.

A hit és az
ész.

A hit az észnek és akaratnak együttes műve. Az ész fel-
adata megismerni, az akaraté pedig elfogadni a hit igazságait.
Ha valaki vét a hit ellen, ez a bűn nem annyira az észnek,
mint inkább az akaratnak a rovására irandó. A hit igazságai
ugyanis nem észszerűtlenek; a *hit és a tudomány között nincs
ellentét*. Ezt legszebben az a tapasztalat bizonyítja, hogy az
Egyház papjai ma is a legtanultabb emberek közé tartoznak
és viszont az emberiség legnagyobb tudósai jórészt hívő, sőt
vallásos emberek. Elég hivatkoznunk csak a francia kiváló
tudósra: *Pasteurre* s hazánk nagy fiára, gróf *Apponyi Albertre*.

A hívők és hitetlenek tábora nem a tudósok és tudatlanok táborával esik össze, hanem mindkét táborban találni tanult és tanulatlan embereket egyaránt. (Pl. hívő paraszt és hitetlen földesúr s viszont hitetlen munkás és hívő egyetemi tanár.)

A hitetlenség okai nem az ész belátásában, hanem a tapasztalat szerint a következőkben keresendők. 1. *A szív romlottsága.* Először léhák lesznek az emberek és elzülленnek s csak azután kételkednek azokban a hitigazságokban, melyek őket bűnös életükben feszélyezik. 2. *A kevélység.* Sok ember azt tartja, hogy amit nem ért, az nem igaz. Nem gondol arra, hogy az emberi ész véges, ellenben az igazságok és lehetőségek határai a végtelenségbe nyúlnak. Nem gondol arra, hogy igaz lehet az is, amit ő nem ért és létezhet valami, amiről ő nem tud. 3. *A félműveltség.* Különösen félművelt emberek teszik magukat gyakran nevetségesekké vagy sajnálatraméltókká azáltal, hogy alázatosan hinni, mint a köznép, nem akarnak, tudományos készültséggel pedig nincsenek felvértezve. 4. A hitetlenség gyakori oka a hit igazságaiban való nagyarányú *tudatlanság.* Szomorú tapasztalat, hogy tanult emberek sincsenek mindig tisztában a katolikus vallás elemeivel és az Egyház tanításának félreismerése miatt nem hisznek.

A hitetlenség okai.

Épen ezért a hitnek Istentől belénk oltott csiráját ápolni kell. Iskolában a *vallástan szorgalmas tanulását*, azonkívül pedig *szentbeszéd*ek hallgatását, *vallásos könyvek olvasását* el ne mulasszuk. Ha felnőtt korunkban a vallás igazságaival nem foglalkozunk, akkor vallásunkat csak gyermekkori megvilágításban ismerjük és hitünk csakhamar hajótörést fog szenvedni. A hitellen emberek társasága, vallásellenes könyvek olvasása, gyermekésszel szerzett, felületes vallási ismereteink miatt nagyon könnyen kiirtják mibőlölünk a hit gyenge csiráját. Hogy az Egyház minket mindezekről megóvjon, *kiközösítés* (excommunicatio) terhe alatt megtiltotta, hogy megbízhatatlan társulatokba (pl. szabadkőművesség) belépjünk s hit és erkölcs szempontjából *veszedelmes könyveket* olvassunk. A kiközösítés egyházjogi büntetés, amely abban áll, hogy a kiközösített a szentgyónásban rendszerint csak püspöki engedéllyel oldozható fel. Különösen óvakodnunk kell azon könyvek olvasásától, melyeket az Egyház jegyzékbe állított össze, *indexre* tett, nehogy lelkünk kárát vallja és az Egyház közösségéből kiessünk.

Hitünk ápolása.

21. A remény.

A remény.

A hit eligazít bennünket az üdvösség útján, ami pedig erőt ad, hogy azon mindig előre haladhassunk, az a *remény*. Lelkünkben állandóan él az a tudat, hogy az Isten megadja az örök üdvösséget s mindazon eszközöket, amelyek annak elérésére szükségesek. Isten mindenhatósága és végtelen jósága zálog lehet számunkra, hogy ő a mi ideig és örökké tartó boldogságunkat meg *tudja* adni s *akar* is bennünket abban részesíteni.

Remény kel-
lékei.

Ennek föltétele azonban, hogy a mi reményünk, tárgyát tekintve, legyen *okos*. Azaz helyesen értékeljük az élet javait és aszerint is kívánjuk azokat. Számunkra semmi sem lehet fontosabb, mint örök üdvösségünk s az ezt biztosító eszközök. Kérjük és reméljük elsősorban ezeket; nevezetesen bűneink bocsánatát, a kegyelmek bírását, a büntől való őrizkedést. Ezután lehet remélnünk a viszonylagos értékű földi javakat s ezek közt is elsősorban azokat, melyek a mi örök célunk elérését segítik s csak másodsorban azokat, melyek ideiglenes szükségleteinkre vonatkoznak.

Legyen reményünk *erős*. Ne ingadozzunk az Isten-kérésben, hanem teljes bizalommal higgyük, hogy Isten meghallgatja kérésünket, ha az lelkünk javára válik. Ezt az erőt az Úr Jézusból merithetjük, aki így szól hozzánk: «Mindazt, amit kértek, higgyétek, hogy megnyeritek s megleszen nektek». (Mk. 11. 24.)

Legyen továbbá reményünk *tántoríthatatlan*, azaz erejét merítse az örök, változhatatlan Istentől és végül legyen *alázatos*, mert tudva van, hogy Isten az alázatosaknak adja kegyelmeit, a kevélyeknek pedig ellenáll.

Remény el-
leni bűnök.

A remény e kellékeiből önként adódnak az ellene irányuló bűnök is. Vétkezünk tehát ellene, ha *nem remélünk* abban, hogy Isten megbocsát nekünk s megsegít bennünket; aztán ha *vakmerően* reménykedünk.

A bizalmatlanság *sértés* Isten szent fölsége ellen s egyben Szentlélek elleni bűn is. Semmi szükség sincs arra, hogy kishitűek legyünk azzal az Istennel szemben, aki a latornak egyetlen kérésére megbocsátotta bűneit. S ez a kishitűség gyakran azzal bosszulja meg önmagát, hogy *kétségbeeséssé* fajul, mely fejvesztetten jajveszékkel a testvérgyilkos Káinnal, hogy

számára már nincs kegyelem. Pedig ez nem igaz, mert az Isten a megtérőt mindig szívesen fogadja.

De nem szabad a másik végletbe sem átsapnunk, vagyis *vakmerőknek* lennünk az isteni jósággal és irgalommal szemben. A vakmerő és így bűnös reménynek több faja lehet. Így vétkeznénk, ha több kegyelmet kérnénk és remélnénk, mint a hit szerint szükséges, avagy Isten segítségét rosszra kérnénk, csodás beavatkozását várnánk valamely ügyünkbe, vagy szabadon vétkeznénk abban a biztos tudatban, hogy Isten úgymint megbocsát. Már pedig az a legnagyobb bűn volna, ha tőle szabadságlevelet remélnénk a gonoszság növelésére. Az egyik végletet tehát ép úgy kell kerülnünk, mint a másikat, mert mindkettővel megbánjuk az Istent.

A remény helyes útmutatása elvezet bennünket az Úr Jézus véres keresztfájához, ahol erőt nyerünk e siralomvölgy szenvedéseire, vigasztalást az élet szomorúságaira s biztatást az akadályok leküzdésére. Emberek elhagyhatnak bennünket, jó barátok hűtlenek lehetnek hozzánk, de megmarad Istenünk, ki minden ügyünkben gyámolítónk tud lenni. S ezt az Istent a hit mutatja meg, a remény hozza el s a szeretet köt vele össze. Gyakran fel kell tehát indítani magunkban a hitet, reményt és szeretetet, hogy így Isten közelségében élhessünk.

Remény áldásai.

22. Az istentisztelet.

Katholikus hitünket nemcsak bensőleg kell érezni, hanem *külsőleg: szóval és tettel* meg is kell vallanunk. Szóval akkor teszünk ennek eleget, ha hitünket támadják, Egyházunkat bántják és rágalmazzák. Tettel pedig akkor teszünk hitvallást, ha imádkozunk és az *istentiszteleteken*, főleg a *szentmisén* részt veszünk.

Hitünk megvallása.

Ha a hittudományban való járatlanságunk miatt nem tudnánk a támadásokat megcáfolni, akkor legalább hallgatással adjunk nemtetszésünknek kifejezést. Az Úr Jézus is hitvallást kíván mitőlünk, mikor így szól: «Azért mindenkit, ki megvall engem az emberek előtt, én is megvallom őt Atyám előtt, ki mennyekben vagyon» (Mt. 10. 32.). A mennyei Atya ezen megvallása nem más, mint külső istentisztelet. S ez nemcsak kíváncsi, hanem természetes is az embernél, aki nem csak

Külső hitvallás.

lélekből, hanem testből is áll. Az ember lelkének minden élménye — tehát a hit is — érzékileg megnyilvánul és viszont minden külső jelenség — tehát a vallás szertartásai, embertársaink buzgó részvétele — lelkünk érzelmeit erősítik. Világos, hogy a bensőséges hit a fontos, a külső pedig csupán annak megnyilatkozása lehet és lélek nélkül az istentisztelet «üres ceremónia», melyre ráillik az Írás szava: «Képmutatók! Jól jövendőlt felőletek Izaiás, mondván: E nép ajkival tisztel engem, szíve pedig távol van tőlem» (Mt. 15. 7. 8.).

Imádság. A bensőséges hit az *imádságban* nyer kifejezést. Ez az istentisztelet legegyszerűbb és legközvetlenebb formája. Mikor imádkozunk, Istennel beszélünk, hogy őt dicsőítsük, neki hálát adjunk, őt megengeszteljük vagy tőle valamit kérjünk. Az imában elménket és szívünket Istenhez emeljük és nincs szebb, mint az imádkozó ember képe.

Imádkozunk. Imádkozni általában úgy szokás, hogy emlékezetből mondunk, avagy imakönyvből olvasunk kész imaszöveget. Ennél sokkal nehezebb, de felemelőbb az *elmélkedő* imádság, amikor az ember a maga gondolataival és érzelmeivel szól Istenhez. Imádkozni az Úr Jézus úgy szóval, mint példával tanított ugyan, de az imádság amúgy is természetünkbe oltott lelki szükséglet, melyet a régi népek sem hanyagoltak el.

Az ima meghallgatása. Különösen fontos a *kérő imádság*, az emberek leggyakoribb imája, melyre az Úr Jézus is buzdít bennünket, mondván: «Kérjetelek és adatik nektek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyitattik nektek» (Luk. 11. 9.). Isten ugyan mindent öröktől fogva megállapított és így tévedés lenne azt hinni, hogy a mi imáink az Úr örök végzéseit megváltoztathatják. Azonban Isten a mi imáinkat is öröktől fogva ismeri és azok minden nagy és kis dologban az ő végzéseinél tekintetbe eshetnek. A kérő imádságról még az is megjegyzendő, hogy ha nem kaptuk is meg azt, amiért imádkoztunk, még sem imádkoztunk hiába! Az ima ugyanis Istenben való hitünk, reményünk és szeretetünk megnyilatkozása és így mindenestre érdemszerző és hasznos cselekedet. Tanulás, üzleti igyekezet és bármi más kárba veszhetnek, de az ima soha el nem enyésző érdemünk Isten előtt, aki azt akárhányszor jobban megfizeti, mint ahogyan magunk kértük.

Imádság kelékei. Hogy azonban imádságunk kedves legyen Isten előtt,

szükséges, hogy *Jézus nevében alázatosan, ájtatosan és állhatatosan* imádkozzunk.

Jézus szent *nevében* olyan erő rejlik, hogy annak hallatára égen, földön, sőt föld alatt is minden térd meghajlik. Sőt ő maga is biztosít nevének hatásáról, mikor így szól: «Ha valamit az én nevemben kértek, azt megteszem». (Jn. 14. 14.)

Könyörgésünk magasztosuljon át az *alázatosság és ájtatosság* édes hangjaiból. Ne a farizeustól, hanem a vámostól vegyük át semmiségünknek a teljes átérzését s összekulcsolt kezekkel kérjük: Isten, légy nekem irgalmas, szegény bűnösnek. (Lk. 18. 13.)

S azután egy percre sem szabad csüggednünk, hanem állhatatosan kell ostromolnunk az Eget. A csüggeteg kérés nem a kitartó lelkek imádsága szokott lenni. Nekünk pedig kérésünk mellett ki kell tartanunk. Idézzük emlékezetünkbe szent *Monikát*, ki éveken át könyörgött fia, *Ágoston* megtéréseért. S ami egyszerre be nem következett, az megtörtént később, Ágostonból a milánói templomban szent lett.

Külön parancsunk nincs arra, hogy *mikor és mennyit* imádkozzunk, mindamellett hosszabb időn át, heteken, hónapokon keresztül nem imádkozni nagy mulasztás és így halálos bűn lehet. Az Istent szerető lelkek naponkint, reggel, délben és este rendszeresen szoktak imádkozni. Imádkozni kell továbbá kísértésben, mindennemű bajban és szenvedésben, de különösen halálos veszedelem idején. Legfőbb imádságok: 1. A *Miatyánk* vagy az Úr imádsága. Ez a legszentebb imádságunk, melyre az Üdvözítő tanította apostolait. Áll egy megszólításból s hét kérésből. Ezekben bent van mindaz, amit csak az imádság kifejezni képes. 2. Az *Üdvözlégy Mária*, ezt rendszeren a Miatyánk után szoktunk végezni. Három részből áll, u. m.: 1. Gábor főangyal szavaiból, amelyekkel a boldogságos Szűz Máriát köszöntötte, 2. szent Erzsébet üdvözléséből, 3. az Anyaszentegyház könyörgéséből. 3. Szép imádságok még az *Úrangyala*, a *szent olvasó* s a *litániák* különböző formája.

Mikor imádkozzunk.

23. Az istentisztelet elleni bűnök.

Istentisztelet
elleni vét-
kek.

Az Isten imádása, vagyis az Istennek tartozó tisztelet ellen többféleképpen lehet vétkezni. Így vétkezik az, 1. aki nem imádkozik, 2. aki szent dolgokkal tréfál vagy gúnyt űz, 3. aki szentségtörést, babonát vagy bálványimádást követ el.

Szent Ágoston azt mondja: aki jól imádkozik, az jól is él. Mi hozzátehetjük, aki nem imádkozik, az rosszul, azaz bűnösen él. Az imádság ugyanis a lélek felemelkedése Istenhez s a vele való beszélgetés, amit az Úr Jézus hangsúlyozottan megkíván s így bűn nélkül nem hághatjuk át az ima kötelezettségét.

Mulasztás.

Ha nem is a légszorosabb értelemben, de mégis ide veendő szent hitünk megvallásának az *elmulasztása*, mert ez is az Isten tisztelete ellen irányul. Ily mulasztással vét az ember akkor, ha hallgat, mikor a hitéért szót kellene emelnie és nem teszi, sőt maga is ellene beszél, mert az ő lelkét sem hevíti a hitnek lángja. Mulasztással vétnek azok is, akiket nem látni ott, ahol istentiszteletre jönnek össze. Vétnek azok, akik a benső hit hiánya és hitközömbösség miatt idegen istentiszteleteken résztvesznek. Ha katolikus templomba, főleg szentmisére pl. nagy távolság miatt el nem mehetünk, akkor a közeli idegen felekezetű templomba se járjunk, ahol misét úgy sem hallgathatunk, imádkozni pedig otthon is lehet. Különösen tilos másvallású prédikációra járni, mert ott téves tanításokat hallunk és a szó erejétől megínoghatunk. Nem szabad velük közösen imádkozni és énekelni, mert ez már formális részvétel az Egyháztól elpártolt felekezetek istentiszteletén. Idegen templomokban házasságot kötni, más vallású pap által temetkezni, főleg pedig az Úrvacsorán részt venni már nyílt hittagadás. Ami azonban felebaráti szeretetből és társadalmi kötelességből történik, így esküvőn, temetésen megjelenni, az természetesen nem hit elleni bűn. Ugyanígy nem bűn a más vallásúakat a mi templomunkban és istentiszteleteinken túrni, de nem helyes őket valami szerephez (a kóruson, keresztelésnél, bérnálásnál, esküvőnél) juttatni és egyenesen tilos szentségeinkben részesíteni.

Vallás-
gúnyolás.

Az Isten tisztelete ellen irányul és így bűn, ha valaki szent dolgokkal *tréfál vagy gúnyt* űz. Az Egyház szent szertartásait, helyeit, ünnepeit, kegyelmi eszközeit, felszentelt személyeit élcelődés vagy egyenesen gúny tárgyává tenni, Isten

sérelme nélkül nem lehet. A vallásgúnyolás nem ritkán a lélek istengyűlöletének a megnyilatkozása, az ellenség gyakran ezt használja fel a vallástalanság terjesztésére. Ennek a bűnnek a súlyosságát már a bűn természete mutatja.

Ide tartozik a *szenstégtörés*, amikor valaki Istennek szentelt helyeket, tárgyakat, személyeket meggyaláz és káromol, vagy pedig a szentségeket méltatlanul veszi föl. E bűnök egyik neve a *simonia*, mellyel az vétkezik, aki egyházi hivatalt, szent cselekményt pénzért vesz vagy elad.

Szenstégtörés.

Bálványozással az vétkezik, aki valamely teremtményt Isten gyanánt tisztel és imád. A bálványimádók sok milliója jóhiszemű tévedésben él. De annál bűnösebbek a *modern bálványimádók*, a mammon rabszolgái, kiknek egy része az aranyborjút (a pénzt) imádja, másik részükről pedig szent Pál azt mondja, hogy «Istenük a has» és a különféle élvezetek.

Bálványimádás.

Babonával az vétkezik, aki valamely személynek, tárgynak, jelenségnek, eseménynek olyan *titkos erőt tulajdonít*, amely annak sem a természet, sem a kegyelem rendjében nincs meg. Nem babona, ha azt hisszük, hogy a víz tisztít, üdít, a kegyelem rendjében pedig megtisztít az áteredő bűntől és malasztot nyújt, mert ezt az erőt a víznek Isten a természet és Jézus a kegyelem rendjében megadta. Mivel a babona jórészt a vallás dolgaival él vissza, azért sokak ellenszenvét épen a vallás ellen szokta fölidézni. Igaz ugyan, hogy az Istennek alávetett természetfölötti és a természeti erők működését nem igen ismerjük és így sok különös és rejtelmes összefüggést sejtethetünk a mindenségben. Az úgynevezett *okkultizmus* (titokzatosság), a *telepátia*, a *hipnotizmus*, *spiritizmus*, sőt az *álmok jelenségeinek* okai még mindig kevésbé ismeretesek előttünk és tág teret nyújtanak az orvosok, bölcsezsékek, lélekbúvárok és hittudósok részére. Épen ezért, amennyiben tudományos kísérletképen, nem veszedelmes tréfából és szórakozásból vagy mutatványképen történnek, nem vétünk velük a hit ellen. Ha azonban olyan formában foglalkozunk velük, hogy az Egyház tanítását, az isteni kinyilatkoztatás komolyságát sértik, akkor a babona bűnébe estünk.

Babona.

Az okkultizmus különböző fajtái: 1. A *jóslás*, mellyel az vétkezik, aki nehéz ügyeket, a jövőendő titkos fejleményeit olyan lényektől (cigány, egér, papagáj) és módszerektől (tenyér,

A spiritizmus.

kártya) akarja megtudni, melyek semmiképen sem alkalmasak erre. 2. A *varázslás*, mely azon alapszik, mintha egyes emberek pl. Faust, boszorkányok, állatok vagy más lények különös, emberfölötti erővel rendelkezhetnének és azzal nekünk ártani vagy használni tudnának. 3. A *spiritizmus vagy szellemidézés*. Ősrégi és természetes vágya az embernek, hogy a megholtak lelkeivel és általában szellemi lényekkel érintkezni kíván. Szellemidézésről beszélnek már a régi keleti népek emlékei, sőt a Szentírás is. (Saul megidézeti Sámuel szellemét.) A modern spiritizmus Amerikából származik, ahol asztaltáncoltatás és kopogtatás útján akarták a szellemeket megjelentetni. Ma már sokféle vannak spiritiszta társaságok, amelyek klubok, kaszinók és egyesületek mintájára összejöveteleket (seance) tartanak. A spiritiszták állítása szerint nagy csöndben, némi várakozás után megjelenik közöttük a szellem és nem csupán asztaltáncoltatás és kopogtatás útján, hanem médium útján is megnyilatkozik. E médium elveszti eszméletét s *trance*-ba esik. Lelke pihen vagy elhagyja testét, melyet a megjelenő szellem megszáll, lefoglal és így beszél, ír, mozog, rajzol vagy zongorázik. Néha médium nélkül, halvány testi körvonalakban is megjelenhetik a szellem.

Az Egyház és a tudomány arra tanítanak, hogy a szellemek ilyenén megjelenésében ne higgyünk, hanem csalást, képzelődést vagy hipnotikus, elektromos és más ismeretlen természeti erőknek működését, esetleg a gonosz lélek munkáját lássuk a dologban. Mindenesetre tapasztalati tény, hogy a spiritizmusmal gyanús és megbízhatatlan módon sok csalás történik, hogy a spiritiszták idegei és lelkük egyensúlya meg szokott bomlani, hogy a «szellemek» révén hazugságok, sőt hit és erkölcs dolgában téves elvek jönnek forgalomba. Éppen ezért a spiritizmusban hinni bűn és vele foglalkozni veszedelmes dolog. Nekünk van Krisztusunk és Egyházunk, ezeknek higgyünk, a spiritizmus különféle tanításaival pedig ne törődjünk.

24. A szentek tisztelete.

Szentek tisztelete.

Az istentisztelet egyik közvetett formája, ha tiszteletben részesítjük az ő szentjeit is, vagyis azokat a jámbor lelkeket, akik itt e földön nagyon erényes életűek voltak s ezért Isten

megdicsőítette őket. Helytelenül járt el a görög *képrombolás* és a *reformáció*, mikor — azon a címen, hogy a tízparancsolat elseje ezt hangoztatja: idegen isteneid ne legyenek és faragott képet ne csinálj magadnak, hogy azt imádjad — nagy pusztítást végzett a templomokban és kikelt a szentek tisztelete ellen. A szenteket tisztelni ugyanis az Anyaszentegyház tanítása szerint jó és üdvös. Ezt megértették már az első századok keresztényei is és nagy tiszteletben részesítették a boldogságos Szület, a szent apostolokat, vértanukat, hitvallókat és szüzeket, sőt hamvaikat (*reliquia*), képeiket és szobraikat már a katakombákban is vallásos tisztelettel vették körül. Helyesen jegyezte meg *Nagy Szent Gergely pápa* egy képromboló püspökhöz írott levelében: Mi dicsértük azt, hogy a képek imádását megtiltottad, de rosszaltuk, hogy azokat leromboltad. Hiszen más egy festményt imádni és más a festménnyel ábrázolt történetből tanulni. Amit az írás az olvasni tudónak, azt nyújtja az olvasni nemtudónak a festmény. Ami tehát a templomokban nem imádás végett volt fölállítva, azt nem kellett volna lerombolni.

A szentek tisztelete arra jó, hogy *példájuk* minket hasonló istenszolgálatra és emberszeretetre ösztönöz, bűnrehajló természetünk ellen küzdelemre bátorít, sőt az *ő érdemeik és közbenjárásuk* a szentek egységének tana szerint az üdvösségre segít minket. *A szentképek, szobrok és ereklyék* szemlélete pedig Istenre és a szentekre emlékeztet és minden szónál ékesebben hangol ájtatosságra és követésükre buzdít.

A szentek közül a boldogságos szűz Máriát kell leginkább tisztelnünk, mert ő Istennek anyja s imádságával a legtöbbet tehet értünk. Ha valakinek a kérését szívesen meghallgatja az Úr Jézus, akkor elsősorban édesanyaját. Az ő közbenjárására változtatta át a vizet borra a kánai menyegzőn. Végtelen jóságában nekünk anyánkul adta, hogy állandóan közbenjárjon értünk az ő isteni trónusánál. S Mária ezt meg is teszi. Azért mondja oly szépen szent Bernát: «Emlékezzél meg, ó legkegyesebb Szűzanya, hogy még sohasem lehetett hallani, hogy valakit te magára hagyta volna, aki oltalmadat kérte s pártfogásért hozzád folyamodott». Nekünk is bizalommal kell hozzá fordulnunk. Hűséges Mária-tisztelőknak kell lennünk, mert az ő tisztelete már sok kegyelemnek lett a forrása.

Amint helyes és üdvös a szentek tisztelete, épen olyan

Mire jó?

Mária tisztelete.

Képek, szobrok, ereklyék tisztelete. helyes képeinek, szobrainak és ereklyéinek tiszteletbentartása. Ezek viselése, csókolása és gondozása ellen kikelni épen olyan természetellenes és kegyetlen eljárás, mint rossz néven venni szüleink, halottjaink, nemzeti nagyjaink képeinek és emléktárgyainak tiszteletét. Az Egyház kezdettől fogva gondosan oktatja híveit arra, hogy különbséget tudjanak tenni a *személyek között, akiket tisztelnek és a képek s ereklyék között, melyek előtt ájtatoskodnak.*

Szenttéavatás.

Az Anyaszentegyház a különféle babona és visszaélés elkerülése céljából a szentek tiszteletét az úgynevezett *«szenttéavatási pörrel»* szabályozta. Az ősi időkben ugyanis maga a keresztény közvélemény vette körül meghalt nagyjait a vallásos tisztelet különböző jeleivel. Emléküket haláluk napján megünnepelte, életrajzukat olvasta, képeiket és ereklyéiket oltárra helyezte és dicsőült lelkükhöz imádkozott. Így történt, hogy vidékenként különböző szentek jöttek divatba. A római szentszék az egyöntetűség kedvéért és a nép babonás visszaéléseinek elkerülése végett a *XII. század óta* úgy rendelkezett, hogy nyilvános templomi tiszteletben csak az részesíthető, kit a *pápa szentté avat* (kanonizál). Ez a «pör» abban áll, hogy az elhunyt *«Isten szolgája»* fölött nagyarányú vizsgálatot indít meg. Ha kitűnik, hogy bizonyos erényeket hősi fokban gyakorolt s ennek igazolásául csodák is történtek, akkor *«boldognak»* nevezi (pl. boldog Margit). Ha pedig későbbi újabb tárgyalások a közvélemény további tiszteletét igazolnák, akkor *szentté avatja*. Ha az Egyház valakit szentté avat, az nem azt jelenti, hogy az illető minden hiba nélkül való tökéletes ember volt, hanem annyit tesz, hogy egyben-másban, az egyik alázatosságban, a másik tisztaságban, a harmadik felebaráti szeretetben, a negyedik vallási buzgóságban kitűnő példát adott nekünk, Isten kegyelmében halt meg és így üdvözült.

25. Az Isten szent nevének tisztelete.

Az isteni név tisztelete.

Az emberek kölcsönös tisztelettel tartoznak egymás iránt. S ha már földi urat sem illik tiszteletlenül emlegetni, mennyivel inkább nem Istent, kinek napkelettől napnyugatig nagy az ő neve. A zsidók *Jehovát* egyáltalán kimondani sem merték, *Jézus nevé*ről pedig azt mondja *szent Pál apostol*, hogy meg-

hajlik hallatára minden térd az égben, a földön és a föld alatt. A Miatyánkban meg azért esedezünk, hogy szenteltessék meg az Úr szent neve. Ezt tehát csak a legnagyobb tisztelettel és áhitattal szabad kiejtenünk. A tizparancsolat másodika meg egyenesen megtiltja, hogy Isten nevét hiába ajkunkra vegyük. *Eme parancsolat ellen vétkezik az, aki: 1. Isten nevét könnyelműen kimondja, 2. káromkodik és átkozódik, 3. vétkesen esküszik és 4. fogadalmát meg nem tartja.*

1. Isten fölségével ellenkezik és így már az is bűn, ha Ki vétkezik ? őt tréfából, szokásból, ijedségünk, csodálkozásunk és haragunk kifejezésére emlegetjük, «hiábavesszük». 2. Sokkal nagyobb, tárgyánál fogva halálos bűn *káromkodni*, vagyis *Istenről, Jézusról, a boldogságos Szűzről és a szentekről* gyalázatos dolgokat mondani. Az ószövetségben törvény volt: «Aki káromolja az Úr nevét, kövezzék meg őt az egész sokaság». (III. Móz. 24, 16.) Az istenkáromlást még a polgári törvénykönyv is többé-kevésbé bünteti. *Átkozódással* az vétkezik, aki haragjában azt kívánja, hogy Isten rosszat tegyen neki, vagy másnak. Úgy az átkozódás, mint a káromkodás dűrva emberek szokása és nagy esztelenség, mert ezzel még senkisé meg segített magán. *Mentő körülmény* lehet az, hogy a rút szavak néha szokásból és megfontolás nélkül hagyják el a bűnös ajkát. Viszont annál nagyobb gonoszságra vall az, ha *írók és művészek* tudatosan megvetéssel és gúnnyal sértegetik műveikben Isten szent fölségét.

3. *Esküdni* annyit tesz, mint *Istenre hivatkozni, hogy igaz* Az eskü *az, amit állítunk* (bizonyító eskü) *és ígéretünket meg akarjuk tartani* (ígéreti eskü). Egyesek a Szentírás némely kifejezéséből arra következtetnek, hogy egyáltalán nem szabad esküdni. Pl.: Legyen a ti beszédek igen-igen, nem-nem, ami ezentúl van, a gonosztól van. (Mt. 5, 37.) Azonban már szent Ágoston kiemeli, hogy viszont más szentírási helyek ajánlják az esküt. Az eskü fogalmából is következik, hogy az eskü nem lehet bűnös cselekedet, mert vele a mindentudó és igazságos Istenben való hitünket nyilvánítjuk, akit minden más tanu hiányában magunk mellé segítségül hívunk. Viszont természetes, hogy csak az az *eskü helyes*, amely három tulajdonsággal rendelkezik. a) *Bizonyosság*, amikor csak arra esküszünk, amit biztosan tudunk és valóban megtartani akarunk. b) *Megfontoltság*, vagyis csak komoly ügyekben, egyházi és világi hatóság előtt

esküszünk. c) *Igazságosság*, kiváltképen az ígéreti eskünél abban áll, hogy csak olyan szándékunkat szabad esküvel megpecsételni, amelyet bűn nélkül megtarthatunk. Ha valaki bizonytalanra, vagy kis dolgokban esküszik, az bünt követ el. Aki arra esküszik, hogy rosszat tesz és a jót elhagyja (agyonverek valakit, nem gyónom többé), annak esküje bűnös, melyet nem szabad azzal tetézni, hogy az ígért és esküvel erősített rosszat valóban megteszi. Tegyük a bűnös esküt azzal jóvá, hogy amire köteleztük magunkat vele, azt nem fogjuk megtenni. Mivel az eskü a földi igazságszolgáltatásnak is egyik végső eszköze szokott lenni, azért a hamis esküt a törvény is szigorúan bünteti.

Fogadalom. 4. Az ígéreti eskühöz hasonlít a *fogadalom* vagyis Istennek bűnterhe alatt tett ígéret, hogy valami jót cselekszünk. A fogadalom több a jóra való igyekezethél, ígérethél és fogadásnál. *A fogadalom olyan ígéret*, amellyel az ember tudatosan és kifejezetten, *bűn terhe alatt kötelezi magát a jóra*, melynek elmulasztása fogadalom híján legtöbbször nem is volna bűn. Fogadalmat tenni ugyanis rendesen olyasvalamire szokás, ami máskülönben nem volna köteleességünk. (Havi áldozás, áldozatos jótékonyaság, szerzetbelépés stb.)

Fogadalmat tenni üdvös, mert vele gyenge és változékonv akaratumkat a jóra lekötjük. Így tesznek különösen a szerzetesek, akik az *engedelmesség, szegénység és tisztaság* hármas fogadalmával Istennek különös szolgálatára kötelezik magukat.

Mivel azonban a fogadalom kötelezettsége csak akkor szűnik meg, ha megtartása lehetetlen, ha komoly okok teszik indokolttá annak felmentését vagy másra változását, azért *«jobb fogadalmat nem tenni, mint botorul levén, azt meg nem tartani»*. (Préd. 5, 34.) Maga az Egyház is egyre óvatosabb lesz a szerzetesi fogadalmaknál, amennyiben csupán felnőtteket enged először egyszerű és csak azután *ünnepélyes* fogadalomhoz. Az újabb, főleg női szerzetesrendeknél pedig csak több évi szerzetesi élet után lehet tenni fogadalmat az egész életre.

26. A vasárnapok és az ünnepek megszentelése.

Vasárnap. Az Úr Isten hat napon át teremtette a világot, a hetediket pedig megszentelte, hogy ezzel példát adjon az embernek is. Az ószövetségben ez a megszentelt nap a szombat volt. Az

újban pedig a *vasárnap* lett, még pedig azért, mert ekkor vette kezdetét a teremtés, ekkor történt a feltámadás s ugyancsak e napon jött el a Szentlélek.

Amint az ószövetségben a hetedik napon kívül voltak Ünnepek. más ünnepek is, ugyanígy az újszövetségben is vannak. Az Anyaszentegyház *három* nagy ünnepkört különböztet meg, mely a teremtés, a megváltás és a megszentelés szent tényét tárja elénk. A karácsonyi ünnepkörben az Atya szeretete nyilatkozik meg, a húsvétiben a Fiúé, a pünkösdiben pedig a Szentléleké. S ezekkel párhuzamosan haladnak a Szűzanya s más szentek ünnepei is.

Az Egyház személyi vonatkozásukon kívül még a megszentelésük kötelezettsége szerint is osztályozza az ünnepeket. Így vannak 1. *parancsolt ünnepek*, amikor hiveinek előírja a szentmise hallgatását s a szolgai munkától való tartózkodást. Ilyen ünnepek a vasárnapokon kívül: a szeplőtelen fogantatás (dec. 8.), karácsony (dec. 25.), kiskarácsony (újév, jan. 1.), vízkereszt (jan. 6.), húsvét (márc. 21-re eső holdtölte utáni vasárnap), áldozócsütörtök (húsvét után a 40. napon), pünkösd (húsvét után az 50. napon), úrnapja (pünkösd után a 10. napon), szent Péter és Pál (jún. 29.), Nagyboldogasszony (aug. 15.), mindenszentek (nov. 1.). Vannak azután 2. *tanácsolt ünnepek*, melyeken nem kell, de nagyon jó szentmisét hallgatni s szolgai munkát nem végezni. Ilyenek: karácsony, húsvét és pünkösd másnapja, gvertyaszentelő (febr. 2.), gyümölcsoltó Boldogasszony (márc. 25.), szent István király (aug. 20.), kisasszony napja (szept. 8.). S végül vannak 3. *a nem nyilvános ünnepek*, melyek megülvése csak a papságot kötelezi. Ilyen az Egyház legtöbb ünnepe.

A vasárnapot és a parancsolt ünnepeket úgy kell megszentelnünk, hogy szentmisét hallgatunk s munkaszünetet tartunk. E törvény pozitív mozzanatáról, vagyis a szentmishallgatásról az Egyház második parancsolata rendelkezik. Ezt tehát majd később tárgyaljuk. A negatív rendelkezésről, vagyis a munkaszünetről a következőket kell megjegyeznünk: tilos a szolgai munka, vagyis az, melyet a cselédek, napszámosok, földmivesek, iparosok, kereskedők végeznek, akár maguknak, akár másnak, akár ingyen, akár pénzért. *Tilos a közéleti munka is*, vagyis a bíróságok, bankok, irodák, hivatalok, iskolák mű-

Munka-
szünet.

ködése, vásárok tartása, mert mindez zavarja az Úr napjának ünnepélyes csendjét és sokakat akadályoz az istentiszteletben való részvételben. Ellenben *szabad a szellemi munka többi része, vagyis a tanulás, az írás, a művészet, az ünnepélyek, előadások, mutatóványok, még akkor is, ha pénzért történnek, mert lelkünket emelik, üdítik és az Isten szolgálatában nem akadályoznak.*

A munkaszünet éjjeltől éjfélig tart. Aki pedig megfelelő ok nélkül több órán keresztül dolgozik, vagy másokat dolgoztat, az tárgyánál fogva *súlyos bűnt* követ el. Azonban az istentisztelet *s felebaráti szeretet, a szükség, anyagi és szellemi érdekek, végül a szokás, szóval az élet sok kivételt enged meg.* Főzni és takarítani vasárnap is kell; a közlekedés vasárnap sem szünetelhet, sőt nagy városokból a környékre, a szabadba még nagyobb a forgalom, mint hétköznap. Közhivatalokban és üzemeknél szokásban van az inspekció. Nem bűn, ha *szegény munkásasszony* vasárnap mos és varr odahaza övéi számára, mivel hétköznap munkába jár. A borbély és a pék munkája, a legtöbb gyár üzeme vasárnap sem szünetelhet. *A női munkák* közül általában szabad a könnyebb kézimunka, szabad egyesületekben tevékenykedni, kurzusokat tartani, de nem az állandó iskolák növendékeit rendszeresen oktatni stb. stb.

Nagy bűn a
kicsapongás.

Minden munkánál súlyosabban vét a harmadik parancsolat ellen az, *aki kicsapongással szentségteleníti meg az Úr napját.* Az ilyen ugyan nem dolgozik, de többet vétkezik, mint az összes hétköznapokon és reá a vasárnapból áldás helyett csak átok háramlik. Mulatozás, iszákosság, erkölcstelenség, pazarlás bűneivel *terheli a lelkét* azon a napon, amelyen azt nemesíteni és malaszttal gazdagítani kellene. De *megnyomortíja testét* is, melyet a hétköznap fáradalmi után pihentetni és erősíteni kellene.

Ilyen «szórakozás és élvezetek» helyett a hétköznapokon amúgy is elhanyagolt családi együttléti ápolása (közös istentisztelet, étkezés, séta stb.), rokonok látogatása, tisztességes szórakozások és különösen a kirándulás azok a szellemi és testi élvezetek, amelyek méltók az Úr napjához és az emberhez. A szépen töltött vasárnap emléke s a következőnek reménye be- aranyozza a hétköznapok terhét, holott az eldözsölt vasárnap után szenved és nyomorog az egész család. *A vasárnap vallá-*

sos ünneplése és jóleső pihenése elsőrendű szociális tényező, az ember emberiségének kidomborítója és főleg a kereszténység nagy ünnepeinek szertartásai (éjféli mise, nagypéntek, feltámadás, úrnap stb.) sok nemes örömnök forrása. Épen azért a modern állami törvények a vasárnap megtartását egyre komolyabban sürgetik s a törvény ellen vétőket szigorúan büntetik.

B) Önmagunk és felebarátunk iránti kötelességeink.

27. A szülők iránti kötelességek.

Isten után a legnagyobb jótevőink a mi szüleink, mert Isten általuk adja és tartja fent életünket, Jótéteményeik anyagi értéke sem csekély, de megfizethetatlenné teszi az a szeretet, mellyel ezernyi gond és áldozat árán fölnevelik gyermekeiket. Ezért a gyermek szüleinek tisztelettel, szeretettel és engedelmisséggel tartozik.

Szülők értéke.

1. A *tisztelet* megnyilatkozik a modorban, ahogyan velük és róluk beszélünk, őket megbecsüljük még akkor is, ha rangban, műveltségben őket felülmúltuk. V. Sixtus pápa büszke volt szegény szüleire és sokszor tréfásan mondotta, hogy ő fényes házból származik, mert szüleinek kunyhójába minden nyíláson besütött a nap. *Rossz ember az, aki szüleit nem becsüli*, nekik a szokásos tiszteletnyilvánításokat meg nem adja, magát miattok szégyenli, velük szemben durva és nekik felesel.

Mivel tartozunk szüleinknek.

2. A *szeretet* szüleink iránt tartozó minden kötelesség teljesítés alapja és abban nyilatkozik meg, hogy szüleinkhez ragaszkodunk, nekik örömet igyekszünk szerezni, gyengeségeiket türelemmel viseljük és őket szükség esetén támogatjuk. *A szeretet ellen vét*, aki szüleit szomorítja és keseríti, őket nem segíti, nekik rosszat kíván, vagy épen rosszat tesz velük és őket bántalmazza.

3. Az *engedelmesség* arra kötelez, hogy gyermekségünk idején az ő jóakaró vezetésükre bizzuk magunkat, hogy kicsiben és nagyban szívesen tegyünk úgy, ahogyan ők megszokták és tőlünk kívánják. Még *felnőtt korunkban is*, mikor már kikerültünk a szülői házból, meg kell intelmeiket hallgatnunk

és jótanácsaikat követnünk. Ez ellen *vét*, aki kelleetlenül vagy épen nem engedelmeskedik, aki fejes, intelmeiket meg nem fogadja és parancsaiknak ellenszegül. Aki odahaza nem tanult meg engedelmeskedni, az az életben idegenek kemény parancsain fogja csökönyös fejét beverni.

Mivel tartoz-
nak a szü-
lők?

A negyedik parancs viszont feltételezi, hogy a *szülők is teljesítsék kötelességeiket* gyermekeikkel szemben. A szülői ösztön még az állatoknál is öserővel nyilatkozik meg. Annál finomabban és az ember lelki igényeire kiterjeszkedve kell meglennie az embereknél. Nem elég csupán a gyermekek egészségével és földi boldogulásával törődni, őket az anyagi viszonyoknak és a gyermekek képességeinek megfelelő életpályára segíteni: hanem törődni kell a gyermekek lelkével és örök üdvösségével is. Nem csupán etetni és ruházni, hanem *nevelni és oktatni is kell a gyermeket*. Már jó korán kiirtani belőle a jelentkező rossz hajlamokat és jó szokásokat, erkölcsöket kell beléje nevelni. Kemény szótól, sőt büntetéstől sem szabad visszariadni, mert *«aki a vesszőt kiméli, fiát nem szereti»*, mondja az Írás. (Péld. 13. 24.) Engedelmesség, szerénység, munkaszereget, szemérem és jámborság már a szülői házban szóval és példával plántáltassanak a fejlődő gyermek lelkébe. A gyermeket jóra tanítani és vallásosan nevelni, a szülőknek nem csupán kötelessége, hanem szent joga is, melytől őket sem az államhatalom, sem az iskola, sem rossz törvényhozók és kormányok, sem pedig vallástalan nevelők és tanítók meg nem foszthatják.

28. A család.

A házastársak.

Istennek rendelése szerint az emberek házasságban élnek s így a jóra való fiatalember arra törekszik, hogy kellő megélhetést biztosítván magának, családot alapítson. A család a házastársakból és gyermekeiből álló kis társaság. A családban a szülők és gyermekek közt a *házastársak és testvérek viszonya származik* s ebből az erkölcsstan új, fontos kötelességeket állapít meg. A *házastársak* szeretettel viselkedjenek egymás iránt; kölcsönös hűség, egymás hibáinak elnézése és vállvetett munka a főkötelességük. A *család feje a férj* és a Szentírás szerint a nők engedelmeskedjenek férjeiknek, mert a férj feje az asszonynak, mint Krisztus feje az Anyaszent-

egyháznak. (Efez. 5. 23.) *A férfi feladata* a család megélhetéséről gondoskodni, a külső munkát, hivatalt, üzletet ellátni és az egész családot kifelé képviselni. *A ház úrnője* ellenben az asszony, akit az otthoni kötelességek, a háztartás és a gyermeknevelés foglalnak le.

A családalapítás Isten rendelése s ez a házasság által jön létre. Súlyosan vétkezik az a házaspár, amely ezt az isteni célt tudatosan megakadályozza. Hármias bünt követ el. Vét Isten, önmaga és faja ellen. A gyermek ugyanis az Isten áldása, ezt visszavetni merénylet az Isten ellen. De bosszút áll önmagán is. Mert futnak az évek s a fiatal házastársak is megöregszenek s öregségükben, gyermekek híján, nem lesz, aki eltartsa, oltalmazza és védje tehetetlen öregségüket. S végül gyilkosa lesz fajának, melyet utódok hátrahagyása nélkül kihalásra ítél. A gyermektelenségnek továbbá az «egykének» és a «kettőkének» az elterjedése oly súlyos járvány, hogy ez ellen már nemcsak az Egyház, de az állam is felemelte tiltó szavát.

Gyermek-
akadályozás.

Itt kell megemlékeznünk korunk egyik mozgalmáról is, a nő egyenjogúsításáról minden téren a férfiúval (*feminizmus*). A családi életben már a kereszténység tette egyenlővé az ókor elnyomott asszonyát a férfival. Ami pedig a *társadalmi* egyenjogúsítást illeti, az a megélhetés nehézségei miatt egyre indokoltabb lesz. Ma már a legtöbb pályát egészen nyugodtan lehet a nők előtt is megnyitni. Azonban kívánatos, hogy ez ne vezessen a családi élet meglazulására és ne tegye ki a nőt olyan eshetőségeknek, melyek a finomabb női léleknek ártanak és gyengébb szervezetét tönkreteszik. *A politikai élet kíméletlen* küzdelmeibe kár a nőt belevinni, ámbár sokan épen a tapasztalatokra hivatkozva (Norvégia), a nők belevonásától a közélet tisztulását várják.

A nő hely-
zete.

A *testvéreknek* mindenkinél jobban kell szeretniök egymást. Szomorú jelenség, ha testvérek irigykednek, marakodnak és ha az életbe kikerülnek, nem törődnek egymással. *A család az a kicsiny fészek*, amelyben a nagy társadalom számára kialakul az ember egyénisége. Itt kell a szeretet, az elnézés, a türelem és a nagylelkűség erényeinek meghonosodniok. *A családban kell megtanulni*, hogy nem csupán én élek, hanem a *másik is boldogulni akar*. Itt kell az irigység, hazug-

A testvérek.

ság, fejesség, bosszú stb. bűneit kiirtani. Aki rossz testvér, az rossz felebarát lesz; aki nem fér meg odahaza, hogyan fog az megférni a világban?! Nem hagyhatjuk azonban szó nélkül, hogy viszont az igazságosság és a közjó rovására esik rokonoknak, jóbarátoknak és ismerősöknek *igazságtalan támogatása (protekció és nepotizmus)*.

A cselédkérdés.

A család körébe tartozik a keresztény felfogás szerint a *cseléd is*. Nem egészséges állapotok azok, hogy az uraság és cselédség között egyre jobban szakadoznak a szeretet kötelei és kihal a családias érzés. Helyette a gazdasági érdekek, a szerződő idegenek viszonya lép előtérbe. *A kereszténység elvei* szerint az úr cselédjének nemcsak a bért és élelmet köteles megadni, hanem különösen a fiatal leánycselédéknél a szülőnek és elhagyott otthonnak helyét kell pótolnia. *Nem keresztény és tisztességes eljárás az sem*, ha valaki nem törődik azzal, hogy cselédje merre jár, ha este, sőt éjjel «kimenőt ad neki»; ha vele szóba nem áll, az ő bújá-öröme és az ő tervei iránt egyáltalán nem érdeklődik. A hazulról korán idegenbe szakadt cseléd helyzetét szeszélyvel és ridegséggel még sívárabbá tenni, nagy szeretetlenség. Szent kötelességünk a cseléd lelki igényeinek és valláserkölcsei szükségleteinek kielégítésére időt adni és vele igazságosan, szeretettel bántani. *Viszont a cseléd kötelessége* nem csupán egyszerűen a fogadott munkás módjára dolgozni, hanem urát hűen, megbízhatóan szolgálni és neki engedelmeskedni. Munkaadóját és családját megszólalni, hibáit és bajait kibeszélni, őket a maga, sőt idegenek javára megkárosítani nem szabad. *Ne vegye rossz néven*, ha úrnője hibái s hanyagságai miatt megint, mert jó szülei is hasonlóképpen cselekednének.

29. Önmagunk testi élete.

Az élet értéke.

Földi javaink közt kétségtelen, hogy testi életünk a legértékesebb. Ennek megóvása és ápolása a legemberibb kötelességünk, hisz csak ép testben lakozhatik ép lélek. Méltán kötötte tehát szívünkre Isten az ötödik parancsot: «ne ölj». Ez a két szócscsa azonban nemcsak az emberölést tiltja, hanem mindazt, ami magunk és felebarátaink testi és lelki életében kárt tesz. Négy tilalmat foglal magában: nem szabad önmagunk és

embertársaink testében, azután ugyancsak magunk és embertársaink lelkében kárt tenni.

Önmagunk testi életét tekintve, kötelességünk életünket fenntartani és arról gondoskodni. 1. Kellő *táplálkozás*, megfelelő *ruházkodás és jó lakás* legelsősorrendű ételszükségleteink. Ez ellen különben inkább túlzással, mint gondatlansággal szoktak vétetni az emberek, még pedig az étel-italban való mértéktelenség a férfiak bűne szokott lenni. A divat rabszolgasága pedig a nők körében hódít s ez sokszor nemcsak az egészséget veszélyezteti, hanem anyagi romlást idéz elő, sőt erkölcsi veszedelmet is rejt magában. Nagyon sok azon nők száma, akik a divat hóbotjainak lettek testi és lelki áldozatai. A lakás dögében több gondot kell fordítanunk annak higiénikus szükségleteire: szellős, napos lakás a szegény embernek is kell, kinek rendesen igen sok gyermeke szokott lenni.

Étel, ruha,
lakás.

A testnek szüksége van kellő *pihenésre és üdülésre*. A kereszténység nem ellensége a nemes életörömöknek és testet-lelket üdítő élvezeteknek addig, míg az embert természetfölötti céljától el nem térítik. A *játékszenvedély* azonban (kártya, löverseny stb.) nemcsak anyagi, hanem erkölcsi romlás forrása, egészség sírásója volt már nem egy esetben. A *sport* túlhajtása szintén árt a testnek s elvonja az embert a komoly életfeladatokról. A testi kultúrát semmi szín alatt sem lehet a lelki fölé emelni. Lélek az úr, a test pedig a szolga. A *színház, a mozi s egyéb hasonló szórakozóhelyek* sokszor nemtelen szenvedélyek szolgálatába szegődnek és testében-lelkében megrontják az embert. A gyermekeknek, a gyárban, műhelyben dolgozó nagyvárosi embereknek *nem mozi, füstös kávéházak*, hanem *kirándulás, a hegyek levegője*, szóval a *természet örömei* kellenek. Ezek a legemberibb, legüdítőbb és legnemesebb szórakozások.

Pihenés, szórakozás.

Testi élete ellen nemcsak az vét, aki egészségét torkossággal és kicsapongással rongálja, hanem az is, aki könnyelműen életét veszedelemnek teszi ki. *Szabad* életünket kockáztatnunk és káros munkával rövidítenünk, ha azt megélhetésünk (bányász, bűvár) vagy hivatásunk (pap, orvos, katona) és a tudomány haladása (bacillus-kísérletek) követelik. Ilyenkor az élet kockáztatása önfeláldozás és az emberiség halálját érdemli meg.

Életveszedelem.

Legnagyobb bűn az élet ellen az *öngyilkosság*. Önmagunk megölése is gyilkosság és több szempontból súlyos véték.

Öngyilkosság.

a) *A természet törvénye ellen*, amely erős életösztönt adott minden élőlénynek. b) *Isten ellen*, aki az élet és halál ura. Az élet ugyanis nem csupán jog, hanem kötelesség is, vagyis élni kell addig, amíg Isten az életet tőlünk el nem veszi. c) *Önmagunk ellen*, mert nem csupán a földi élettől fosztottuk meg magunkat, hanem halálos bűn veszedelme miatt üdvösségünket is elvesztettük. Az öngyilkos az ideig tartó szenvedés helyett az örök kárhozatot választván, oktalanul is cselekedett. d) *Hozzáértőink ellen*, kiket romlásba, gyászba és szegyenbe hoznánk. Az öngyilkos fájdalmat okoz azoknak, *kiket mindenkinél jobban kellett volna szeretnie*. e) *Az egész társadalom ellen*, amelyből kilépni és helyét elhagyni, maga után ürt hagyni nincsen senkinek se joga.

Míg a keresztény középkorban alig történt öngyilkosság, addig a pogányoknál és ma, a modern pogányság idejében, egyre jobban terjed ez az epidémia. Európában évenként 60 ezer és Budapesten 600 ember lesz öngyilkos. Az Egyház azzal is harcol e veszedelmes bűn ellen, hogy a bűnbánat nélkül meghalt öngyilkostól az egyházi temetést megtagadja.

30. Felebarátunk testi élete.

A testi és a lelki élet kímélése.

Felebarátunk bánata.

A Szentírás arra figyelmeztet bennünket, hogy, amit nem akarunk, hogy nekünk cselekedjenek az emberek, ugyanezt nekünk sem szabad tenni másoknak. Ebből az elvből kifolyólag tilos mindaz, ami felebarátaink *testi és lelki* élete ellen irányul.

Vét tehát felebarátja testi élete ellen az, aki őt *keseríti, ingerli és szomorítja* s vele *rosszul bánt*, mert mindezekkel egészségében tesz kárt. Vét az is, aki kellő óvintézkedések elmulasztása és *gondatlanság* által másnak az életét veszedelemnek teszi ki, mint szülők, orvos, gyáros vagy hadvezér. Vét az is, aki embertársát üti, *veri* vagy *megcsonkítja*.

Különösen súlyosan vétkezik az, aki felebarátját *megöli, őt meggyilkolja*. Minden földi jó föltétele és összesége maga az élet. A gyilkos a földön mindentől megfosztotta áldozatát, sőt esetleg kárhozatba is dönti, mert a halálra nincsen készen, mint Hamlet atyja, kit «nem gyónva, bűnei virágjában» küldöttek a másvilágra. A *gyilkosságtól különbözik az emberölés*, mikor valaki nem megfontolt szándékkal, hanem haragjában,

vigyázatlanságból, vagy véletlenül fosztja meg embertársát életétől. Az emberölés bűnének s egyúttal a törvény előtt való felelősségnek súlya attól függ, hogy mennyiben tudott, vagy kellett volna tudnia az emberölés tényéről. Vétkeznek azok, akik a csirázó emberéletet, akár születés előtt is egészség, szegény, szegénység vagy bármi más címén kioltják. Bűn és törvény elleni vétség az is, ha súlyos beteget megölünk azon a címen, hogy szenvedéseit megrövidítsük (euthanasia). Hogy is lehetne hivatása az orvosnak: gyilkolni? Egész más elbírálás alá esnek az állatok. Ezek nem felebarátaink és rájuk nem vonatkozik az ötödik parancs, de kegyetlenség bűnét követi el az, aki állatot ok nélkül kinez és üt. Viszont szegényletes jelenség állatokat — kutya, macska, ló stb. — becézni, rájuk pénzt költeni, míg sok szegény és árva szeretetünket nélkülözi.

Minthogy a testi élet nem a legfőbb, az abszolút jó, lehet rá eset, hogy nagyobb javak érdekében és bizonyos föltételek mellett szabad embertársaink életét kockára tenni, sőt kioltani.

a) *Jogos önvédelemből.* Ha életünket, avagy nagyértékű anyagi javunkat más módon (menekülés, pénzázdozat, lefegyverzés) megmenteni nem tudjuk, akkor szabad a támadót megölni, mert szabad a magam életét, vagy vele egyenrangú anyagi jót jobban szeretni, mint a támadó életét. b) *Megengedett a halálbüntetés,* mert ez nem egyéb, mint a társadalom jogos önvédelme a gonosz bűnösökkel szemben. A halálbüntetés eltörléséért harcolni *álhumanizmus*, mert akit a mi törvénykezésünk gondos tárgyalásai után halálra ítélnék, az ezt a halált bizonyára meg is érdemli. Helyesen mondták a franciák azoknak, akik a halálbüntetés eltörlését sürgették: *Megszüntetni? szüntessék be működésüket elsősorban a gyilkos urak.* Rendkívüli idők statáriális ítéletei azonban, sajnos, valóban sok visszaélésre, kis bűnösöknek, sőt ártatlanoknak megöletésére szoktak vezetni.

c) *A háborúban,* mint egész népeknek kölcsönös önvédelmében, *nyugodt lelkiismerettel teljesítheti véres kötelességét minden katona.* Nemcsak azokra löhet, akik célba vették, hanem az ellenség bármely katonáját megölheti, ha meg nem adta magát. Maga a háború azonban borzasztó csapások sorozata, nemcsak egyesekre, hanem egész népekre, hol vagyon, élet, becsület, kultura és vallás, szóval minden, ami szép, jó és értékes a földön, áldozatul esik. Épen azért óriási felelősséget vonnak

Jogos emberölés.

A háború kérdése.

magukra Isten és ember előtt azok, akik igen súlyos okok nélkül idézik elő és folytatják a háborút. Ha szabad is a katonának ölni, tisztnek tüzet, támadást vezényelni, vezéreknek az ellenség romlására haditerveket készíteni: *nem szabad* az ellenség katonáit kínozni, polgárokat, nőket, gyermekeket bántalmazni, háborús célon kívül rabolni és gyujtogatni, amint ezt a *genfi és hágai egyezmények* egészen keresztény szellemben tilalmazzák. Mindazért, ami nem tartozik a háborúhoz, mindenki személyesen felel Isten előtt.

Örök béke.

Egyáltalán minden ember legfőbb vágya legyen, a háborúk csökkenése, sőt megszüntetése azért, hogy a népek nem engedik lelkükbe plántálni a más nemzetek ellen való irigység és gyűlölet érzelmeit, hogy a kölcsönös osztó igazság, sőt türelmes felebaráti szeretet álláspontjára helyezkednek. Bizonyára hiú optimizmus az örök béke álma, de minden békebarát kívánsága, hogy a nemzetek ne folytassák a borzasztó fegyverkezést (militarizmus), hanem parlamentek módjára, népeiknek felelős diplomáciaival és nemzetközi bíróságok ítéleteivel rendezzék vitás ügyeiket.

árбай.

Sokan ugyancsak megengedett életkockázatnak minősítik a *párbajt* is. A társadalmi bojkott, a törvények gyengesége, úgy mondják, sokszor kényszerítik erre az útra a becsületét kereső embert. Ezek a sajnálatos körülmények azonban nem szüntetik meg a párbaj bűnös voltát, mert nem igaz, hogy a párbaj becsületet ment s, hogy a párbaj lemondása becstelenség. A gyakorlatban ugyanis *egyre jobban kivonhatja magát a párbaj kényszér alól az ember* a következő okokkal: a) Ennek a közép-korban is tiltott barbár intézménynek *esztelenségét* immár mindenki ismeri, amennyiben itt nem az győz, akinek igaza van és becsületesebb a kettő közül, hanem aki ügyesebb és erősebb. b) A párbajt minden modern állam törvényei büntetendő cselekménynek minősítik, azonban sajnos, igen enyhén büntetik. c) A társadalom számos tragikus eset hatása alatt mozgalmat indított a párbaj ellen, melyet a görög és római társadalom sem ismert, hanem a germán ököljog világából maradt ránk. d) Végül meg kell tagadnunk a párbajt vallási tilalom alapján is, mely szerint a párbajozók, segédek, orvosok stb., a kiközösítés egyházi büntetését vonják magukra azért, mert elég ok nélkül úgy a maguk, mint ellenfelük életét komoly veszedelemnek, vagyis a gyilkosság és öngyilkosság lehetőségének teszik ki.

31. Önmagunk és felebarátaink lelki élete.

Ha már nagy gondot tartozunk fordítani a testi élet megvédésére, mennyivel nagyobbat a lelkire. S ez érthető. Hiszen a lélek az emberi énnak a nemesebb része, ez van felruházva a *halhatatlanság* jellegével, így hát a legnagyobb gonddal kell megvédeni és ápolni minden veszedelemmel szemben.

A lélek értéke.

A lélek legnagyobb ellensége, sőt egyenesen gyilkosa a bűn. A bocsánatos bűn megrontja és veszedelemnek teszi ki, a halálos bűn pedig megöli a lélek természetfölötti életét. E tekintetben tehát *önmagunk iránt az a kötelességünk*, hogy a bűntől őrizkedjünk és nagy gondot fordítsunk mindarra, ami bennünket megvéd a bűn ellen. Használjuk fel mindazon eszközöket (éberség, lelkiismeretvizsgálat, lelkiolvasmány, imádság, elmélkedés, szentségek gyakori és buzgó vétele, önmegtagadás), melyek annak legyőzésére s az erény megszerzésére szolgálnak.

Felebarátaink lelki életét pedig az *irgalmasság* lelki cselekedeteivel gondozzuk. Felebarátja lelki életében *kárt tesz* az, aki őt valamiképen bűnre viszi, vagy megbotránkoztatja. A *botrány* (skandalum) olyan szó, tett vagy mulasztás, melyből *felebarátunk valami rosszat tanul*. A botrány tehát idegen bűn és abban áll, hogy *a)* az ember mást bűnre *csábít* hazugság, lopás, tisztátalanság stb által, *b)* másnak a *bűnre alkalmat ad* azzal, hogy illetlenül beszél, öltözködik, rossz könyveket ír, illetlen képeket tesz a kirakatba, gyermekei és alattvalói bűneit elnézi. A botrány gonoszságát az *Úr Jézus* következő szavai bizonyítják: «Aki megbotránkoztat egyet a kisdedek közül, jobb volna annak, ha malomkövet kötnének a nyakára és a tenger mélyébe süllyesztenék. Jaj a világnak a botrányok miatt. Kell ugyan, hogy jöjjenek botrányok; mindamellettt jaj annak az embernek, kitől a botrány származik (Mt. 18. 6—7.). Ha így van, akkor még a megengedett cselekvéstől is jó tartózkodnunk, ha az valakit megbotránkoztat: «Ha a táplálékom megbotránkoztatja felebarátomat, akkor inkább sohasem eszem húst mindörökké, nehogy felebarátomat megbotránkoztassam», mondja szent Pál apostol. (I. Kor. 8. 13.)

Felebarátunk lelki élete.

Különösen papnak, szülőnek, elöljárónak kell magára vigyáznia, mert mennél kevésbé tételeznek föl valakiről

rosszat épen jó hírneve, rangja és állása miatt, annál hamarabb botránkozna meg rajta az emberek. De ha gonosz indulatú emberek rosszakaratú megbotránkozásáról van szó, akkor az ilyen *farizeusi* botránnyal az Úr Jézus példája szerint nem sokat kell törődnünk.

32. A nemi ösztön.

A két ösztön.

Az Isten az embernek két erős ösztönt adott. Az egyik az *önfenntartásra*, a másik pedig a *fajfenntartásra* szolgál. Az előbbi rögtön jelentkezik a születés után s főleg a táplálkozásban nyilatkozik meg, az utóbbi pedig csak bizonyos fejlettségi kor beálltával (serdültség) s a nemi ösztönök kielégítésében áll. Mindkettő bizonyos gyönyörűséggel jár, mellyel Isten azért kötötte össze, hogy az ember könnyebben elviselhesse azokat az áldozatokat, amelyek az ön- és a fajfenntartással járnak.

A nemi ösztön célja.

A nemi ösztönt az Isten a legszentebb cél szolgálatába szegődítette. Már ősszüleinkhez így szólt: «Növekedjete és sokasodjatok». (Gen. 1, 28.) A sokasodásnak a házasság szentségével megpecsételt családban van helye. Erre kell készülnie mind a fiúnak, mind a leánynak. Hogy azonban ezt a célt elérhesse, szükséges, hogy ifjúkorában védje magában az élet csiráját, legyen *testben és lélekben tiszta*, mert csak így tud megfelelni a házasság szent követelményének. Az élőfa is évről-évre termeli a maga gyümölcseit, hogy ennek magvaiból újabb és újabb fa sarjadozzék. Így van ez az emberrel is. Minden ember új életfakadások csiráit rejtegeti magában, de hogyan lesz ebből új, lüktető emberi élet, ha azt idejekorán elsenyveszti vagy pláne meggyilkolja. Ennek az erőnek az elfecsérlése bűn az erkölcsi rend ellen, mely az ember nemi ösztönét szabályozza s bűn a jövő család ellen, mely így vagy egyáltalán nem jön létre, vagy ha igen, csenevész tagokat tud csak létesíteni.

A nemi ösztön jelentkezése.

A nemi ösztön a *serdülés* korában jelentkezik s ez a fiúknál 14—16., a leányoknál 12—14. életév körül szokott beállni. Nem szabad tőle megijednünk, de engedni sem szabad neki. A passzív magatartás előbb-utóbb leteríti bennünket. Ha észrevesszük jelentkezését, álljunk vele szembe, úgy mint ellenséggel. Ne ideges kapkodással, hanem határozott kitartással küzd-

jünk ellene. Foglaljuk le magunkat egész más gondolatkörrrel, keressük a munkát, az üdítő olvasmányt, a testet-lelket nemesítő sportot. De kérjük az Isten kegyelmét is, hogy legyőzhessük a tisztátalanság, a fajtalanság szellemét. Idézzük magunkban az Úr Jézus szavait: «Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent» (Mt. 5. 8.) és szent Pálét, kinek szavai szerint: «Semmi paráznának vagy tisztátalannak nincs öröksége Krisztus országában» (Ef. 5. 5.).

Hamis és álokoskodás az, mely szerint az ifjúságnak *ki kell tombolnia magát*. Amint oktan dolog a fa éretlen gyümölcsét leszedni, épúgy oktan az ifjúság éretlen erőit letarolni. S amint meg kell várnunk, hogy izletessé érjék a gyümölcs, azonképen várnunk kell önmagunknál is, hogy testi és lelki kifejlődésünket elérjük. Nagyon szépen mondja erre az éretlenkorú kitombolásra Foerster: «Mit akartok kitombolni vagy kiélni? A lelki nagyság és szellemi erő fensőbb emberét vagy az érzéki ember filiszterét? Mit értetek voltaképen az életerő ú. n. egészségtana alatt? Tudjátok ti azt, hogy az életerő igazi higiénjeét önuralomnak, koncentrációnak, önfékezésnek hívják? Ha a kertész elnyesi a rózsatőnek vadhajtásait, valóban nem azért teszi, hogy megölje virágát, hanem épen mert a tőnek erejét úgyszólván összesűrűsíteni akarja, hogy kihajthasson a rózsa». (A nemi élet etikája és pedagógiája. 163. l.)

A kitombolás.

Az sem igaz, hogy az ifjúság *önmegtartóztatása árt az egészségnek*. Ennek ellene mondanak a legnevesebb orvosok, mint *Forel, Krafft-Ebing, Rohleder* s nálunk *Nékám*. Az igazság az, hogy az önmegtartóztatás erősíti a szervezetet, növeli munkabírást, frissíti a szellemi képességeket, míg a hatodik parancs megszegése csökkenti a munkakedvet, eltompítja a szellemi és lelki mozgékonytságot, kikezdi az ideális gondolkodást, sőt nem egy fiatal lelket tör derékbe. A parázna kicsapongás szülőanyja lehet különböző undok betegségeknek, milyenek *vérbaj, idegbaj, hátgerincsorvadás* stb. A házassági elválások is nem ritkán e kicsapongó életben lelik magyarázatukat.

Az egészség és az önmegtartóztatás.

Sokan azt állítják, hogy a *nemi élettől való tartózkodás lehetetlen is*. Ez csak azon szegény rabszolga lelkek filozófiája, akik a bűn mocsarának a legfenekén poshadnak. Velük szembe állíthatjuk a jó Istent, aki az embertől lehetetlent nem kíván. Már pedig ha a «ne paráználkodjál» ilyen volna, bizonyára

Nem lehetetlen az önmegtartóztatás.

nem parancsolta volna meg. De a világtörténelem folyamán ezer és egy cáfolatát lelte e lehetetlen állítás. Ha mások le tudták és tudják ma is győzni e kísértést, akkor nem lehetetlen nekünk sem. Csak akarnunk kell.

Teendőink.

A nemi élet kérdésében a legfontosabb az *erős akarás* s az el nem ernyedés. Ha ezen a téren kételyek merülnek fel, ne ifjú barátaikhoz forduljanak a fiatalok, hanem a leányok édesanyjukhoz, a fiúk édesapjukhoz. Ők sokkal többet érnek, mint minden másától eredt felvilágosítás. Tárják fel lelküket a gyóntatószékekben is, merítsenek erőt az imában és szentáldozásban is s akkor biztos, hogy ép testük ép lelket fog hordani.

33. A tiszta élet.

A tisztaság.

A tiszta élet rendkívül nagy erény s ezt már a régiek is megbecsülték. *Herakles* a válaszüton férfiasan ellenállott a csábításnak. *Odysseus* pedig Kallipto szigetén nem szegte meg a férji hűséget. *Nagy Sándor* a perzsa király fogoly leányával szemben nemesen viselkedett és a *Vesta-szüzeket* még Róma bukásának napjaiban is nagyon tisztelték. Különös tisztelettel beszél a szűztisztaságról az *Úr Jézus*, aki a tisztaszívűekről azt mondja, hogy meglátják Istent, vagyis minden üdvözlőnél jobban elmerülnek Isten szent fölségében. *Szent Pál* apostol a tiszta életet többre becsüli a házasságnál, az Egyház pedig angyalai erénynek nevezi.

Ri vétkezik?

A tisztaság ellen az *vétkezik*, aki *bűnös akarattal gondol, kíván, beszél, olvas, néz és tesz szemérmetlen dolgokat*. 1. Az még nem bűn, ha illetlen *gondolat* eszünkbe jut, ha látunk vagy hallunk illetlenséget, mert ez akaratunkon kívül történhetik velünk. Ha azonban *tudatára ébredünk* annak, hogy illetlent gondolunk, látunk, hallunk, olvasunk és mégis folytatjuk, abban gyönyörködünk, azt tenni kívánjuk: akkor már tudva és akarva cselekszünk s ha továbbá gondolataink, nézésünk, olvasmányaink, hallásunk stb. tárgya nagyon szemérmetlen, *halálos bűnt* követünk el.

2. Illetlen *beszéd, tréfák és dalok* úgy az előadóban, mint a hallgatókban a szeméremérzet hiányát mutatják és különösen az ifjúság romlását okozzák. Nemcsak mondani, írni, festeni, hanem hallgatni, olvasni és nézni illetlenséget: kisebb

vagy nagyobb bűn a hatodik parancsolat ellen. Mert, *ha nem volna fül*, amely hallgatná, *akkor nem akadna száj sem*, amely mondaná, ha nem volna olvasóközönség, akkor nem volna író sem, aki írná a szemérmetlenséget.

3. A szemérmetlen *cselekedetek* önmagunkkal és másokkal egyrészt az öntudat és akarat, másrészt a tárgy minősége szerint bocsánatos vagy halálos bűnök lehetnek. Ami *akaratunkon kívül*, álomban, véletlenül, erőszak folytán történik velünk, az természetesen nem bűn, de amennyiben előre láthattuk és elkerülhettük volna, annyiban felelősek vagyunk érte. Kötelességünk ugyanis nemcsak a bűnt, hanem a *bűnre vezető közeli alkalmat is kerülni* s nem szabad pl. bő és fűszeres esti étkezéssel, rossz társaságban, könyvekkel, szindarabon, mulatókban és másneműekkel való egyedüllét által magunkat kísértésnek kitennünk.

Igaz ugyan, hogy rosszrahajló természetünk gyenge az illetlen gondolatok és kívánságok ellenében. Azonban az már mint előbbeni paragrafusunkban is láttuk, *tudományos hazugság és erkölcsi tévedés, mintha a szűztiszta élet ártalmas, sőt lehetetlen volna*. Hogy a tiszta élet nem lehetetlen, azt úgy a női, mint a férfinemben a szűzeknek nagy sokasága bizonyítja. E tények ellenében minden okoskodásnak el kell némulnia. Hogy a nemi ösztönök kielégítése *nem olyan élettani szükséglet*, mint az evés, ivás, alvás és az anyagszere, azt a tapasztalat mellett neves orvosok és kongresszusok elméletben is megállapították.

A tiszta élet
lehetséges.

Néhány eszközt láttunk már a tisztátalanság elkerülésére s a tisztaság megőrzésére. Azokat még a következőkkel toldhatjuk meg. *Meneküljünk a kísértések elől*. In fuga salus! Itt valóban nem szegyen a futás, hanem szükséges. Minden illetlen gondolatot el kell üznünk, illetlen képtől el kell fordulnunk, könyvet el kell csapnunk, mulatóhelyet el kell kerülnünk. Ne felejtsük el, hogy aki keresi a veszedelmet, elvész abban. Nem szabad tehát képzeletünket illetlen olvasmányok, képek stb. által bemocskolnunk, nem szabad testünket sok evéssel és ivással, semmittevéssel (a lustaság az ördög párnája, Dávid), léha játékokkal, szindarabokkal és tánccal rosszra ingerelnünk, mert érzékiségünk mint veszedelmes tűz lánggra lobban és mindent megemészt. Ellenkezőleg *komoly munka*,

A tiszta élet
feltétele.

a test egészséges edzésével győzelmet kell aratnunk a testiség felett. S szükségünk van mindenekelőtt Isten kegyelmére, melyről az Úr a kísértései közt feljajduló szent Pálnak is azt mondja: «Elégséges neked az én kegyelmem». Ezt a kegyelmet az Úr az imádságban, de főleg a *szent gyónásban és gyakori szentáldozásban* adja meg nekünk, ahonnan Aranyszájú szent János szerint úgy távozzunk, «mint a tüzet szikrázó oroszlánok».

34. A tulajdon szentsége.

Tulajdon. Az ember szorgalmas munkája révén bizonyos *vagyonra* tehet szert, amit az ő *tulajdonának* szokás nevezni. Ezzel szabadon rendelkezik, fölötte jogot gyakorol s ezt elvitatni tőle nem lehet.

A pénzvágy. Az anyagi javak szeretetének elhanyagolása kevés ember bűne szokott lenni. Annál inkább gyakori az anyagi javak túlságos szeretete. Ámbár a különböző javak sorrendjében a vagyon a legértéktelenebb, mégis a «*pénzvágy*» igen sok embert tart bilincsben és nem engedi, hogy értékesebb szellemi és lelki javak után törekedjen. Sőt a világ éppen olyan bűnökkel van tele, melyeket a pénz miatt követnek el az emberek. Nagyon gyakori jelenség, hogy a tudás és becsület, sőt malaszt és üdvösség nagy értékeit a *Moloch* oltárán áldozatul dobják oda az emberek. És nem a közönséges tolvajok a legveszedelmesebbek, hanem azok, kik a *tisztesség látszatával, sőt látszólagos jogi formák között* károsítják felebarátaikat és a társadalmat: a csaló kereskedő és áruhamisító, az éhbéren dolgoztató munkaadó, az amerikázó munkás, az uzsorás, lelkiismeretlen hivatalnok stb.

Bűnök a tulajdon ellen. A tulajdonjog elleni bűnök a következők: 1. *Kártétel*, hanyagság, rongálás, gyújtogatás stb. által. 2. *Lopás*, mikor valaki a más tulajdonát az illető tudta és beleegyezése nélkül *titokban* elveszi. A lopás egyik faja a *sikkasztás*, főleg a tisztviselők, alkalmazottak bűne (pénztáros, raktáros, gazdatiszt), akik a rájuk bízott pénzből vagy egyéb vagyonból maguknak eltulajdonítanak. 3. Aki *erőszakkal* viszi el a másét, az *rabol*, s ha a vagyonát védő tulajdonos életét is fenyegeti, sőt azt elveszi, akkor *rablógyilkosságot* követ el. 4. Aki *adósságát meg nem fizeti* és a kölcsönt vissza nem adja, szintén vét Isten hete-

dik parancsolata ellen. 5. Aki adás-vételnél mást tulajdonában megrövidít azzal, hogy hamis pénzt vagy mértéket használ, rossz árut ad el, hamis csődöt mond, hamis okiratokkal (váltó, nyugta, levél) áll elő: az a *csalás* bűnét követi el. 6. *Uzsorával* pedig az vétkezik, ki felebarátja szorult helyzetét igazságtalan gazdagodásra használja fel. Uzsorás a hitelező, aki nagy kamatot szed; a munkaadó, aki munkáit olcsón fizeti; a *tőkés*, aki élelmiszereket és egyéb szükségleteket összevásárolva, méregdrágán ad ki fogyasztásra és a *háziúr*, aki óriási házbért követel.

Mivel az anyagi javak igen sok ember szemében a legfőbb jót jelentik, azért a vagyonért sok ember minden eszközt felhasznál, úgy hogy a modern államok rendőrei és bírái nehezen tudják a hetedik parancsolat bűnöseit ellenőrizni és büntetni. A tulajdonnak a *legbiztosabb őre a lelkiismeret*, az a keresztény erkölcsi érzés, mely a tulajdon szentségét nagyban és kicsiben megbecsüli. A hetedik parancsolatnál a bűn tárgya akkor jelentékeny, ha az a tulajdonos *egynapi szükségletével*, illetőleg keresetével fölér. Valakit ugyanis egy napra szóló tulajdonától megfosztani, az illető ellen bizonyára nagy sérelem és így, ha tudva és akarva történik, *halálos bűn* lesz. Tehát szegény emberrel szemben kisebb, gazdagnál nagyobb összegű lopással kezdődik a halálos bűn. Azonban néhány fillérnyi kár a tárgy kicsisége miatt nem lehet halálos bűn, habár pl. a koldus egy nap fenntartására elegendő. Viszont 20—30 pengőnyi kár akkor is halálos bűn, ha olyan dúsgazdag rovására történt, aki naponként százakat, talán ezreket költ el. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a bűn alanyi tényezőjének (tudva és akarva) hiánya miatt kisebb bűn az, ha *szükségből*, nyomorból, rábeszélés és tanácsolás folytán vétkezik valaki a hetedik parancsolat ellen. Sőt a keresztény erkölcsan elvei szerint *végső szükségben* — a vándor, a katona, a menekült — élete megmentésére jogosan nyúlhat a más pénzéhez, élelmiszereihez, lakásához. Végeredményben ugyanis *minden Istené* a földön minden közös és nagy szükség idején az esetleges tényleges tulajdonosnak nem szabad felebarátjától megvonni azt, ami annak életét, egészségét és vagyonát menti meg. Ezt ugyan a *büntetőtörvénykönyv* el nem ismeri, de azért ez az elv érvényesül akkor is, amikor a hatóság rekvirál, tűzhöz kirendel, árakat maximál stb.

A tulajdon
őre.

Mikor halá-
los a bűn?

Kárpótlás.

Aki a hetedik parancsolat ellen vétkezik, az *kárpótlásra* (restitutio) köteles. Ezt a józan ész is belátja, az *államok törvényei* pedig elrendelik, amennyiben nemcsak becsukják, hanem kártérítésre is kötelezik a bűnöst. A *bűnbánat szentségének* lelki ítélőszéke előtt tehát nem elég csupán megbánni és meggyónni ezt a bűnt, hanem amennyire csak lehet, mindent jóvá kell tenni. Kárpótlás nélkül nem lehet feloldozást és bűnbocsánatot nyerni. (Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.)

1. *Ki köteles kárpótlást adni?* Elsősorban az, aki vétkezett, azután pedig aki őt ebben segítette; sőt az is, kinek a birtokában *jóhiszeműen* van idegen jószág, vagyis aki kapott vagy vett valamit, amiről nem tudta, hogy lopott jószág. *Ha többen* együtt vétkeztek a hetedik parancsolat ellen, akkor mindenki a maga részét, de esetleg egy valamennyiért, tehát az egész kárt köteles megtéríteni úgy, amint azt a törvény is megszabja. 2. *Kinek részére jár a kárpótlás?* A jogos tulajdonosnak vagy az ő örököseinek, mert a tulajdon a tulajdonoshoz kívánczik. (Res clamat ad dominum.) Ha a tulajdonos dúsgazdag ember, akkor sincs a bűnösnek joga másnak, szegénynek, templomnak adni azt, amit esetleg gonosz gazdagtól vett el. Csak ha a jogos tulajdonosnak nem lehet, vagy aránylag igen bajos kárpótolni, akkor van jogunk jótékonycélra adni, vagy másképen rendelkezni. 3. *Mennyit kell visszatéríteni?* Mindent, amit elvittünk, az egész idegen jószágot; a rosszhiszemű birtokos a kamatokkal és kárral együtt köteles a visszatérítésre. (Pl. pénz, baromfi.)

A hetedik parancsolat megsértésével, tehát jogtalanul szerzett javakat a legtöbb esetben nagyon nehéz visszaadni. Mindamellet a visszatérítés elvét tagadni, azt semmibe venni nem szabad. Ez az elv a gazdasági élet egyik sarkköve és a büntető-törvénykönyvben is érvényesül.

35. A szociális kérdés.

Az emberi társadalom gazdaságilag a magántulajdon rendszerén épül fel s a hetedik parancs is ebben az értelemben rendelkezik, mikor kimondja: ne lopj! Azonban a *vagyon elosztása igen aránytalan*. Tízezrek dúsgazdagsága mellett az emberek milliói nyomorban tengetik életüket.

Meliorizmus.

Vagyon aránytalanság ugyan mindig volt a földön s az

Úr Jézus szavai szerint: Szegények mindig lesznek veletek. *Verbőczy* népe, a szegény adófizető nép — misera plebs contri-buens — nem vész ki soha. Mindamellett a szociális bajok miatt méltán *elégedetlenek az emberek*, mert azok jórészt megszüntethetők és így a helyzet javítása elől elzárkózni nem szabad. A csillagok járását csak vizsgálni tudjuk, de megváltoztatni nem vagyunk képesek. A társadalmi állapotokat azonban nemcsak tanulmányozni, hanem módosítani és javítani is tudjuk. (Jehlicska: Meliorizmus.)

A *gazdasági liberalizmus* elve a szabad verseny — *laissez faire* — nem hozta meg az ígért javulást, mert a szabad köz-delemben a farkas megette a bárányokat. De akadtak új ember-barátok, akik egy másik véglettel, a *gazdasági kommunizmus* elvével igyekeztek a milliók sorsán segíteni. *Marx Károly Das Kapital* című művében azt hirdette, hogy a gazdasági tényezők szabad játéka szükségszerűen minden erőszak nélkül, a mai társadalom összedőlését fogja eredményezni. A kevés tőkessel szemben az elnyomott munkások milliói egy szép napon megdöntik a magántulajdont és megalapítják a jövő kommunista társadalmát. Kommuniz-mus.

Ezt a *nagy összeomlást* — Kladderadatsch — Marx 1896-ra Szocializmus. várta és nem következett be. Pedig a *kommunista kiáltványban* a vezér szavára: «világ minden proletárjai egyesüljete» nagy agitációval igyekeztek siettetni a véget. A legtöbb modern államban *szakszervezetekbe* tömörítették az egyes szakmák munkásait és írásban meg szóval arra tüzelték, hogy döntsék romba a fennálló korhadtt társadalmi rendet. Mivel azonban a munkaadóktól egyre jobb munkabéreket és emberségesebb bánásmódot csikartak ki, az államban pedig egyre nagyobb politikai hatalomra jutottak és kedvező törvényekkel is segítettek a «proletárok» sorsán: ezzel együtt javították a munkás-ság helyzetét és megszilárdították a mai társadalmi rendet. Így a szocialista mozgalmak a gyakorlatban saját elméleti cél-jaikat késleltették. A magyarországi és oroszországi kommu-nista kísérletezések is arról győztek meg minden józanul gon-dolkozó embert, hogy a valóságban a kommunizmus társa-dalma egyre messzebb esik a megvalósulástól. Nem jutottunk közelebb ahhoz, hogy közös legyen minden *termelés*: a munka, eszközök, üzemek, a föld stb. Ahhoz sem közeledünk, hogy

közös és egyforma legyen a *fogyasztás*: lakás, ruha, élelem, művelődés, szórakozás stb.

Sőt a társadalomtudomány meggyőződése és az átélt tapasztalatok szerint a szocialisták által hirdetett *kommunizmus* kivihetetlen.

A kommunizmus kivihetetlen.

Kommunizmust el lehet képzelni ideig-óráig (háború) egy kisebb közösségben, hol önként vállalkoznak reá (szerzethezesség): de általánosságban és állandóan úgy a termelésben, mint az elosztásban a kommunizmust még a féktelen terrorral sem lehet megvalósítani. És pedig azért nem, mert *a) az emberek nem egyformák*. Testi és lelki képességük, igényeik és törekvéseik különfélék. *b) A munka sem egyforma*. Mindig szükség lesz szolgára, földművesre, iparosra, munkafelügyelőre, mérnökre és tanárra. A kommunista társadalomban is szükség lesz olyanokra, akik parancsolnak és vezetnek és olyanokra, akik engedelmeskednek és dolgoznak. Most megvan az emberek személyes szabadsága és többé-kevésbé kiki a maga szerencséjének a Kovácsa. A kommunista társadalomban ellenben a hatalmon lévők akarata milliók sorsának föltétlen irányítója volna és *Madách falanszterében* az ember sorsa egy csöppet sem jobb, mint a Fáraók idejében. A munka a kommunizmusban sem változnék gyönyörűséggé. Mig ma az *önérdek lendítőkereke* hajtja munkára az embert, addig a *kommunizmusban nem volna érdemes dolgozni*, mert vagyont gyűjteni, családot gazdagítani nem lehetne. Másképpen dolgozik az, akit munkája után fizetnek, mint akinek eltartásáról a köz amúgy is gondoskodik. A magántulajdonnal megszűnnék az anyagi jólét és a haladás, sőt a kelletlen munka és nemtörődömség folytán csakhamar a legszükségesebbekben is hiány, sőt általános *nyomorúság következne be*.

A szocializmus istentelen.

Eredeti bűne a szocializmusnak végül az, hogy *Isten ellen is harcba szállott*. Vezérek arra tanítanak, hogy Ézsau szerint egy tál lencséért adjuk oda elsőszülöttségi jogunkat. *A szocializmus kenyeret kínál, de lelkünket kívánja*; földi paradicsomot ígér, de az örök üdvösségtől meg akar fosztani. És ezzel a szocialista mozgalom árt elsősorban magának, mert a vallásos emberek millióit nem tudja megnyerni, másodsorban árt hűveinek, kiket viszont olyan javaktól foszt meg (vallás, üdvösség), melyeket pótolni semmivel sem képes.

A szocializmus kommunizmusa tehát a maga egészében nem csupán meg nem valósítható *utópia*, hanem káros és veszedelmes mozgalom. Az *emberi szabadságnak, az anyagi jólétnek és a lélek üdvösségének sírásója*. Orvosság, mely rosszabb a betegségnél. Álom, melyből az emberiséget fölkelteni a legnagyobb jótétemény. De nem elég, hogy állam és Egyház, hatalom és tudomány a szocializmus letörésén fáradozzanak. Csak úgy segítünk, ha megszüntetni igyekszünk mindazt, ami az embereket a szocializmus karjaiba hajtja és kommunizmus-sal vigasztalja.

Hogyan segítünk?

Az állam feladata e tekintetben az, hogy a gazdasági életben jó és szigorú törvényekkel jöjjön az alsóbb néposztályok segítségére. Törvényeket kell hozni a munkások, árvák, gyermekek, nők, betegek, rokkantak érdekében. Azon kell lenni, hogy az országban mindenki tisztességes munkát kaphasson, abból maga és családja megélhessen, sőt öreg napjaira is félre rakhasson. Olyan viszonyokat kell teremteni, hogy az *emberi igények minimumát*: lakás, ruha, élelem és pihenés dolgában minden ember megszerezhesse magának. Módot kell rá találni, hogy a hatalmasok erőszakossága és a gazdagok kapzsisága ne tegye pokollá a szegény ember életét.

1. igazságossággal.

Azonban az állam jórészt csak az *igazságosság* (justitia) elveit foglalhatja törvénybe és csupán büntető hatalommal örköndhetik polgárainak jóléte fölött. Pedig a *társadalom a szeretet melegét* és az erkölcsi tényezők erejét *sem nélkülözheti*. Az igazságosság a társadalom épületének alapja, de az épület nemcsak az alaptól áll, tető is kell rája! A pusztaság mellett sok gyenge embertársunk elpusztulna, ha a szeretet a segítségére nem sietne. Vannak szenvedések és csapások, melyeken az állam törvényei nem segíthetnek. Az igazságosság csak annyit ad, amennyi jár; a szeretet annyit, amennyire szükség van. Az örök emberi szeretetnek kell megtennie azt, amit az ember «köteles nem volna», de amire embertársaink szorult helyzete készteti.

2. szeretettel.

Az evangélium szelleme, az Úr Jézus hegyi beszédének tanításai a társadalom beteg fájának gyökerét, a mohó élvezet- és pénzvágyat gyógyítgatják azzal, hogy szegénynek és gazdagnak a lelki javak szépségét hirdetik, a föld fölött az égre mutatnak. A keresztény társadalomtudomány művelői fönt *több mel-*

tányosságot, lent pedig több türelmet kívánnak. Azt hangoztatják, hogy tőkés és munkás egymástól élnek és kölcsönösen egymást boldogítani hivatottak. Mennél jobban érvényesülnek ezek az elvek — a *keresztény szocializmusnak*, vagy más szóval *szolidarizmusnak* elvei — annál inkább gyógyulnak a társadalom sebei s a szabadság és jólét azon fokára emelnek bennünket, amely egyáltalán csak lehetséges a földön.

36. Az igazságszeretet.

Igazság-
szeretet.

Az *igazságszeretet* megkívánja tőlünk, hogy mindenkinek megadjuk a magáét s el ne vegyük senkitől sem azt, ami az ő legféltebb értéke. Ezt elvárja tőlünk a jó Isten is, ezért vésette a Sinai hegyen a két kőtáblára ezt a parancsot is: Hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen. E parancs két tiltó rendelkezést foglal magában: *a hazugságot s a becsületsértést*, Lelkünkre köti tehát az igazságszeretetnek s úgy a magunk, mint a mások becsületének a tiszteletbentartását.

Igazlelkűség.

Egyenes lelek, vagyis *igazságszerető* akkor leszünk, ha szavaink és cselekedeteink megegyeznek gondolatainkkal. Az igazlelkűség erénye abban áll, hogy úgy mondunk el valamit, ahogyan tudjuk s olyanoknak mutatjuk magunkat, mint amilyenek vagyunk. *Igazságszeretet nélkül az emberi társadalom latrok barlangjává süllyedne*. Ha az emberek nem volnának igazlelkűek, akkor minden társadalmi érintkezés, sőt maga az élet is lehetetlen volna. Az egész társadalom rendje azon épül föl, hogy én hihetek szüleimnek, előljáróimnak, az orvosnak, a kereskedőnek, a bankárnak és tisztviselőnek, ők pedig nekem. Épen azért nagy gondot kell fordítani arra, hogy az igazságszeretet erénye mély gyökereket verjen mindnyájunk lelkében.

Nagyon szomorú és megdöbbentő jelenség az, amit már *Szent Gergely pápa* sirat, hogy: «kinevetik az igazságszeretetet és hazudni, színlelni és hízelegni tanul az ifjúság». A hazug beszéd olyan, mint a hamis pénz. Hová jutnánk, ha a sok hamis pénz miatt minden egyes pénzdarabot külön kellene megvizsgáltatnunk. Lehetetlen volna a kölcsönös érintkezés, ha felebarátaink szavaiban nem bízhatnánk és minden egyes nyilatkozatra nézve egész vizsgálatot kellene indítanunk.

A hazugság.

Hazugsággal az vétkezik, aki nem mond igazat, hogy

mást tévedésbe ejtsen. Mikor tehát nyilvánvalóan játékról, tréfáról van szó, akkor senki sem vár igazmondást, tehát nem is áll fenn bűn. Hazudni más okokból: mentegetésből, haszonból és ártó szándékkal szoktak az emberek. Minden *hazugság bűn*, mert ellenkezik az igazsággal s a tévedéssel köt barátságot. Ha nagy ügyekről és értékekről van szó, akkor az halálos bűn, egyébként pedig bocsánatos. A hazugság természetéből könnyen érthető, hogy annak az embernek lelkiismerete hibás, aki azt hiszi, hogy mentegetésből, szükségből a maga vagy más javára szabad hazudni.

A hazugság bűnét a *Szentírás* sokszor ostromozza. A hazug ajkak útálatosak az Úrnál, mondja az ószövetség (Péld. 12. 22.). Az Úr Jézus szavai szerint a hazugság atyja az ördög, aki Évának hazudott a paradicsomban. A hazugságból *nem is fakadhat igazi áldás*. Ha pillanatnyi bajból ki is ment, *nagyobb utóbajok származhatnak belőle*. Egy sikerült hazugság könnyen másokra csábít s több hazugság megszokást, hazug lelkiületet eredményez. *Aki hazugságon kezd, akasztófán végzi*, mondja a közmondás.

Nemcsak szóval, hanem viselkedéssel is tévedésbe lehet ejteni másokat. Ez a *színlelés és képmutatás* bűne, mikor szentnek, szorgalmasnak, jóbarátnak stb., szóval jónak mutatja magát olyan, aki nem az. Mindez a bűn akkor halálos, ha vele felebarátainknak nagyértékű lelki vagy testi kárt okozunk, illetőleg a társadalmi rendben és az igazság elvén súlyos sérelmet ejtünk.

Színlelés,
hízelgés.

A nyolcadik parancs ellen vétkezünk akkor is, ha elmondunk valamit, amit titokban kellett volna tartanunk. *Titoktartásra* nemcsak felebarátaink kifejezett kívánsága, hanem állásunk, a közjó, sőt magunk és mások java kötelezhetnek minket. A pap, tisztviselő, hadvezér, tanár, szülő, szóval mindenki, akinek titok van birtokában, sokszor *köteles*, máskor pedig *szabad* neki elhallgatni az igazságot. *Hazudni ugyan sohasem szabad, de az igazságot nem vagyunk kötelesek mindig megmondani*. Az igazmondás és elhallgatás ezen ellentétesnek látszó köteleességéből gyakran lelkiismereti bizonytalanság származik. Köteles titoktartás esetén *legegyenesebb eljárás* egyszerűen kijelenteni, hogy nem mondhatunk semmit. Mivel azonban ezzel sokszor már is elárulnánk mindent:

Az igazság
elhallgatása.

szabad általános, burkolt, udvarias kifejezésekkel élünk és kitérő választ adunk (*reservatio mentalis*). Így szokott beszélni az orvos a beteggel, a tisztviselő az álláskeresővel, a tanár a tanulóval, a szülő a gyermekkel. *Elfogadott formák*, hogy a hivatalos titok birtokosa azt mondja: «nem tudok semmit»; hogy a vendéget «örömmel láttuk»; hogy a szobaleány szavai szerint «nincsenek idehaza». Szabad a *vádlottnak* a vallomást megtagadni, a védőügyvédnek az ügyet összebonyolítani, a kereskedőnek árulni el nem árulni s a *diplomatának* a valót rejtegetni. Bizonyos azonban, hogy mindez távol esik a keresztény igazlelkűségtől és hogy udvariasság, szükség, üzleti érdek és egyáltalán semmi sem jogosít fel minket a hazugságra. Különösen őrizkednünk kell az *udvariasság* azon formájától, mely a színlelésnek és hizelgésnek szép takarója csupán. Az igazi udvariasságnak a szívében van a gyökere és az erkölcsből táplálkozik. Nem szükséges gorombán «megmondani a véleményünket», de viszont nem férfias eljárás az udvariasságnak az a neme, melyet sokan olyan művészettel gyakorolnak. (Voltaire, Nagy Frigyes.)

37. A becsület.

A becsület
értéke.

Földi életünkben legdrágább kincsünk a becsületünk. Ha mindenünk elvész, de megmarad az, még mindig olyan tőkével rendelkezünk, mellyel nyugodtan kezdhethünk új életet. Ránk nézve tehát mi sem lehet fontosabb, mint önmagunk s mások becsületének a tiszteletbentartása. *A becsület nem más, mint az ember értékes tulajdonainak összessége.* A becsület tehát alapjában véve önmagában való erkölcsi jó, *az ember egyéniségének az értéke.* Ha valódi értékünket embertársaink is felismerik, akkor a becsület *kifelé* is érvényesül és *megbecsülés vagy jó hírnév* a neve. A becsület tehát mindkét értelemben lelki jó és így nagyobb javunk, mint maga a testi élet. Minden valamire való ember inkább odaadja életét, semhogy a becsületét elveszítse. (Katona, szűz, tisztviselő, vértanu.) Mert: *potius mori, quam foedari*, azaz: *inkább meghalni, mint beszenyeződni.* Még inkább felülmul minden vagyont és pénzt, amiért pedig már sok ember kockára tette és el is veszítette becsületét. *A Szentírás szerint is jobb a jó hírnév a sok gazdagság-*

nál (Péld. 22, 1.). A legtöbb ember — kiváltképen a vezető-állásúak — ha becsületüket elvesztették, lehetetlenné vált helyzetük.

Becsületünkre tehát *nagy gondot kell fordítani!* Ennek legegyszerűbb módja az, ha önbecslésre törekszünk, azaz Isten színe előtt lelkiismeretességéből mindent kerülünk, aminek nyilvánosságra jutásával az emberek szemében becstelenné válhatnánk. Értékes tulajdonságokkal rendelkezni, becsületeseknek lenni és nem csupán látszani, ez legyen törekvésünk.

Ha becsületünket *magunk hibájából* elvesztettük, akkor Istennek és az embereknek ítéletét némán és alázattal kell eltűrnünk. Majd pedig azon kell lennünk, hogy azt új étellel visszaszerezzük. A jóságos Istennél ezt őszinte megtéréssel el is érjük; az emberek azonban kegyetlenebbek. Szokás ugyan hangoztatni, hogy nem érdemes becsületesnek lenni és sokan nem is törekeshetnek utána, mindamellett szívesen dobnak követ az emberek arra, akiről kisül valami. (Árdrágítás, panama, sikkasztás stb.) *Ha ok nélkül gyaláznak* bennünket, akkor Jó büntetését kell szem előtt tartanunk, akit sanyarúságában legjobb barátai gyaláztak, felesége pedig elhagyott. A meghurcoltatás nemes elviselésével lelki nagyságról teszünk tanúságot, sok érdemet szerzünk Isten előtt és méltó tanítványai eszünk a keresztrefeszített isteni Üdvözítőnek. Azonban *jogunk van*, sőt bizonyos esetekben *kötelességünk* is igaztalanul megtámadott *becsületünket megvédeni*. Így akkor, ha nem annyira személyünk, hanem tiszteletreméltó állásunk jó hírneve forog kockán, ha megélhetésünk van veszélyeztetve, mikor személyünknek fontos erkölcsi javáról van szó, amilyen a női becsület, papi hivatás, hivatali korrektség, katonai feladat.

Ha elvesztettük.

Nemcsak nekünk, hanem felebarátunknak a becsülete is a legnagyobb földi jó, melyet megtámadni, elvenni, lopásnál és gyilkosságnál is nagyobb sérelem ellene. Felebarátja becsülete ellen vét az, 1. aki *gyanakodik*, azaz elég ok nélkül valami rosszat tételez fel róla; 2. aki *vakmerően ítél*, vagyis a rosszat bizonyosnak tartja. Oktalanság ugyan könnyen hívőnek lenni az emberekkel szemben, de aki gyanakodó, aki senkit sem tart becsületesnek, az nagyon igazságtalan embertársai iránt, önmagának pedig sok felesleges aggodalmat okoz. Az emberek ugyan nem angyalok, de nem is ördögök. 3. Bűn a *megszólás*,

Felebarátunk becsülete.

mikor valaki felebarátja hibáját kibeszéli. A nyilvános életben szereplő emberek működését szóvá tenni nem megszólás, de ismerőseinknek egyéni hibáit és családi ügyes-bajos dolgait elhíresztelni bűn a nyolcadik parancsolat ellen. *A rosszat másról elmondani csak akkor szabad*, ha jó szándékkal, javítás céljából, vagy pedig mások okulásául történik. De sajnos, mily elenyészően kevés az ilyen esetek száma a szeretetlen megszólás, kárörvendő pletyka és hírhordás mindennapi esetei között! 4. *Rágalmazással* az vétkezik, aki olyan rosszat terjeszt felebarátjáról, ami nem igaz vagy a valódi hibákat túlozza és felebarátja bűneit nagyítja. Mig a *megszóló igazat beszél* és csak abban vétkezik, hogy felebarátja hibáit jog és ok nélkül mondja el, addig a *rágalmazó hazudik* és így a megszólónál nagyobb bünt követ el. 5. Az is vétkezik, aki elebarátját csúfolja és gyalázza, vagyis róla becsmérő, őt kicsinyítő kifejezéseket használ és így embertársát nevetség vagy megvetés tárgyává teszi. 6. Nem ritka bűn a becsület és jó hírnév ellen a *besúgás és árulkodás*, mikor valakinek elmondják azt, amit róla mástól hallottak és ezzel egymás ellen uszítják az embereket. 7. Másokkal *tréfálni* ugyan nem bűn, amíg azt az illető rossz néven nem veszi. Ha azonban a tréfa sértő és kicsinylő s az illető haragszik érte, sőt tiltakozik ellene, akkor már sértés számba megy és föl kell vele hagyni.

Bűnrészes.

A nyolcadik parancsolat ellen való bűnökben részes az is, aki hallgat, kérdésekkel előidéz, meg nem akadályoz olyasvalamit, amivel felebarátaink becsületében kárt lehet tenni. Mert *Szent Ignác* szerint: «Nem beszélnének mások hibáiról, ha nem volnának, akik azt szívesen hallgatják».

Növeli a bűnt, ha jóbarátok és ismerősök ellen, ha előjárókkal és tiszteletet érdemlő személyekkel szemben vétkezik valaki. Gyenge jellemek szokása, hogy a nagyok és följebbvalók bűneivel és hibáival a maguk éرتéktelenségét és hitványságát szeretik igazolni. Különösen kárhozatos és bomlasztó a *sajtó* garázdálkodása, melyet a legújabban hozott, keresztényszellemű sajtótörvény sem bír eléggé megfékezni.

A becsület-sértés nagy bűn.

Mind e bűnöket a *Szentírás* a legkeményebben kárhoztatja. Mérges kigyóhoz, darázs fullánkjához hasonlítja a megszóló és rágalmazó nyelvet. «Nyílt sír az ő torkuk, nyelvüket álnokul forgatják, *áspisok mérge vágyon ajkaik alatt*» (Zsolt.

13. 3.). A különböző sajtótermékek, újságok gúnyja, megszólása és rágalmazása nemcsak a nagyobb nyilvánosság miatt, hanem az írott betű maradandó hatása miatt még súlyosabb megítélés alá esik. *Verba volant, scripta manent. Az ólombetűk mérge, az epébe mártott tollak hegye* veszedelmes fegyver. Tisztességes emberek utálattal fordulnak el azoktól, akik mások becsületének sirásói és az okosság is arra int, hogy távol tartsuk magunktól azokat, akik előttünk másokat és mások előtt minket vesznek nyelvük vagy tolluk hegyére.

Ha már az anyagi javak megsértése kárpótlásra kötelez, mennyivel inkább áll fenn ez a kötelesség a becsület megsértőire nézve. Aki a nyolcadik parancsolat ellen bármiképen vétkezett, az nagy adósságot csinált felebarátjánál, melyet keservesen kell kifizetnie. *Megsértett felebarátunkkal szemben* az a kötelességünk, hogy őt *kiengeszteljük*. Ezt nem szükséges mindig bocsánatkéréssel tennünk, hanem megtörténhetik burkolt formákban is. Pl. köszöntjük, megszólítjuk, tiszteltetjük stb. Ha sértett felebarátunk meg nem bocsát, ezt mint méltó büntetést, tartozunk elviselni. Neheztelő felebarátunk ilyen eljárása ugyan szeretetlenség, sőt az engesztelhetetlenség bűnéből is származhatik: másrészt azonban ne feledjük, hogy velünk a régi jó viszonyt visszaállítani nem köteles.

Azokkal szemben pedig, akik előtt felebarátunk becsületét megsértettük, a következőképen kell eljárni: Megszólás esetén, tehát ahol igazat szoltunk s állításunkat nem vonhatjuk vissza, kötelességünk az illetőnek jó tulajdonságait kiemelni s őt jobb színben föltüntetni. Egyáltalán nem elég a megszólást, kicsinylést, gúnyolást stb. abbahagyni, hanem megsértett felebarátunk mentegetésével és dicséretével kell bűnünket jóvátennünk. *Rágalmazás esetén* pedig egyszerűen valljuk be, hogy nagyítottunk és nem mondtunk igazat.

Mivel azonban egyrészt *igen megalázó* és már a bűnös becsületét veszélyezteti a jóvátétel minden formája, másrészt pedig minden jóra való törekvésünk sem teheti az elkövetett sérelmet meg nem történtté (semper aliquid haeret): az a *legbölcsebb dolog*, ha a nyelv és a toll különféle bűneitől nagy gonddal és igyekezettel őrizkedünk. Még pedig:

a) *Foglalkozunk önmagunkkal* és ne törődünk mások dolgaival. Elég dolgunk van, ha saját lelkünket tisztogatjuk a

Kárpótlás.

1. a sértette szemben.

2. a közvélemény előtt.

Vigyázunk.

bűnöktől, ne foglalkozzunk túlságosan más hibáival. b) *Tart-sunk mindenkit jónak*, míg az ellenkezőről meg nem győződ-tünk. c) *Ne hallgassunk* megszóló vagy rágalmazó beszédeket, mert egyrészt ez már magában véve bűn, ha szívesen tesszük; másrészt alkalmat nyerünk, hogy mi is megszóljunk és rágalmazunk. d) *Kövessük Szent Ágoston* példáját, aki a pletykázókat kitiltotta házából az ebédlőjében lévő közismert felirással: «Aki szeret mások életén rágódni, annak tilos ehhez az asztalhoz ülni». e) *Általában vigyázzunk nyelvünkre*. Ne fecsegjünk szükség nélkül. Régi igaz közbeszéd: «Sok beszédnek sok az alja». Az üreslelkű ember, csak hogy fecseghessen, okosabb tárgy hiányában a legkönnyebb témáról, mások ügyes-bajos dolgairól tereferél.

38. Az Egyház parancsai.

Az Egyház.

Jézus Krisztus, az ő isteni misszióját: a lelkek megmentését, nem hagyta abba mennybemenetelével, hanem tovább folytatja *Anyaszentegyházával*. Ezt az intézményt rendelte arra, hogy átvegye és gyakorolja a *tanítói, papi és kormányzó*i hármas hatalmát. Külön hangsúlyozta, hogy az Egyháznak *joga van parancsolni*, nekünk tehát kötelességünk engedelmeskedni. Erre vonatkoznak következő szavai: «Aki titeket hallgat, engem hallgat. Aki az Anyaszentegyházra nem hallgat, legyen neked, mint a pogány és a vámos».

Kötelességünk az Egyház iránt.

1. Az Egyház iránt való kötelességeinket akkor teljesítjük a legjobban, ha benne csakugyan *Jézus helyettesét tiszteljük* és szeretjük, ha vallási dolgokban épen úgy követjük, mint Jézust. Az Egyház szeretetére és tiszteletére *Szent Ciprián* azzal int: «Nem atyja annak az Isten, kinek nem anyja az Egyház». 2. Törekedjünk *egyházias érzületre*, vagyis arra, hogy vallási kérdésekben az *Egyház szelleme és felfogása szerint igazodjunk*, sőt amennyire lehet az Egyház működését tettel is elősegítsük. Aki meg van győződve arról, hogy az Egyház Istentől eredő és Istenhez vezető intézmény, a krisztusi igazságnak és kegyelemnek egyedüli csálhatatlan őrzője és kiosztója: az csak örvideni tud az egyházas élet és intézmények felvirágzásán s viszont fájdalommal látja, ha az Egyház működése bárhol is megbénul. (Oroszország, újabban Mexikó.) 3. Tisztelettel és

engedelmességgel tartozunk az *Egyház előljárói iránt*, mert ők az isteni kegyelem sáfárai: «Engedelmeskedjetelek előljáróitoknak és hódoljatok nekik, mert ők örködnék, mint akik számot fognak adni lelkeitekért.» A jó katolikus még abban is tiszteli a papi méltóságot, aki azt méltatlanul viseli. Ilyenkor az ember gyarlóságára és a papi hivatás nehéz terhére kell gondolnunk s megvetés helyett imádság és részvét töltsen el lelkünket. Az *egyházi férfiak kicsinyítése és gyalázása* különben előre megjósolt sorsa az *Úr Jézus apostolainak*, aki így szólt: «Engem üldöztek, titeket is üldözni fognak». 4. A mai világban egyik nagy kötelességünk *tömörülni* és egyesült erővel *támogatni az Egyházat* krisztusi működésében. Az ellenség szervezett táborával (szabadkőművesség és szociáldemokrácia) csak egyesült erővel vehetjük fel a harcot. A magunk földi és mennyei boldogulása is arra ösztönözzön, hogy a sok katolikus egyesület közül egyikben-másikban gondoljunk saját testi javunkat és lelki üdvösségünket. Életkérdés az, hogy a magunk és Egyházunk javára mindenikünk legalább *egy katolikus egyesületnek tagja legyen*. (Kongregáció, Népszövetség, Patronázs, Kath. Sajtóegylet, Szent Vince és Szent Erzsébet-Egylet, keresztényszociális egyesületek.) 5. A hűségéből és szeretetből következik, hogy szükség esetén az *Egyház anyagi szükségleteinek fedezéséhez* — templomok, iskolák, egyházi személyek és felszerelések — szívesen hozzájáruljunk. Hazánkban királyaink és elődeink bőkezűsége ezideig fölmentett minket az anyagi terhek alól, de megváltoztak az idők s így a más vallásúakhoz hasonlóan, a katolikusoknak is hozzá kell szokniok az egyházi adózáshoz. (Autonomia, szekularizáció.)

39. A szentmise hallgatása.

Már a régi népek is ünnepeiket nemcsak munkaszünettel Szentmise. szokták megülni, hanem áldozatok bemutatásával. Ezt a szép szokást az Egyház is átvette, sőt a szentség magaslatára emelte, amikor a vásár- és ünnepnapok megszentelését a *szentmise-áldozat bemutatásával* kötötte össze. A szentmise a *legkedvesebb* áldozat a mennyei Atya előtt, hisz azt ajánljuk fel neki, akit ő legjobban szeret, a mi Urunk Jézus Krisztust. A *legértékesebb* áldozat is a szentmise, hisz vérontás nélküli megújulása

annak a kereszttáldozatnak, hol ugyancsak az Isten fia áldozta fel magát miértünk a mennyei Atyának.

A szentmise áldozatot maga az Úr Jézus rendelte el, mikor az utolsó vacsorán meghagyta tanítványainak s ezek utódainak, hogy *ezt cselekedjékők is az ő emlékezetére*. S az Anyaszentegyház hódolt is Krisztus Úrunk ezen parancsolatának. Nem mult el azóta egy nap sem, hogy a kenyér és a bor színe alatt be ne mutatná e legszentebb áldozatot. A szentmise már az apostoli idők óta istentiszteletünk magva és középpontja, melyet az első keresztények nagy buzgósággal és óriási áldozatok árán (üldözés, távolság, katakombák) hagytak mireánk. Ezt a *szent örökséget* nekünk meg kell becsülnünk és ha megfelelő ok nélkül elmulasztanók hallgatását, halálos bünt követnénk el. Mivel ugyanis a szentmise nagy dolog, annak tudatos és szabad-akarattól — minden ok nélkül, csupán hanyagságból vagy megvetésből — való elmulasztása valóban egyesíti a *halálos bűn* minden kellékét. Amennyiben tehát különös nehézség nélkül időt és alkalmat vehetünk a szentmise-hallgatásra, azt elmulasztanunk nem szabad. Nagy kötelességet ugyanis csak fontos okból, pl. betegség, betegápolás, háztartás, hivatal, kenyérkereset, távolság, rossz idő, szabad elmulasztanunk. A szentmisének mentő okokból, vagy részben való elmulasztása a körülmények szerint kisebb vagy nagyobb *bocsánatos bűn* szokott lenni.

Hogyan hall-
gassuk ?

A szentmisének legfontosabb három főrésze : a *felajánlás*, az *átváltozás* és az *áldozás*. Ezeket megelőzi még a bevezető rész, kiemelkedő pontja az *evangélium* s követi a befejező rész. A szentmisén akkor veszünk *becsületesen* részt, ha azt *egészen, figyelemmel és ájtatosan hallgatjuk*. Ha a szentmisét *áldozatnak* tekintjük, akkor a felajánlás úrfelmutatás, áldozás; ha pedig *istentiszteletnek* nézzük, akkor már az evangélium is olyan része a misének, amelyen ott kell lennünk, hogy *egész* szentmisét hallgassunk. Tehát semmiképen sem hallgatja a szentmisét egészen az, aki a felajánlást is elmulasztja, s csak utána érkezik a szentmisére. *Figyelemmel* akkor hallgatjuk, ha a szertartás menetére ügyelünk és legalább a szentmise főrészein oda gondolunk, tekintünk, vagy pedig odafigyelünk. Az *ájtatosság* abban nyilvánul meg, hogy tisztelettel viselkedünk, összeszedetten imádkozunk és főleg *úrfelmutatáskor* térdelve hódolunk az Oltáriszentség előtt.

Az őskeresztény időkben a szentmiséhez szervesen hozzátartozott, hogy mise közben evangélium után a papok egyike *szentbeszédet* mondott. A szentbeszéd ma megelőzi vagy követi a szentmisét. Kifejezett parancs ugyan nincs rá, de a szentbeszéd meghallgatása mindenkinek ajánlatos és fölötte hasznos. *Mindenkire ráfér*, hogy az örök igazságokat fontolóra vegye és az Isten igéjének ereje kedvet adjon neki a jóra és erőt a rossz elkerülésére. Az Úr Jézus szavai szerint a szentbeszéd kerülése igen rossz bizonyítvány, mert: «Aki Istentől van, Isten igéjét szívesen hallgatja. Ti azért nem hallgatjátok, mert Istentől nem vagytok».

40. A bőjt.

Az Anyaszentegyház böjti parancsa kettős rendelkezést foglal magában. Tiltja a *többszöri jóllakást* (böjt) s előírja a *húseledelektől való tartózkodást* (megtartóztatás). A *hal*, mint az ókori tengermelléki népek *szegényeinek tápláléka*, nem tartozik a tiltott húsfélék közé, jóllehet a hal ma nálunk a jobb módúak eledele szokott lenni. A hústól való megtartóztatás már hétéves kortól kezdve, a böjtölés pedig, vagyis a többszöri jóllakás tilalma csak 21. évtől kezdve, mikor a szervezet már kifejlődött, egészen 60-ik évig kötelez bennünket.

A *böjt valláserkölcsei értékét* kevés ember ismeri föl, a protestáns felekezetek ki is küszöbölték: pedig a böjt minden régi vallásban megvan. Az Úr Jézus ugyan azt mondotta, hogy nem az fertőzteti meg az embert, ami a szájon bemegy, hanem az, ami onnan kijön: az illetlen beszédek. Ezzel azonban az Úr nem a böjt ellen szól, hanem annak farizeusi felfogása ellen, mert a Szentírás tanúsága szerint ő maga is sokat böjtölt és apostolait is erre tanította. Az *őskeresztény Egyházban* pedig a történelem tanúsága szerint szigorú böjti fegyelem honosodott meg, amely sokak lelki megújulásának lett az eredményezője. Tehát csak Jézusnak és az ősegyháznak példáját követjük, ha a böjthöz ma is ragaszkodunk. Az Egyház tanítása szerint a hívek a *böjtben rejlő vezekléssel* bűneikért tesznek eleget és ösztöneik megfékezését s a lelkierők uralomrajutását segítik elő. Aki a testi embernek egyik legfőbb vágya, a bő és jó táplálkozás felett uralkodni tud, az a többi testi vágyakat

A böjt erkölcsi értéke.

és hajlamokat is meg tudja fékezni. Így tehát a kevés és hús nélküli táplálkozás bizonyos *erkölcsi fennsőbbiség megnyilatkozása*; bizonyossága annak, hogy az étkezésnél is az ész, vallási és erkölcsi szempontok vezetnek bennünket. Állatok csak koplalni tudnak, böjtölni nem, mert a böjt emberi tevékenység; az ember lelkiiségének egyik megnyilatkozása, valóban Isten tisztelete, melyet az Úr Jézus is mindig imádsággal kötött össze.

A böjti törvény.

Mindamellett az általános ellenszenv, továbbá a *modern életviszonyok*, mikor oly kevés ember él a maga terményeiből, arra vezettek, hogy az Egyház a böjti törvényen igen sokat enyhített, sőt mondhatni, hogy *épen csak a böjt elvét tartotta fenn*. Valamikor ádvent, nagyböjt, kántorböjt és sok vigilia szigorú böjti napok voltak, amikor a harmadik parancs mindkét eleme: úgy a húsevés, mint a többszöri jóllakás tilalma általános volt. Ma inkább csak szerzetesek és a vallásos falusi nép ismerik a böjtölés ilyen szigorú fegyelmét. A *köztudatban* böjtölni már csak annyit tesz, mint a húsevéstől tartózkodni és a *gyóntatószékben* is legalább csak azt rójják fel bűnül, ha valaki tiltott napokon mentség nélkül húst eszik.

Kivételek.

Mai rendelkezések szerint *Magyarországon húst nem szabad enni*: az összes pénteki napokon, hamvázó szerdán és a négy vigilián, úgy mint karácsony (*este sem!*), húsvét (détől kezdve nincs se böjt, se megtartóztatás), pünkösd és nagyboldogasszony előtt való napon. Betegek, utasok, vendéglőben, idegen háztartásban étkezők — cseléd, vendég, gyermek — üzletből hideget étkező munkások több-kevesebb mentséggel még ezeken a napokon sem kötelesek az amúgy is enyhe böjti fegyelmet megtartani. Ilyenek után a böjt inkább *katholikus hitvallás*, gyermeki engedelmisség az Anyaszentegyház rendelkezésével szemben. És mivel olyan könnyű megtartani, azért oktalán, könnyelmű, sőt tüntető megszegése *halálos bűn*.

41. A szentgyónás és szentáldozás.

Jog.

A katolikus élet bensőségének a fokmérője a *szentgyónáshoz és áldozáshoz* való gyakori és buzgó járulás. *Nagy kegyelem* az Úr Jézustól, hogy gyónni és áldozni lehet, vagyis hogy van mód bűneinktől megszabadulni, sőt a tékozló fiú módjára az Úr lakomáján is résztvenni. Az *öskeresztények* úgy éltek

ezekkel az adományokkal, hogy valahányszor csak jelen voltak a szentmisén, mindannyiszor megáldoztak. Ha pedig szükségét érezték, megtisztultak a bűnbánat szentségében is, mert ismerték az apostol intelmét: «Vizsgálja meg magát az ember és úgy egyék abból a kenyérből».

Az egyházatyák is sokat írtak és beszéltek, a zsinatok pedig törvényeket hoztak e szentségek fölvételéről. Az Úr Jézus isteni rendelkezését az Egyház a *negyedik lateráni zsinaton* (1215), a negyedik parancsolat szavai al minden évben legalább egyszer, még pedig húsvét táján köti lelkünkre. *Húsvét tája* a mostani rendelkezések szerint nagybőjt első vasárnapjától Szentháromság vasárnapjáig, tehát 15 hétig tart és ez a hosszú idő mindenkinek alkalmat nyújthat arra, hogy az Úr Jézus óhajának, e legszentebb katolikus kötelességének eleget tehessen.

Nyilvánvaló, hogy *ez a parancsolat igen keveset kíván*. Csak azt írja elő, hogy amidőn az év folyamán az Üdvözítő életének és a megváltás művének főbb mozzanatait újra meg újra ünnepeljük: akkor az *Oltáriszentség és a bűnbánat alapításának idején* meg ne vessük az Úr szeretetének műveit és minden lelki jó összeségét. Nem valószínű, hogy bárki is éveken át, talán egész életén keresztül halálosan sohasem vétkeznék. Épen ezért minden évben egyszer meggyónni — még *abban a hitben is, hogy nincs halálos bűnünk* — igen szükséges. Már csak azért is, mert nehéz megállapítani, hogy hol kezdődik a halálos bűn és így senki sem hiheti vakmerőség nélkül, teljes bizonyossággal, hogy éveken át a megszentelő malaszt állapotában van.

Ami pedig a szentáldozást illeti, nagy szeretetlenség jele és minden lelki közösség megtagadása az, ha valaki még a húsvéti szent időben sem táplálkozik azzal a kenyérrel, melyet az Úr olyan szeretettel nyújt. Valóban *száraz gally az Egyház fáján* az olyan ember, aki a húsvéti gyónást és áldozást elmulasztja. És mivel bajos e parancs elmulasztását bármilyen kifogással is mentegetni, *halálos bünt kövel el* az, aki húsvét táján nem gyónik és áldozik.

Az évi gyónás és áldozás az Úr Jézussal és az ő Egyházával való *életközösség minimuma*. Az Egyház óhaja és lelkünk érdeke azonban azt ajánlja, hogy mennél gyakrabban

Kötelesség.

Az évi gyónás.

A húsvéti áldozás.

Gyakori gyónás és áldozás.

járuljunk e szentségekhez. A *gyakori gyónás* ugyanis az önismeret legbiztosabb eszköze, hibáink fölfedezője, bűneink irtogatója és így legjobb *nevelőnk*. A *gyakori szentáldozás* pedig természetfölötti *erőforrás*, rosszra hajló gyenge természetünk gyámolítója, nagy elhatározások ébresztője és a jobban való állhatatosságunk biztosítója.

Nyilvánvaló tehát, hogy a gyakori gyónás és áldozás az Úr Jézus szándéka szerint *nem a nagy erények jutalma*, melyre méltatlanságunk tudatában gondolnunk sem szabad, hanem az értékes egyéniségek, a nemes jellemek, szentek és vértanuk kipróbált eszköze. Épen ezért fontos ez a két szentség *ifjúságunk éveiben*, midőn a test harca a lélek ellen a legfektelenebb és amikor a gyermekekből emberek lesznek.

Különösen föltétlenül szükséges, hogy *halálos veszedelemben* vagy pedig *halálos bűnbeeséskor* ne halogassuk a gyónást húsvétig, hanem minél előbb, a legelső kedvező alkalommal gyónjunk meg. Mert különben megszentelő malaszt nélkül élünk és mint Isten ellenségei és a kárhozat martalékai halhatunk meg.

42. A keresztény élet.

Menyegző.

Az Anyaszentegyház utolsó (ötödik) parancsolatában tiltja a zajos menyegzőt azokban a szent időkben, mikor az Egyház a megváltás nehéz munkájának szomorú napjait ünnepli. Az ókornak és középkornak egész falut, sőt egész vidéket napokra felforgató *lakodalmi* sehogyan sem illettek az adventi várakozásnak és a nagybőjti gyásznak napjaihoz. Mivel azonban ma már ritkábbak a lakodalmak, azért az Egyház könnyen ad fölmentést (*dispensatio*) arra, hogy tiltott időkben is lehessenek *esküvők*.

Mulatozás.

Az ötödik parancsolat inkább a zajos és nyilvános *mulatozásokat* tiltja. *Nem szabad advent első vasárnapjától vízkeresztig és hamvazószerdától fehér vasárnapig bálokon, nyilvános táncmulatságokon résztvennünk*, mert ezek nagy előkészületükkel és pazar fényükkel valóban profanizálják a bűnbánat szellemét. Színház, házimulatság (zsúr), hangverseny és tisztességes mozik nem esnek tilalom alá.

Keresztény életmód.

Azonban az Egyház ötödik parancsolata egész *általánosságban szolid és erkölcsös élet* folytatására serkent bennünket.

Előnyösen jellemezte már az őskeresztényeket, ruhájuk egyszerűsége, otthonuk szeretete és *állapotbeli kötelességeik* lelkiismeretes teljesítése. Szorgalmas polgárai voltak az államnak és így *hasznos tagjai a társadalomnak*. Ott lehetett őket látni a fórumon, a piacokon, a műhelyekben, de hiányoztak a circuszokból. Úgy illik, hogy ma is a léha mulatóhelyek ne lássák falaik között a jó keresztényeket és a hivalkodás száműzve legyen az otthonaikból. Minket az élet sok hamis és bűnös örömeinél jobban boldogítson az a tudat, hogy *mi Isten gyermekei vagyunk*, akik az égi hazába törekvő vándorok módjára élünk e siralom völgyében.

A mi életünk vezérlőcsillaga Isten. Vele kezdjük és vele Napirend. fejezzük be a napot a *jó reggeli és esti ima* megszokása által. Minden este tartsunk néhány másodpercig *lelkismeretvizsgálatot* és úgy adjuk át magunkat az *álmoknak, mely a halál testvére*. Napközben pedig teljesítsük kötelességünket, végezzük el munkánkat, melyet hivatásunk reánk ró. A *munka nehézségei* között gondoljunk arra, hogy ez Isten akarata, a vezeklés egy eszköze, a mi és embertársaink földi boldogulásának forrása és minden jólét alapja. A természetben semmi sem pihen, minden mozog és fejlődik, nekünk is dolgoznunk kell. Hitvány ember az, mondotta *Apponyi Albert*, aki a társadalomból többet vesz, mint amennyit ad neki. Adni amennyit lehet, venni csak annyit, amennyire szükségünk van: ez a jó polgár minden törekvése.

A *munkát pihenéssel, üdüléssel és szórakozással válthatjuk fel*. Testünket korai sírba visszük, lelkünket pedig bűnnel szennyezzük be, ha bűnös, léha szórakozásokban keresünk «üdülést». Mivel az *ember társas lény*, keresi a mások társaságát is. Jól kell megválogatnunk barátainkat. Úgy értékesek és kellemesek minékünk, ha jobbak és okosabbak minálunk. Az emberek között úgy élünk békében, ha türelemmel és elnézéssel vértesszük fel magunkat. Tudnunk kell, hogy más is él, gondolkodik és akar, tehát *alkalmazkodnunk kell* hozzá. A patak kavicsai is elvesztik hegyes érdességüket és simák, gömbölyűek lesznek egymás mellett. Barát.

Igen jó barát a *jó könyv*. Aki a könyveket nem szereti, Könyv. az az élet sok szép és emberhez méltó örömét fogja nélkülözni. Sok ifjúnál viszont megvan az a hiba, hogy mohón és össze-

vissza olvas mindenféle fércmunkát, ami sok hajótörésnek, züllésnek és vallástalanságnak okozója. «Jusson eszedbe, így ír *Kölcsey* Parainesisében fiához, a könyvek száma végtelen; a te éveid pedig végesek... Mint az üresbeszédű társalkodót, úgy kerüld a tartalmatlan könyvet. A nagy író művét pedig mély figyelemmel tanuld keresztül».

A halál órá-
ján.

Mikor pedig egyik napon úgy érezzük, hogy életünket immár be fogjuk fejezni, *vegyük föl idejében az Anyaszent-egyház erősítő, vigasztaló kegyelemeszközeit* és fogadjuk megadással a halált, mint utolsó nehéz elégtételt bűneinkért. Az Úr Jézus kegyelme velünk lesz és *bizalommal mondhatjuk az apostollal: Jó harcot harcoltam, a futást elvégeztem, a hitet megtartottam: végezetre eltétetett nekem az igazság koronája, melyet megad nekem ama napon az Úr, az igaz bíró.* (II. Tim. 4. 6.)

M. I. N. D!

TARTALOM.

	Oldal
<i>Előszó</i>	3
<i>Bevezetés</i>	4
Az erkölcsstan fogalma és felosztása	4

I. Általános Erkölcsstan.

Kötelességeink általános vonatkozásban.

1. A vallás és az erkölcs	6
2. A törvény	7
3. A törvény kötelező ereje	9
4. A lelkiismeret	11
5. A szabadakarat	12
6. Az erkölcsi felelősség	14
7. Az erkölcsi jó és rossz	16
8. Az erény és fajtái	18
9. A bűn	20
10. A bűn keletkezése és fejlődése	22
11. A bűn fajtái	23
12. A tökéletesedés eszközei	26

II. Részleges Erkölcsstan.

13. A parancsolatok	29
----------------------------	----

A főparancsolat.

14. Az Isten iránti szeretet	30
15. Az önszeretet	32
16. A felebaráti szeretet	34
17. Az irgalmasság testi cselekedetei	36
18. Az irgalmasság lelki cselekedetei	38

A tízparancsolat.

A) Isten iránti kötelességeink.

19. A hit	40
20. A hit elleni bűnök	41
21. A remény	44

	Oldal
22. Az istentisztelet	45
23. Az istentisztelet elleni bűnök	48
24. A szentek tisztelete	50
25. Az Isten szent nevének tisztelete	52
26. A vasárnapok és az ünnepek megszentelése	54

B) Önmagunk és felebarátunk iránti kötelességeink.

27. A szülők iránti kötelességek	57
28. A család	58
29. Önmagunk testi élete	60
30. Felebarátaink testi élete	62
31. Önmagunk és felebarátaink lelki élete	65
32. A nemi ösztön	66
33. A tiszta élet	68
34. A tulajdon szentsége	70
35. A szociális kérdés	72
36. Az igazságszeretet	76
37. A becsület	78
38. Az Egyház parancsai	82
39. A szentmise hallgatása	83
40. A bőjt	85
41. A szentgyónás és szentáldozás	86
42. A keresztény élet	88

Ifjúsági olvasmánynak alkalmas könyvek:

IFJÚ SZENTEK ÉLETE

Hám Antal dr.

Második kiadás. 114 lap. Horn A. művészi rajzaival és négyszinben nyomott borítékával. Díszes félvászonkötésben. Bolti ára 3⁵⁰ pengő.

Szerző az ifjúsághoz közelebb álló ifjú szentek életrajzaiban mutatja meg a hithez, tisztasághoz, az Isten akaratához és hívő szavához való hűség ragaszkodását, a gyermeki engedelmességet, az irgalmas szeretet és gyöngédség erkölcsi értékét és szépségét. Akármelyik életrajzot olvassuk is el: az első századok kedves, melegsívű, de tántoríthatatlan lelkű vértanúit vagy a korban hozzánk közelebb álló hitvallókat, mindenütt megérezzük, hogy hősökkel állunk szemben, akiknek öntudatos akaratereje azonban korántsem vesz el semmit a fiatalság természetes üdéséből és kedvességéből.

HÁROM SZÁZAD A KATAKOMBÁKBAN (Képek az első keresztények életéből)

Számos képpel. II. átdolgozott kiadás. 270 lap. Bolti ára fűzve 3⁴⁰ pengő.

Ki ne szeretné végigálmódni ennek a hosszú három századnak minden örömét, minden fájdalmát? Az egyik oldalon a bűnös, pogány Róma számos istenével, akikben azonban senki sem hisz; az erkölcsök hihetetlen elfajulása, a császári önkény tobzódása. A másik oldalon, a ragyogó fényűzéstől távolabb, egy keletkező új világ vonul fel. A sápadt arcok földöntúli fényben égnek és a vértelen ajkak közül felzúg a Krisztust dicsőítő himnusz. És a cirkuszos homokos porondján elhullott vérből a kereszténységnek örök bihorrózsái fakadoznak. A pogány Róma összedült s a nyugati égen feltűnt a kereszt. Ezt az átalakulást álmódja végig, aki ennek a műnek lapjait forgatja.

KRISZTUS-LEGENDÁK

Rubenscu Augustla

III. kiadás. 144 lap. Bolti ára fűzve 3 pengő, kötve 3⁹⁰ pengő.

Rubenscu népszerű könyve 21 Krisztus-legendát nagyszerű pompában és krisztusi fénnel csillogtat meg előttünk s miként Krisztus alakjának nagyszerűsége sohasem kophatik meg a mulandó időben, úgy Rubenscu legendáskönyve is állandó értéke és gyöngye marad a magyar irodalomnak.

BÁTRAN ÉS HIVEN

Spillmann József S. J.

Történelmi regény. 326 lap. Bolti ára díszes félvászonkötésben 5⁶⁰ pengő.

Az 1789-iki francia forradalmi mozgalom első rémségei közé kerül Damján, a svájci ifjú, aki a királyi pár megszöktetésének előkészítésében jelentékeny részt vállal, de tapasztalatlanságának is majdnem áldozata lesz. A történelmi tények köré számos érdekfeszítő költött epizód fonódik, amelyek az akkori viharos időnek és a francia városi tömeg romlottságának plasztikus, megdöbbentő képét adják.

EGY KIRÁLYNÉ ÉLETÉÉRT

Spillmann József S. J.

Történelmi regény. 328 lap. Bolti ára díszes félvászonkötésben 5⁶⁰ pengő.

Ez a regény a *Bátran és hiven* regénynek folytatása. De míg abban a forradalom előzményei, emebben a király és királyné személyének ügye a vezetőfonál a történetileg ismert rémuralom egymásra torlódo vérengzései között. A főszereplők egyike ebben is a *Bátran és hiven* c. regény hőse, a svájci Damján, akinek a királyi család ügyén kívül bonyodalmas szíviügyek is sok nehéz órát okoznak. Ebben a nagy francia forradalmi jeleneteknek még érdekfeszítőbb képei tárulnak elénk, mint a *Bátran és hiven* regényben.

Megrendelhető: SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT könyvkiadóhivatalában,

Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.

Könyvkereskedéseiben: *Budapest, IV., Kecskeméti-utca 2., Szeged, Kárász-utca 10., Pécs, Széchenyi-tér 18., Cegléd, Rákóczi-út 2., Balassagyarmat, Rákóczi fejedelem-út 20.*